

SZENT ISTVÁN EGYETEM, GÖDÖLLŐ
GAZDÁLKODÁS ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA

**A MAGYARORSZÁGI KERESKEDELMI BANKOK
JÖVEDELMEZŐSÉGÉNEK ÉS HATÉKONYSÁGÁNAK ELEMZÉSE
2005 ÉS 2010 KÖZÖTT**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

KEREKES MARGIT

GÖDÖLLŐ
2012

A DOKTORI ISKOLA

MEGNEVEZÉSE: Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

TUDOMÁNYÁGA: gazdálkodás- és szervezéstudományok

VEZETŐJE: **Dr. Szűcs István**
az MTA doktora, egyetemi tanár
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Közgazdaságtudományi és Módszertani Intézet

TÉMAVEZETŐ: **Dr. Székely Csaba**
az MTA doktora, egyetemi tanár
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Vállalatgazdasági és Szervezési Intézet

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	7
1.1.	A munka előzményei - a téma aktualitása és jelentősége	7
1.2.	A vizsgálat célkitűzései	10
1.3.	A kutatás hipotézisei	13
2.	SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁS	15
2.1.	A kétszintű bankrendszer megalakulása, illetve annak szükségessége	15
2.1.1.	Magyarország bankrendszere a kétszintű bankrendszer megalakulása előtt	15
2.1.2.	A kétszintű bankrendszer működésének legfontosabb alapelvei	22
2.1.3.	A kétszintű bankrendszer állami felügyelete	23
2.2.	Az alapítás szabályozási környezetének és kialakulásának körülményei	24
2.3.	A külföldi tulajdonú bankok megjelenése Magyarországon	30
2.3.1.	A külföldi bankok első képviselői Magyarországon	30
2.3.2.	A külföldi bankok belépésének motivációi	33
2.3.3.	A külföldi bankok irányítási módjai	33
2.3.4.	A külföldi bankok jelenlétének hatásai a magyar bankpiacra	34
2.4.	A hitel- és bankkonszolidáció utáni helyzetkép	36
2.4.1.	Stabilizáció (1995-1996)	36
2.4.2.	Megállapítások, következtetések	37
2.5.	A kereskedelmi bankok tevékenysége és kockázataik	40
2.5.1.	A kereskedelmi bankok működésének alapvető sajátosságai	40
2.5.2.	A kereskedelmi bankok tevékenységének kockázatai	43
2.5.3.	A kereskedelmi bankok számviteli sajátosságai	46
3.	ANYAG ÉS MÓDSZER	53
3.1.	A vizsgálatához felhasznált adatbázisok	53
3.2.	Az alkalmazott adatelemzési módszerek	54
3.2.1.	Szakirodalom feldolgozás	54
3.2.2.	Statisztikai, kvantitatív módszerek, adatbázis elemzés	55
3.2.3.	Mérleg és eredménykimutatás elemzése	60
3.2.4.	Egyéb módszerek	60
4.	EREDMÉNYEK	61
4.1.	A szekunder kutatások eredményei	61
4.2.	A primer kutatások eredményei	61
4.2.1.	A bankok versenyhelyezete, a magyarországi bankverseny tudományos elemzése	62
4.2.2.	A kereskedelmi bankok piaci részesedésének vizsgálata	70
4.2.3.	A kereskedelmi bankok területi lefedettségének vizsgálata	77
4.2.4.	A bankok jövedelmezőségének és hatékonyságának vizsgálata	91

4.3. Új és újszerű tudományos eredmények	117
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	121
6. ÖSSZEFOGLALÁS	123
7. SUMMARY	127
MELLÉKLETEK	131
M1. Irodalomjegyzék	132
M2. Jogszabály részletek.....	144
M2.1. A pénzügyi szolgáltatás és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás ...	144
M2.2. A szavatoló tőke számítása.....	145
M3. A vizsgálatba bevont bankok jellemzői.....	146
M4. Az összehasonlítási vizsgálatához tartozó táblázatok	147
M4.1. A HI érték alakulása az összes bankot tekintve 2005-2010	147
M4.2. A HI érték alakulása a nagybankok esetében 2005-2010.....	153
M4.3. A bankfiókok elhelyezkedése régióként.....	156
M4.4. A bankfiókok elhelyezkedése település kategóriánként.....	159
M4.5. Az elemzés során alkalmazott mutatók	162
M5. Ábrajegyzék.....	168
M6. Táblázatok jegyzéke	169
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	171

RÖVIDÍTÉSEK, JELÖLÉSEK JEGYZÉKE**A disszertációban gyakran használt rövidítések:**

BB	Budapest Hitel és Fejlesztési Bank Zrt.
BEVA	Befektető - Védelmi Alap
CIB	CIB Közép-Európai Nemzetközi Bank Zrt.
Erste	Erste Bank Hungary Zrt.
EU	Európai Unió
GDP	Bruttó hazai termék
GE	General Electric
GIRO	Giro Zrt.
HI	Herfindahl index
HHI	Herfindahl-Hirschmann index
HUF	forint
Hpt.	1996. évi CXII. Törvény – a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról
IFRS	Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok
IMF	Nemzetközi Valutaalap
K&H	Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.
MHB	Magyar Hitelbank Rt.
MKB	Magyar Külkereskedelmi Bank Zrt.
MNB	Magyar Nemzeti Bank
OBA	Országos Betétbiztosítási Alap
OKHB	Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt.
OTIVA	Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap
OTP	Országos Takarékpénztár Bank Nyrt.
POI	Point Of Interest (Hasznos hely)
PSZÁF	Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete
PR	Panzar-Rosse modell
Raiffeisen	Raiffeisen Bank Zrt.

RMP	Relative Market Power (relatív piaci erő) hipotézis
ROA	Return Of Assets (eszközarányos nyereség)
ROE	Return Of Equity (sajáttőke-arányos nyereség)
SCP	Structure – Conduct – Performance (struktúra – magatartás - teljesítmény paradigma)
TMM	Tőke-Megfelelési Mutató
UniCredit	UniCredit Bank Hungary Zrt.

A disszertációban használt jelölések:

(abc)	közbevett megjegyzés
[ABC]	szakirodalmi hivatkozás

1. BEVEZETÉS

„A bank olyan, a kereskedelemből kinőtt üzleti vállalkozás, amely betéti és hitelügyletekkel, valamint pénzforgalmi szolgáltatásokkal foglalkozik.”
[CZIRJÁK, 2008]

1.1. A munka előzményei - a téma aktualitása és jelentősége

A bankvilág a mindennapi életnek egy olyan területe, amely már hosszú évszázadok óta fontos szereplője az emberiségnek. Számos történelmi korszakon keresztül jelen voltak életünkben mostani, illetve az elődeik formájában. Ahogy a pénzügyi rendszer fejlődött, úgy bővültek a bankok tevékenységei is. Funkciói az idők során egyre jobban kiszélesedtek, és egyre jobban alkalmazkodtak a külső igényekhez.

A bankok alapvető funkciói kezdetektől fogva a pénzközvetítés. A gazdasági élet szereplői között, aki pénz felesleggel rendelkezik, azoktól összegyűjti a tőkét, akik pénzsűkében vannak, azoknak kölcsönadja közvetlen, vagy közvetett tőkeallokáció útján. Közvetlen tőkeallokáció az, amikor a pénztulajdonos valamiféle értékpapír (kötvény, adósságlevél, részvény) vásárlásával juttat pénzt a pénzfelvevőnek. A bankok itt csak a pénz útjának szereplői közötti találkozást szolgáltatják. A közvetett tőkeallokáció során viszont a hitelnyújtó a bankban elhelyezi a pénzét, ahonnan a hitelfelvevő hitel formájában megkapja azt. [JOÓ-SZABÓNÉ, 1997]

Ahogy a bankok funkciói változtak az idők során, úgy változott a bankok fogalma is. A korábbi tradicionális bankfogalom helyett ma már egyre inkább ezt a bankdefiníciót kezdik használni: „Bank az a szervezet, amelyet az egyes államok bankhatóságai vagy a szövetségi hatóságok bankként jegyeznek be.” Magyarán, bank az a szervezet, mely banktevékenységet folytat. [LIGETI, 2003]

A fenti definíció nem véletlenül említ szervezetet, hiszen a bankok is emberek által tudatosan létrehozott képződmények, amelyekben a munkatársak valamilyen együttes cél (profit, haszon) elérése érdekében tevékenykednek. A szervezetben folyó munkát a cél érdekében szabályozzák, a munkatársak feladatait a célnak megfelelően osztják fel. Ezen célkövető rendszerekben is fontos a hatékonyság, céljaik elérésében az erőforrásait a lehető leghatásosabban igyekezzenek mozgósítani. [JÁVOR, 1993]

A hatékonyság mérésére alapvetően három közgazdasági hatékonyság fogalmat használhatunk:

1. költséghatékonyság,
2. profit hatékonyság,
3. alternatív profit hatékonyság.

A költséghatékonyság a rendelkezésre álló erőforrások felhasználási módját minősíti, vagyis azt mutatja meg, hogy az adott bank költségei mennyire közelítik meg azt a költségszintet, amely az output termelése során az adott feltételek mellett a leoptimálisabb.

A sztenderd vagy más néven profit hatékonyság azt méri, hogy az adott bank nyeresége mennyire közelíti meg a maximálisan elérhető profitot az adott input és output árak mellett.

Az alternatív profit hatékonyság pedig azt jelenti, hogy az adott bank nyeresége mennyire közelíti meg a maximumot, ha nem az output ára, hanem az output szintje adott. [KONDRÁT, 1998]

A bankok eltérő hatékonysággal működnek, aminek számos oka lehet. Ez származhat az eltérő méretükből, az eltérő tevékenységi körükből, a menedzsment hibáiból és még sorolhatnánk sok más egyéb, a bankvezetésen kívül álló tényezőt. A hatékonyság javítható, például az információs technológia fejlesztésével, illetve a fiókhálózat bővítésével.

Az információs technológia fejlődésével a bankszektorban lejátszódó változások jelentősen átalakíthatják a lakossági bankpiac szerkezetét. Egyik ilyen információs technológia az ATM (Automatic Teller Machine) – közismert néven a bankautomata, melyek a pénzfelvétel, illetve befizetés, és egyenleg lekérdezés terén egyre inkább kiszorítják a hagyományos bankfiókokat. Az ATM-ek körülbelül harmada bankfiókokon kívül kerül telepítésre. Az ATM-ek mellett szintén óriási ütemben nő az EFTPOS (Electronic Funds Transfers at the Point Of Sale) – terminálok száma, egyre elterjedtebb a hitel- és debitkártyák használata, és jelentős fejlődésnek indult a Home banking, vagyis az internetes, számítógépes banki szolgáltatás is. Ezen új értékesítési csatornák a bankok részéről költségcsökkentést eredményeznek, hiszen az ügyfelek a bank rendszerét az általuk korábban már megvásárolt eszközöket használják a banki szolgáltatások igénybevételére. Az említett információs technológiák alkalmazása révén az utóbbi években a bankfiókok forgalma is jelentős változáson ment át. [KONDRÁT, 1998]

A bankban a felhasznált alapanyag a pénz (külső források), a banktechnológiai folyamatok eredménye is a pénz. Míg a termelő vállalatoknál a pénzügyi és a gyártási folyamatok jól elkülönülnek egymástól, addig a bankokban mind a pénzügyi, mind a gyártási folyamat is a pénzzel függ össze. Egy bank bizalommal és kockázatokkal kereskedő vállalkozás, miközben eredményeinek maximalizálására törekszik, illetve tulajdonosai és részvényesei számára a lehető legjobb eredményeket kívánja felmutatni.

Egy bank működésében három fő vezérelvnek kell teljesülnie: *jövedelmezőség, likviditás és szolvencia*, amit az 1996. évi CXII. Törvény – a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról (továbbiakban Hpt.) a következőképpen fogalmaz meg:

„A hitelintézet a prudens működésre vonatkozó előírások betartásával úgy köteles a rábízott idegen és saját forrásokkal gazdálkodni, hogy folyamatosan fenntartsa azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkori fizetőképességét (szolvenciáját).” [JOÓ-SZABÓNÉ 1997, 38. p.]

Likvid az a bank, amely elegendő pénzeszközzel rendelkezik ahhoz, hogy a vele szemben aktuálisan felmerülő jogos követeléseket kielégítse. Szolvens (tartósan fizetőképes) pedig az a bank, amelynek a saját tőkéje pozitív, vagyis eszközeinek piaci értéke meghaladja a forrásainak a piaci értékét. [ILLÉS, 2004]

Tevékenységükből adódóan a bankokra mindig is nagy szükség volt, és ez várhatóan a jövőben sem fog változni. A lakossági pénzmegtakarítások gyűjtése és kezelése, a hitelek nyújtása mellett kiemelkedő szerepük van nemcsak a tőkepiac működésében, hanem a fejlesztések és a termelés finanszírozásában is. Alapvető érdekük nem más, mint a modern bankszolgáltatások és a megtakarítási formák megismertetése, a piaci információk és piaci értékítéletek közvetítése. [LENGYEL, 1994]

Egy adott ország pénzügyi szektorának állapotáról mindenkor aktuális és megbízható képpel kell rendelkezni, erre már az 1990-es évek végén bekövetkezett nemzetközi pénzügyi válság is felhívta a figyelmet. A vertikális és horizontális elemzések egy része az ország pénzügyi közvetítőire, az ország bankrendszerére terjed ki. Az elemzések elsősorban arra irányulnak, hogy a bankrendszer hogyan képes ellenállni a külső- és belső megrázkódtatásoknak, amelyek sok esetben instabil pénzügyi környezetet előidézve, pénzügyi válsághoz vezethetnek.

A bankrendszer, illetve a bankok életútjának elemzése azonban rendkívül komplex feladat, hiszen a folyamatosan változó jogszabályi környezet korábban nem gyakorolt feladatok végzésére készíthetik a bankokat. A jogszabályi környezet változásában rejlő kockázatok csökkentésére a bankoknak intézkedéseket kell hozniuk, melyek egyrészt a szervezeti alkalmazkodásukban, illetve a pénzügyi piacok változását követő szervezeti struktúrájuk változásában mutatkozik meg. Ebben pedig nagy szerepet játszanak a vezetői és stratégiai döntések, melyek szervesen kapcsolódnak a szervezeti hatékonyság alakulásához.

1.2. A vizsgálat célkitűzései

Doktori értekezésemben a hazai kereskedelmi bankok szerepének változását, a hazai pénzügyi rendszerben betöltött súlyuk fejlődését, történeti fejlődésüket, illetve napjaink változásának bemutatását választottam. Az értekezés lényegi tárgyalása előtt szeretném tisztázni, hogy jelen dolgozat csak és kizárólag a kereskedelmi bankok helyzetét és szerepét vizsgálja, amelyeknek adatai forrásul szolgálnak a kutatáshoz. A táblázatok, illetve a benne foglalt adatok teljes egészében megegyeznek a banki kört tágran értelmező publikált adatokkal.

A vizsgálat során a bankszektor alatt az általam vizsgált húsz kereskedelmi bankot értem. „Külföldi bankok” csoportjába soroltam azokat az intézményeket, amelyeknek részvényeik többsége külföldi szakmai befektetők kezében van. A „hazai bankok” csoportjába pedig azokat az intézményeket soroltam, amelyeknek részvényeik hazai (állami) befektetők kezében van. E besorolásból adódóan vizsgálataim során az OTP Bankot mindvégig külföldinek tekintettem (jegyzett tőkéjének 70,9 százaléka ugyanis külföldi befektetők kezében van).

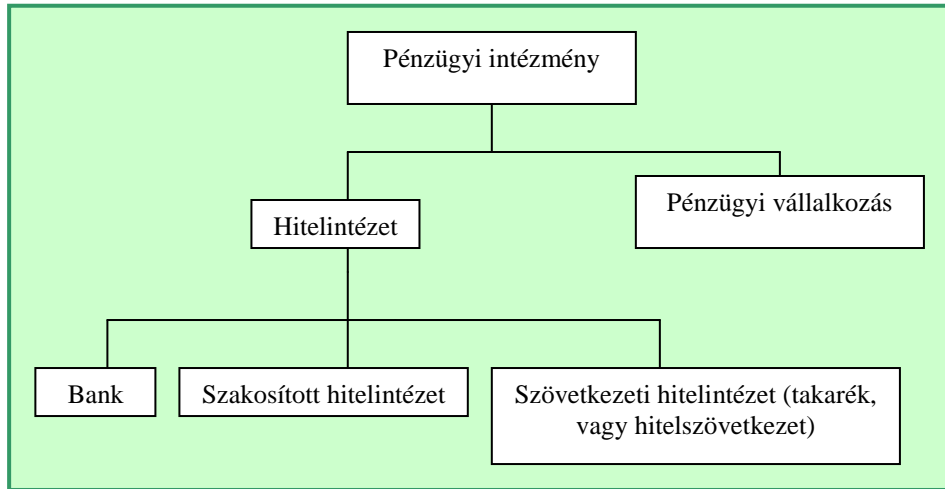
Értekezésemben a kereskedelmi bankokat a mindenkor aktuális és hatályos Hpt. szerinti megfogalmazásban használom:

„A bank az a hitelintézet, amely a 3. § (1) bekezdésének a), b) és d) pontjában meghatározott tevékenységet üzletszerűen végzi. Kizárólag bank kaphat engedélyt a 3. § (1) bekezdésében foglalt tevékenységnek teljes körének végzésére.”¹

---

¹ A Hpt. 3.§ 1. bekezdése a mellékletekben megtalálható.

A bankok elhelyezkedése a pénzügyi intézmények szervezeti formái között a Hpt. szerint:

1. ábra: A pénzügyi intézmények típusai

Forrás: Saját szerkesztés, a Hpt. szerint

A Hpt. szerint a pénzügyi intézmények megkülönböztetésének elsődleges alapja az általuk végezhető pénzügyi szolgáltatások köre. A hitelintézetek a klasszikus pénzügyi közvetítői feladatokat végzik (betétgyűjtés, hitelnújtás), míg a pénzügyi vállalkozások nem jogosultak a betét üzletszerű gyűjtésére, esetükben pénzteremtő funkcióról nem beszélhetünk. [VERES-GULYÁS, 2008]

Hazánk bankrendszere a világ más nemzetgazdaságaitól, sőt még a saját régióinkhoz viszonyítva is jelentősen eltér, mivel nagyarányú (több mint 90 százalékos) külföldi tulajdonosi hányaddal rendelkezik, és a piac méretét tekintve a bankszektor szereplőinek száma is igen magas.

Értekezésemben főleg a külföldi tulajdonosi struktúrájú kereskedelmi bankokat vizsgáltam. Elsősorban a bankok jövedelmezőségét és hatékonyságát követtem nyomon abból a szempontból, hogy ezek a pénzügyi intézetek hogyan alkalmazkodnak a szigorú jogszabályi környezethez, illetve az állandóan változó környezeti változásokra milyen változtatásokkal reagáltak, és hogy milyen úton valósították meg.

A témát a jelenleg zajló nemzetgazdasági események (jelzálogpiaci válság, illetve az egyesülések és felvásárlások tendenciájának hatásai) miatt is érdemes megvizsgálni. Ezek az események ugyan javarészt a külföldi bankok mindennapjait befolyásolják, de egyre jobban érződik a hatásuk

nálunk is. Azt, hogy végül hogyan és mekkora hatást fog majd a válság kifejteni a hazai bankszektorra, előreláthatólag nem lehet megmondani, ez nagymértékben a válság intenzitásától, illetve időbeni terjedelmétől függ.

A fentiekben felvázolt kérdések megválaszolása érdekében a kutatómunkának öt fő célkitűzése van:

1. Első kutatási célkitűzésem a magyarországi pénzügyi szektor bemutatása, többek között a kétszintű bankrendszer megalakulása, illetve annak szükségessége; az alapítás kori gazdaságpolitikai és társadalmi helyzet megismertetése, a kereskedelmi bankok működésének bemutatása, illetve a vizsgált bankok elé táruló környezeti kihívások vizsgálata és elemzése². Ezt a célkitűzésemet főként a szakirodalom feldolgozás útján kívánom megvalósítani.
2. Második célkitűzésem a magyarországi kereskedelmi bankpiac bemutatása, a kiválasztott húsz kereskedelmi bank jövedelmezőségének és hatékonyságának vizsgálata, illetve a bankok versenyképességének értékelése.
3. Harmadik célkitűzésem a kiválasztott kereskedelmi bankok mérete és a jövedelmezőségi mutatókkal mért eredményesség közötti korrelációs összefüggések vizsgálata, a fiókhálózat legkedvezőbb nagyságának meghatározása céljából.
4. Negyedik célkitűzésem a kiválasztott kereskedelmi bankok tulajdonosi szerkezete és a hatékonysági mutatókkal mért hatékonyság közötti regressziós összefüggések vizsgálata, a hatékonyságot leginkább befolyásoló tényezők meghatározása céljából.
5. Ötödik kutatási célkitűzésem a vizsgált kereskedelmi bankok jövőbeni tevékenységének előrejelzése, különös tekintettel a napjainkban zajló gazdasági-pénzügyi világválság hatásaira.

---

² Ebben a részben nagymértékben a Cseresznyák Istvánné – Kismarthy Lórándné – Járai Zsigmond [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987] bankrendszerünk változásáról szóló művére támaszkodtam, illetve Várhegyi Éva témámhoz kapcsolódó cikkeire.

1.3. A kutatás hipotézisei

A kutatási célok, illetve a szakirodalmi feldolgozás alapján az alábbi kutatási hipotéziseket fogalmaztam meg:

- 1) Feltételezem, hogy a hazai és külföldi tulajdonosi struktúrájú kereskedelmi bankok működésének hatékonysága között szignifikáns különbség alakult ki, a külföldi tulajdonosúak javára.
- 2) A kereskedelmi bankok az ügyfelek minél szélesebb körű kiszolgálása érdekében a teljes területi (országos) lefedettségre törekszenek.
- 3) A magyar tulajdonú bankok alárendelt szerepet játszanak a kereskedelmi bankok rendszerében.
- 4) A bankok méretének növekedése együtt jár a jövedelmezőség és a hatékonyság javulásával.
- 5) A bankok hatékonyságában jelentős szerepet játszik a hitelállomány és betétállomány megfelelő arányának alakítása.
- 6) A bankok a vizsgált időszak elején hálózatuk bővítésére helyezték a hangsúlyt, a vizsgált időszak utolsó éveiben stratégiájuk megváltoztatásával inkább a stabilizációra és a koncentrációra törekedtek.

2. SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁS

2.1. A kétszintű bankrendszer megalakulása, illetve annak szükségessége

2.1.1. Magyarország bankrendszere a kétszintű bankrendszer megalakulása előtt

Magyarországon az első pénzüzetek az 1800-as években kezdtek kialakulni. Nagymértékben korlátozott szolgáltatásokat nyújtottak, az osztrák intézmények kisebb kirendeltségeik voltak. 1839-ben jött létre Fáy András tervei szerint a pesti hazai Első Takarékos Egyesület. Az első kereskedelmi bankot 1841-ben alapították meg, Pesti Magyar Kereskedelmi bank néven, amely az 1848/49-es szabadságharc idején az önálló magyar jegybank szerepét is betöltötte. Funkciójuk szerint ekkor még a bankok és a takarékpénztárak semmiben nem különböztek egymástól. „Egy 1842-es címjegyzékben pl. 55 pesti nagykereskedő közül 18 neve mellett szerepelnek bankügyletek.” [TOMKA 1996, 9. p.]

A takarékpénztárak száma az igényeknek megfelelően, fokozatosan növekedett. Mivel vidéken nem volt elég széles ügyfélkörük, többségük Pestre és Budára koncentrált. Főként jelzáloghitelezéssel foglalkoztak, de nagy mennyiségű betétállománnyal is rendelkeztek, aminek következtében állandóan tőkefelesleggel rendelkeztek. [TOMKA, 1996]

Az 1860-as évek második felében bekövetkezett fellendülésnek köszönhetően 1867-ben már 236 hitelintézet működött hazánkban. Ekkor a külföldiek által alapított bankok javarészt az osztrák és minimális német tőkéből létrehozott pénzüzetek voltak. 1873-ban az államháztartási hiány fokozódása, a rossz termékek sorozata, és a kolera járvány válságba sodorta hazánkat is, aminek hatására mintegy 50 bank ment tönkre.

A válságot követően újra fellendülés következett, ami egészen az első világháborúig tartott. Megkezdődött megint a külföldi tőke beáramlása³, és új lendületet kapott a mezőgazdaság is. A hitelintézetek száma ismét növekedni kezdett (a válság előtti időszakhoz képest közel megháromszorozódott), tevékenységük, valamint hálózatuk is egyre szélesedett, és egyre több vidéki várost érintettek.

Önálló magyar jegybank azonban az első világháborúig nem jött létre. Kiegészítéskor ugyan felmerült az alapításának gondolata, de az osztrákok

---

³ Az addigi osztrák fölény mellett, egyre több volt a német és a francia tőke beáramlás mértéke, és egyre élénkebb volt a kapcsolatépítés folyamata is.

elvetették javaslatunkat, és helyette a korábban alapított osztrák jegybankokat dualista módon átszervezték, aminek következtében 1878-ban megalakult az Osztrák-Magyar Bank (Österreichische-Ungarische Bank), amely az egész Osztrák-Magyar Monarchia területén betöltötte a jegybank szerepét.

A világháború miatt a háború alatt és után, mint minden gazdasági ág, a bankszektor is a hadipar szolgálatába állt. A háború ideje alatt az állam nagymennyiségű hitelt igényelt a háború finanszírozására, ezzel párhuzamosan a magánjellegű ügyletek visszaszorultak. A háború után kialakult viszonyok a bankszektorra is érvényesek voltak. Elkezdődtek az Osztrák – Magyar Bank felszámolási műveletei, a gazdaság stabilizálására olyan jelentős lépések történtek, amelyek az új központi bank megalakulását szorgalmazták. Ennek megfelelően hozták létre az 1924. évi V. törvényt, mely 1924. április 26-án lépett életbe. 1924. május 24-én, 30 millió aranykorona alaptőkével megalapították a Magyar Nemzeti Bankot, mely a tényleges működését 1924. június 24-én kezdte meg. [SOÓS et.al, 1999]

1947 decemberétől a bankok államosításáról szóló törvény életbe lépésével megtörtént a Magyar Nemzeti Bank államosítása, onnantól (1948-tól), egyszintű bankrendszer működött Magyarországon. [www.mkbsikerklub.hu, 2006]

Ebben az időszakban a jegybank látta el a kereskedelmi bankok feladatait is, szervezetileg ugyanis nem különültek el egymástól. [MOLNÁR, 1993]

A II. világháborút követően - hasonlóan a többi KGST országhoz⁴ - Magyarország bankrendszere is a Szovjetunióban már korábban kiépített centralizált bankrendszer mintájának megfelelően jött létre. A szocializmus építésének kezdeti szakaszában bankrendszerünket az erős centralizáció, illetve a pénzfolyamatok gazdaságból történő mellőzésére irányuló törekvés jellemezte. Az alapelv az volt, hogy a gazdaság szerkezetének változását, illetve változtatását egy központból kell vezényelni, és ennek kell alárendelni a gazdaságban meglévő pénzügyi folyamatokat is, vagyis ha az egyes áruk termelése és elosztása központilag tervezett, akkor ezekhez a tervekhez kell hozzárendelni a pénzügyi eszközöket is. Így tulajdonképpen a bankszektor a tervezés pénzügyi végrehajtásának eszközévé vált. [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987]

---

⁴ KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) tagjai: Szovjetunió, Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, Lengyelország, Románia, Albánia, Német Demokratikus Köztársaság, Mongólia, Kuba, Vietnámi Demokratikus Köztársaság, Jugoszlávia.

A sok egymással konkuráló bank helyett egy erősen centralizált bankot hoztak létre, a Magyar Nemzeti Bankot (1924. június 24-én) (továbbiakban MNB), melynek tevékenysége elsősorban a bankjegykibocsátás szabályozása, illetve a legfontosabb üzleti banki tevékenységek ellátása volt. [www.mnb.hu]⁵

A nemzeti bank egyidejűleg látta el az ipar, a mezőgazdaság és a külkereskedelem finanszírozását, valamint ellenőrizte a beruházási hitelezési tevékenységeket. A részvénytársasági formában működő magyar jegybank elsőként teremtette meg a korona stabilitását, majd pedig bocsátotta ki új valutánkat, a pengőt. Az állami számlák vezetése mellett, hatáskörébe került az államadósság kezelése is. Kamat- és hitelpolitikájával az egész ország hiteléletét irányította, s ezáltal erősen befolyásolta országunk bankrendszerét. [URSPRUNG, 1996]

Centralizált bankrendszerünk (a központi bank domináns szerepén túl) legfontosabb jellemzői a következők voltak:

- az állami vállalatok és szövetkezetek, illetve a magánszektor pénzügyei élesen elkülönültek egymástól. A magánszféra betéteinek gyűjtésére, valamint hitelezésére külön erre specializálódott bankok jöttek létre, amelyek egyes helyeken közvetlenül, máshol csak indirekt módon, de a nemzeti bank alá tartoztak,
- egyszámla-vezetés, melyben a vállalatoknak, illetve a szövetkezeteknek semmilyen választási lehetőségük nem volt, az „egy” számlájukat közvetlenül a nemzeti banknál kellett vezetniük,
- néhány specializálódott pénzügyintézet jött létre, amelyek elsősorban a mezőgazdaság, a külkereskedelem, és/vagy a beruházási tevékenységre specializálódtak. Tevékenységük semmilyen konkurenciát nem jelentett a nemzeti bank tevékenységére, sokkal inkább kiegészítette azt. [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987]

Ez a rendszer igen jól illeszkedett az ötvenes-hatvanas évekbeli pénzügyi világunkhoz, melyben a gazdaság állami szereplőinek hiteligényeit központi tervek alapján szabták meg. Az 1960-as évek gazdasági reformjai, melyek a tervgazdaság szocialista piacgazdasággá történő alakítására irányultak a reformfolyamatok előrehaladása ellenére nem érintették bankrendszerünket. Később aztán, a reformok második hullámában (hetvenes évek vége - nyolcvanas évek eleje) ismét előtérbe került a túlközpontosított bankrendszer

---

⁵ Lásd: A Magyar Nemzeti Bank története. Forrás: http://www.mnb.hu/A_jegybank/mnbhu_tortenet

kérdése⁶. Egyre többen tartották indokoltnak a kereskedelmi bankok szervezését, illetve a jegybanki és az üzleti bankok funkcióinak intézményi szétválasztásának szükségességét. Míg egyesek specializált, vagyis ágazati jellegű bankrendszer megalakítását szorgalmazták, mások az univerzális, vagyis minden üzletággal foglalkozó bankrendszer mellett tették le a voksot. Az egyszintű bankrendszer legfőbb hátrányának a hazai alacsony tőkefelhalmozási rátát tartották, mely abban az időben nem tette lehetővé, hogy a hitelforrások számottevően bővüljenek. Márpedig ha a hitelforrások nem bővülnek, a feltételezett kereskedelmi bankrendszerben nem alakul ki valóságos bankverseny, így a bankok elsősorban a jegybanki refinanszírozási hitelekre szorúlnak. Abban azonban, hogy a monetáris politikát csak jegybanki eszközökkel lehet megvalósítani, mindkét álláspont képviselői egyetértettek. [HUSZTI, 2001a]

A szerzőhármas [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987] az alábbiakban foglalta össze az egyszintű bankrendszer működésének legfőbb hiányosságait:

- hitelmonopólium: az MNB, mint monopolhelyzetben lévő bank nem kényszerült kellő mértékben felelősséget vállalni a pénzügyi folyamatok alakulásáért, a vállalatokkal szembeni magatartásában a saját államigazgatási alkalmazkodását érvényesítette, emiatt pedig nem tudott érdemleges ösztönző hatást kifejteni a vállalkozások elterjedésére, illetve a tőkeáramlási formák megfelelő kiszélesedésére,
- kényszerhitelezés: az MNB hitelpolitikáját és hitelezési gyakorlatát túlzott mértékben a népgazdasági terv, illetve az annak alapján hozott egyedi kormányzati döntések befolyásolták. Az MNB-nek nem volt likviditási korlátja, ebből kifolyólag gyakran - a bank szándékaitól függetlenül - gazdaságtalan termelésnek is nyújtott hitelt, mely szintén központi döntések alapján történtek,
- államigazgatási jelleg: a vállalati törvényben egészen más szemléletmód érvényesült a vállalatokra vonatkozóan, mint a pénzügyi törvényben a bankokra vonatkozóan. Ennek alapján a bankok az államigazgatás és a vállalatok között helyezkedtek el. A bankok a kereskedelmi banki tevékenységük mellett államigazgatási jellegű funkciókat is betöltöttek, de az államigazgatási szervektől és a vállalatoktól eltérő gazdálkodási viszonyok, érdekeltségi és irányítási rendszer keretei között működtek. E túlzott mélységű egyedi szabályozás egyrészt nem szolgálta megfelelően a bankoknál az ésszerű költséggazdálkodás

---

⁶ A KGST országok közül, Magyarország volt az, aki elsőként ismerte fel a bankrendszer decentralizálásának szükségességét, és tette meg az első lépéseket ez ügyben. [SZAPÁRY, 2003]

követelményeinek érvényesítését, másrészt pedig sok-sok formális elemet vitt az irányító minisztérium és a bankok kapcsolatába.

A gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztése által támasztott követelményeknek a fent nevezett hiányosságokkal rendelkező egyszintű bankrendszer szervezete az 1980-as évek elejére már nem volt képes megfelelően kiszolgálni a gazdaságot. Egyre inkább érett a gondolat, hogy a Magyar Nemzeti Banknak valódi jegybankká kell válnia, mert csak ezáltal lesz képes érvényesíteni monetáris megfontolásait, amit az üzleti bankokon keresztül tud megvalósítani.

Első megközelítésben még egy intézményi keretben, de szervezetileg és számvitelileg jól elhatárolva képzelték el a kezdeti működést, de amint egyre pontosabbá váltak a jegybanki és az üzleti banki funkciókkal kapcsolatos követelmények, egyre inkább a funkciók teljes szétválasztása került előtérbe. Ettől kezdve a szakemberek egy erős, független, önálló jegybankban, és széles fiókhálózattal rendelkező üzleti bankokban gondolkodtak, és megkezdődtek az egyszintű bankrendszer továbbfejlesztésére irányuló munkálatok. [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987]

Bankrendszerünk továbbfejlesztésének elsődleges célja az volt, hogy olyan pénzügyi intézményi rendszer alakuljon ki, amely a gazdaságirányítás folyamatos fejlődésével összhangban, hatékonyan részt vesz a gazdaságpolitika kialakításában és megvalósításában. A gazdaságirányítás fejlesztésével, az áru- és pénzviszonyokkal, illetve a verseny szélesítése révén nagyobb teret kap a monetáris jellegű irányítás, és erősödik a jegybanki eszközökkel történő gazdasági folyamatok befolyásolása.

A bankrendszer átalakítására több koncepció is született. Az egyik szerint a kereskedelmi bankrendszer működése két nagybankra szűkülni volna, melyek sajátosan el is különültek volna egymástól. Az egyik kapta volna az iparvállalatokat és ipari szövetkezeteket, a másik pedig a mezőgazdaságot, és az élelmiszeripari szervezeteket. A kétszintű bankrendszer működésének ugyan ez is megfelelt volna, de nehezen alakult volna ki valóságos versenyhelyzet a bankok között. A másik koncepció az volt, hogy regionális bankrendszer alakuljon ki. Ez a bankrendszer is több bankból állt volna, de a regionalitás miatt itt sem lett volna lehetőség a szabad bankválasztásra, illetve a bankok közötti verseny kialakulására. A vita végül felszintű döntéssel zárult, mely szerint nem elég a tevékenységek számviteli elválasztása, szerkezetileg is el kell különíteni az állami pénzügyi politikai feladatok végrehajtását az üzleti banki tevékenységtől.

Abban mindenki egyetértett, hogy a kereskedelmi bankok általános banki felhatalmazásokkal kell, hogy rendelkezzenek. A számlavezetés feltételeinek megteremtése, illetve a devizaműveletekre való jogosultság kérdése azonban továbbra is vita tárgyát képezte. A számlavezetéssel az volt a probléma, hogy a számlavezetést és a pénzforgalmi rendszert úgy kellett alakítani, hogy az ne járjon a pénz útjának meghosszabbításával. Míg a devizaműveletekkel kapcsolatosan az a nézet alakult ki, hogy csak bizonyos fokozatossággal hajthatóak végre.

Bár a bankok alaptőke ellátásának, méretének, üzleti partnereinek számának és körének megállapítása magától értetődőnek tűntek, a gyakorlatban igen nehéz problémával néztek szembe a bankátszervezésben résztvevők, ugyanis rendező elvnek kellett tekinteni, hogy mindegyik banknál egyaránt legyenek biztonságos és kevésbé biztonságos adósok, kétes követelések, nagyobb és kisebb betétekkel rendelkező gazdálkodó szervezetek⁷. [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987]

A fentiek ellenére a kétszintű bankrendszer létrehozása viszonylag rövid időn belül valósult meg, annak ellenére, hogy elméleti szinten ekkor már csaknem két évtizede folyó vita tárgya volt. Bár a jegybanki és az üzleti banki funkciók egymással szorosan összefüggtek, elméletileg és gyakorlatilag mégis sikeresen megoldódtak a szervezeti elhatárolás nehézségei. E kétszintű bankrendszer és szervezet létrehozásával lehetőség nyílt a pénzügyi infrastruktúra további finomítására, illetve a kis- és középbankok szélesebb körének alapítására is.

Magyarországon mindez akkor történt, amikor a fejlett világ bankjai már újabb és újabb kihívások elé néztek. A hazai bankoknak így röviddel a megszületésük után ugyanazon kihívásoknak kellett megfelelniük, mint azon ország bankjainak, ahol addigra rengeteg szakmai tapasztalat halmozódott fel és volt idő bankok megerősödésére. [ILLÉS, 2004]

CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI [1987] az alábbiakban fogalmazta meg az új bankrendszer szervezeti kereteit:

- a kétszintű bankrendszer középpontjában az állam központi bankja, a jegybanki feladatokat ellátó Magyar nemzeti Bank állt,

---

⁷ A bankrendszer szervezeti kereteinek kialakításakor figyelembe kellett venni a már működő bankokat is, illetve az egyéb pénzügyi intézeteket is, nemcsak az újonnan alakulókat. Figyelembe kellett venni, azok miként és hogyan illeszthetők be az új bankrendszerbe, és milyen változtatásokat szükséges azokban is végrehajtani.

- öt nagybank (Magyar Hitelbank Rt., Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt., Budapest Hitel és Fejlesztési Bank Rt., Magyar Külkereskedelmi Bank Rt., Általános Értékforgalmi Bank Rt.) kapott általános kereskedelmi banki felhatalmazást, melyek közül kettő a Magyar Nemzeti Bank két volt hitel-főigazgatóságára alapozva jött létre,
- az öt nagybank mellett szakosított pénzügyintézetek és vegyes tulajdonú bankok működtek, melyek a következők voltak:
  - Interinvest Külkereskedelmi Fejlesztési Hitelintézeti Betéti Társaság
  - Investbank Műszaki Fejlesztési Betéti Társulás
  - Ipari Szövetkezeti Fejlesztési Bank Betéti Társulás
  - Agrobank Agrár Innovációs Bank Rt.
  - Technova Ipari Fejlesztési Bank Betéti Társulás
  - Innofinance Általános Innovációs Pénzügyintézet
  - Építőipari Innovációs Bank Rt.
  - Általános Vállalkozási Bank Rt.
  - Konsuminvest Szövetkezeti Fejlesztési Bank Betéti Társulás
  - Mezőgazdasági Szövetkezetek Országos Pénzügyintézet Mezőbank Rt.
  - Kisvállalkozási Bank (OTP leánybankja)
  - Citibank Budapest Rt.
  - Unicbank Rt.
  - CIB Central-European International Bank Ltd.

Az eredeti elgondolás szerint Magyarországon egy nagy, egy közepes és egy kisebb üzleti bankra volt annak idején szükség. Ennek megfelelően alaptőkéjüket és ügyfélkörüket tekintve a jegybankból kivált Magyar Hitelbank (MHB) volt a legnagyobb, az Országos Kereskedelmi és Hitelbank (OKHB) volt a közepes, és a Budapest Bank (BB) volt a legkisebb üzleti bank. Ezek a pénzügyintézetek jellegüket tekintve is merőben eltértek egymástól, ügyfélkörüket is ennek megfelelően alakították ki. Az MHB kapta a nehézipari, gépipari és energetikai ügyfeleket, az OKHB kapta az agrárszektor gazdaságait, az élelmiszer-ipari vállalatokat, a mezőgazdaság termelőszövetkezeteit és a kereskedelmi cégeket; míg a BB kapta a bányászati vállalatokat illetve a szolgáltató szektorban működő cégeket. [HUSZTI, 2001b]

2.1.2. A kétszintű bankrendszer működésének legfontosabb alapelvei

- a) A jegybank a „bankok bankja” szerepét betöltve kettős funkciót gyakorolt. Alapvető feladata volt a megalakult bankrendszer bankjainak és pénzüszeteinek irányítása, illetve tevékenységük ellenőrzése. Mindemellett a kormányzat munkájához kapcsolódva részt vett a gazdaságpolitika formálásában, a népgazdasági tervezésben, a gazdaságirányítás gyakorlati munkáiban, illetve a hitelpolitika és a devizapolitika gyakorlásában.
- b) Mivel a bankok részvénytársaságok formájában alakultak meg, működésükre az 1875. évi XXXVII. törvénycikk (részvénytársaságokról szóló kereskedelmi törvény) volt az irányadó.
- c) A kezdeti időszakban az állam közvetlen hatóköre érvényesült, ezáltal volt biztosítható, közvetett szabályozással a részvénytársasági formában való banki működés összhangja.
- d) A bankokat a részvényesekből álló közgyűlés által választott igazgatóság vezette. Az első igazgatóságot az alapítók nevezték ki.
- e) Az általános kereskedelmi banki tevékenységgel felruházott bankok bankszámlavezetéssel, hitelezési tevékenységgel, betétgyűjtéssel és mindenféle más banküzlettel és pénzügyi szolgáltatásokkal foglalkozhattak.
- f) A szakosított pénzügyi intézmények csak korlátozott körben vezethettek számlát és gyűjthettek betéteket.
- g) A bankok lakossági pénzügyekkel nem foglalkozhattak. A lakossági források gyűjtését és kezelését elsődlegesen kizárólag az Országos Takarékpénztár foglalkozhatott.
- h) Az új kereskedelmi bankok alapítása során államigazgatási döntésre volt szükség ahhoz, hogy bankoknak milyen ügyfélkör folyó számláit kell vezetniük. (E döntés csak 1987. év közepéig kötelezte a vállalatokat és a bankokat.)
- i) A bankok és szakosított pénzüszetek egymásnak is nyújthattak hitelt, jogszabályi előírásoknak megfelelően azonban számlájukat csak az MNB-nél vezethették, pénzforgalmukat csak az MNB bonyolíthatta le.
- j) A bankok működésének hatókörét alapvetően az alaptőkékük határozta meg.
- k) További bankok, pénzüszetek létesítésére, illetve tevékenységükre vonatkozó előírásokat az Állami Pénzügyekről szóló 1979. évi II.

törvény V. fejezete szabályozta. [CSERESZNYÁK-KISMARTHY-JÁRAI, 1987]

2.1.3. A kétszintű bankrendszer állami felügyelete

A kétszintű bankrendszert működtető országokban a bankok állami felügyelete nem vált el az állami irányítás alatt működő jegybankok tevékenységétől, így volt ez hazánkban is. A bankok állami felügyeletét a jegybank gyakorolta. Évek teltek el, mire döntés született arról, hogy a bankfelügyeletet a jegybanktól különálló szerv gyakorolja. A döntés háttérében főleg az állt, hogy a jegybanknak elsődlegesen a monetáris irányítás, a szabályozás és az ellenőrzés kialakítására kell törekednie.

URSPRUNG JÁNOS [1996] az alábbiakban foglalta össze a bankfelügyelet tevékenységét:

- közreműködött a bankok szakmai és gazdasági feltételeinek kialakításában,
- előkészítette a bankok alapításának engedélyezését,
- meghatározta a pénzüintézetek jogosítványait, és ellenőrizte a jogosítványoknak megfelelő működésüket,
- felügyelte és ellenőrizte a bankok és a pénzüintézetek közötti verseny tisztaságát,
- védte a betétesek érdekeit,
- meghatározta a biztonságos banki működés feltételeit és ellenőrizte az ezekkel kapcsolatos előírások betartását.

Az állami felügyeleten túlmenően a kétszintű bankrendszer kialakulása szükségessé tette a megalakult kereskedelmi bankok szakmai érdekképviseleti szervezetének, a Magyar Bankszövetségnek is a megteremtését. Megalakulására 1989. február 17-én került sor, Cégbírószági bejegyzése 1989. február 28-án történt meg. Tagjai azok a pénzüintézetek lehetnek (és lehetnek ma is), amelyek rendelkeztek (rendelkeznek) a törvényben előírt minimális alaptőkével, és elfogadták (elfogadják) a szövetség alapszabályzatát.

A Bankszövetség legfontosabb feladatai közé a következők tartoznak:

- a tagjait érintő szakmai érdekek képviselete, érvényesítése harmadik személlyel szemben, a szakmai álláspontok kialakítása érdekében a bankok szakértőiből álló munkabizottságok létrehozása,

- rendszeresen részt vesz mindazoknak a törvényeknek, jogszabályoknak, programoknak a kidolgozásában, véleményezésében és egyeztetésében, amelyek közvetve vagy közvetlenül érintik a bankszektort,
- véleményezi az MNB monetáris szabályozásának tervezetét,
- szorosan együttműködik a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével (PSZÁF),
- egyes feladatok tekintetében koordináló szerepet tölt be a bankok modernizálási programjának végrehajtásában,
- elősegíti azoknak az intézményeknek a létrehozását, amelyek a bankrendszer hatékonyságát, illetve stabilitását növelik,
- feladatot vállal a betétbiztosítási, a hitelgarancia- az adónyilvántartó, a hitelminősítő intézmények, valamint a GIRO előkészítésében,
- programot dolgoz ki a bankszektor működésének tárgyilagos megismertetése érdekében mind a szakmai, mind a szélesebb társadalmi közvéleménnyel,
- képviselője az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) és a Befektető-Védelmi Alap (BEVA) igazgatótanácsának.

2004. január 1-jével a Magyar Bankszövetség az Európai bankföderáció teljes jogú tagjává vált. Rajta keresztül a hazai pénzügyintézetek szakemberei a Bankföderáció valamennyi bizottságának munkájában részt vehetnek. Az EU Bankföderációtól kapott rendszeres tájékoztatókkal a szövetség segíti a bankok felzárkózását az integrációs feladatokhoz. [www.bankszovetseg.hu]

2.2. Az alapítás szabályozási környezetének és kialakulásának körülményei

Kétéves előkészítő munka után, 1987. január 1-jén kezdetét vette a kétszintű bankrendszer, az üzleti bankok ekkor nyerték el önállóságukat⁸. Bár a bankok tevékenységét nagymértékben meghatározta az, hogy örökölt, jellemzően egy nemzetgazdasági ágazathoz tartozó ügyfélkörük volt, feladatuk elsősorban a belső kiegyensúlyozott működés megszervezése volt. A piac szegmentáltsága, illetve a piaci szereplők alacsony száma miatt nem volt közöttük verseny, s ez kellőképpen segítette feladatuk megoldását. Szinte mindegyikük minimális saját tőkével rendelkezett, és nyereségesen működött. Nyereséges működésük hátterében az állt, hogy magas kamatok mellett nyújtották hiteleiket, függetlenül attól, hogy az ügyfél képes volt-e

---

⁸ Az akkori bankrendszer tagjai: 8 kereskedelmi bank, 11 szakosított pénzügyintézet 260 takarékszövetkezet.

azt visszafizetni, vagy sem. A várható hitelezési veszteségeikre nem kellett kockázati céltartalékot képezniük, következmények nélkül nyújthatták a meg nem térülő hiteleket, és fektethették tőkéjüket, értéküket veszített ingatlanokba. [SZELÉNYI-URSPRUNG, 1998]

A gazdasági társaságokról szóló törvény - 1988. évi IV. törvény - életbe lépése azonban minden megváltoztatott. Az akkori – valójában akkor még nem is létező - piacgazdaság viszonyaihoz igazodó törvény forradalminak tűnt, kidolgozása korábbra nyúlik vissza. [www.piacprofit.hu, 2009]. A gazdaság átalakulásával 1989 és 1991 között megváltozott a tulajdoni szerkezet, illetve az állami tulajdon privatizációjának hatására robbanásszerűen (közel ötszörösére) nőtt a gazdálkodó szervezetek száma. A gazdasági szereplők számának növekedésének hatására megnövekedett a pénzügyi, ezen belül is a banki szolgáltatások iránti kereslet. Sok bank számára már a tömeges számlanyitás is nehézséget okozott, hiszen a bankok nem voltak elég felkészültek a gombamódon szaporodó kisvállalkozások kiszolgálására. A számlatulajdonosok száma meghaladta a félmilliót, a számlaforgalom, pedig két és félszeresére nőtt akkoriban.

A gazdálkodó szervezetek számának növekedésének hatására a bankok száma és hálózati egységük száma is ugrásszerűen növekedésnek indultak. A gyorsan növekvő kereslet kielégítésére azonban ez sem volt elég, ezért néhány bank felhatalmazást kapott devizabetétek gyűjtésére és devizahitel nyújtására, majd pedig szigorú szabályozással ugyan, de fokozatosan kiterjesztették a külkereskedelmi műveletekkel összefüggő fizetések lebonyolításának jogosultsági körét is. A szigorú szabályozás azt jelentette, hogy minden devizaforgalmi jogosítvány kiadása előtt a Magyar Nemzeti Bank megvizsgálta, hogy az adott bank képes-e biztosítani az adott tevékenység technikai és személyi feltételeit. E „korlátozott bankközi devizapiac”-on a bankok egymás között forint-deviza adásvételt nem folytathattak, minden egyes külföldre teljesítendő fizetéshez ügyfelük nevében közvetlenül a Magyar Nemzeti Banktól vették a devizát, és neki is adták el. [SZELÉNYI-URSPRUNG, 1998]

A forrásokért folytatott verseny, a bankkártyák rohamos terjedése, illetve a külföldi működő tőke beáramlása a hagyományos betétgyűjtés mellett különféle befektetési lehetőségek kínálására, illetve szolgáltatásainak bővítésére készítette a bankokat. Az egymással folytatott verseny miatt bankrendszerünk koncentráltága fokozatosan csökkent, aminek következtében nagybankjaink fokozatosan veszítettek monopóliumukból.

A kétszintű bankrendszerre való áttérés tulajdonképpen abban az időszakban zajlott, amikor a gazdaságban már jelentkeztek a strukturális válság jelei, s

ennek hatása megjelent a hitelpiacon is. A gazdasági rendszerváltás, a válságkezelés folyamatai mind-mind egyre nagyobb nehézséget állított a bankok útjába, ezáltal érzékeny veszteséget okozott számunkra. A bankok kezdtek óvatosabban hitelezni, ennek hatására a vállalatok nehezebben jutottak hitelekhez, míg keresleti oldalon visszaesett a vállalatok hitel iránti kereslete. A súlyos likviditási gondokkal küzdő állami vállalatok azonban nem tudtak lemondani a banki finanszírozásról, hiszen fennmaradásuk nagyrészt banki kölcsönöktől függött. A vállalatok rövidtávú hitelkereslete messze meghaladta a bankok hitelkínálatát, s ennek eredményeképpen viszonylag rövid idő alatt jelentős vállalatközi hitelállomány duzzadt fel. A vállalatok egymással és az állammal szembeni tartozásainak növekvő állománya egyre komolyabb feszültséget keltett a gazdaságban. Az úgynevezett „sorban állás” problémája alakult ki, vagyis a vállalatok azért nem tudták törleszteni hiteltartozásukat, mivel ők maguk sem jutottak hozzá időben a követelésükhöz.

Erre a problémára a bankoktól vártak valamiféle megoldást, amire az újonnan alakult kereskedelmi bankok meglehetősen passzívan reagáltak. Ahol csak lehetett igyekeztek megszabadulni rossz adósaiktól, megpróbálták behajtani kintlévőségeiket, és új hiteleket, pedig már nem nagyon nyújtottak. [KEREKES, 2000]

1991-ben a pénzügyi hatóságok hozzáállása megváltozott, a pénzügyi fegyelem megszigorítása és a bankokban felhalmozódott rossz hitelek problémájának megoldása érdekében. Még ugyanebben az évben a Parlament számos olyan törvényt (a pénzügyi törvény, a jegybankról szóló törvény, a számviteli törvény, néhány pénzügyi intézkedést érintő további fontos törvény) fogadott el, mely a pénzügyi intézkedések és a jegybank számára is egységes és megfelelő jogi környezetet teremtett.

Ezek törvények, különösképpen a pénzügyi törvény [1991. évi LXIX. törvény] és a számviteli törvény [1991. évi XVIII. törvény] igen komoly hatással voltak a bankok működésére, aminek köszönhetően a kereskedelmi bankok kénytelenek voltak a törvényben előírt tartalékolási kötelezettségüknek eleget tenni, miszerint kockázati céltartalékokat kötelesek voltak az előírt szintre feltölteni három év leforgása alatt. [KEREKES, 2000]

A Magyarországon kialakult helyzetben azonban ezek a jogszabályi változások nem jelentettek megfelelő megoldást, ugyanis elsősorban a rossz hitelek újratermelődését voltak hivatottak megakadályozni, míg a már meglévők kezelését nem. A magyar bankrendszer ehhez a törvényi

szabályozáshoz gyenge volt, a bankok ugyanis jelentős tőkehiánnyal küszködtek.

A bankok vezetői emiatt attól tartottak, hogy a kialakult helyzetben a lakosság bankokkal szembeni bizalma megrendülhet. A bizalom megingása bankcsődöket vetít előre, ugyanis ha a betétesek tömegesen veszik ki a pénzüket a bankokból, az a bankrendszer összeomlását jelentheti, amely magával hozhatja a teljes gazdaság összeomlását is.

Az akkoriban zajló politikai rendszerváltás, illetve a gazdasági rendszerváltás okozta problémák egymást erősítették. Az 1980-as években lezajlott strukturális válságot követően egy mély, elhúzódó gazdasági recesszió érte el hazánkat. A volt KGST országokban bekövetkezett rendszerváltás hatására a piac összeomlott, ennek következtében a magyar termelő kapacitás nem volt képes versenyképes terméket előállítani, s ez a hazai GDP (bruttó hazai termék) csökkenését idézte elő. A vállalati szférában termelés- és jövedelemcsökkenés következett be, s ez a banki szférában is érezte hatását. A termelés- és jövedelemcsökkenés hatására ugyanis a vállalatok nem voltak képesek a felvett hitelek törlesztésére, közülük sokan még a kamatokat sem tudta visszafizetni. [SZAPÁRY, 2001]

Hitel- és bankkonszolidáció⁹

Mindezen problémákat javarészt az újonnan megszületett törvények hozták felszínre. E problémák megoldása érdekében 1992 tavaszán egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kialakult helyzetben kormányzati beavatkozásra van szükség. [SZELENYI-URSPRUNG, 1998]

A kormányzattól elsősorban körültekintő eljárásokat, illetve nagy elhatározottságot vártak el a bajba jutott bankok helyzetének megszilárdítása érdekében. Az állam az eljárás fontosságát hangsúlyozva elsősorban a pénzügyi rendszer stabilitására törekedett, illetve a veszélyhelyzet következményeinek mérséklését fogalmazta meg. A beavatkozás ad hoc jellegűen történt, elsősorban a betétbiztosítást és a bankok likviditásának javítását helyezte előtérbe.

---

⁹ Az 1992-ben elterjedt hitelkonszolidáció elnevezés nem szinonim a később meghonosodott bankkonszolidációval. A hitelkonszolidációt az idegenül hangzó portfóliótisztítás helyett kezdték alkalmazni. A bankkonszolidáció pedig az a tevékenység (a szó értelmezésében), amelynek során a bankok veszteségeit tőkeemeléssel pótolják. A szóösszetételek második tagjának – a konszolidációnak – a magyarosítására a folyamat végeztéig nem került sor. [KÖBLI, 1994]

A bankok rehabilitációja során az államnak három fontos feladatot kellett megoldania (nem fontossági sorrend szerint rangsorolva):

1. újratőkésítéssel a fizetőképesség helyreállítása,
2. a jövedelmezőség helyreállítása a bankok személyzetének, működésének, költségstruktúrájának és fizikai infrastruktúrájának újraszervezésével,
3. a vezetés lecserélését annak reményében, hogy az új vezetés javítani fog a kockázatkezelésen.

A gyors és sikeres rehabilitáció e három kiemelkedően fontos feladat egyidejű végrehajtását követelte meg. E három feladat közül talán a jövedelmezőség helyreállítása és a vezetőség lecserélése volt a fontosabb, az újratőkésítés csak egy technikai procedúra volt, ami kétféleképpen történhetett. Egyrészt tőkefeltöltéssel, másrészt pedig államkötvények formájában biztosított tőke injekcióval. A mi esetünkben a kormány az utóbbi megoldást választotta, melyet többlépcsős konszolidációs lépésekben valósított meg. [SZELÉNYI, 1995]

A konszolidáció során alkalmazott három technika [NEALE-BOZSIK, 2001]:

- Hitelkonszolidáció: a bankok kihelyezési portfólióinak tisztázása. A konszolidáció csak a 7,25 %-nál rosszabb tőkemegfelelési-mutatóval (TMM) rendelkező bankokra terjedt ki (14 kereskedelmi bankot és 68 takarékszövetkezetet érintett). Az állam a résztvevő bankoktól az általuk felajánlott rossz követeléseket¹⁰ újonnan kibocsátott államkötvényekért (konszolidációs államkötvényekért) megvásárolta. Az államkötvények javítottak a bankok mérlegein, és ezen keresztül az egész bankrendszer összesített adatainak minőségén is. A hitelkonszolidáció nem volt sikeres, egy év múlva a bankok újabb konszolidáción estek át.
- Adóskonszolidáció: a „bankorientált” hitelkonszolidáció érintetlenül hagyta a bankok szervezetét és működési rendszerét, és nem terjedt ki a kétes¹¹ és átlag alatti követelésekre¹², sem a befektetésekre és függő

¹⁰ Rossz követelés: a kintlévőségekkel kapcsolatban keletkező veszteség a kockázatvállalás összegének 70 %-át meghaladja, és az adós törlesztési kötelezettségeinek többszöri felszólítás után sem tesz eleget, illetve elindult a felszámolási eljárás (kivételt képeznek azok a követelések, amelyek már a felszámolási eljárás során keletkeztek).

¹¹ Kétes követelés: a kintlévőségekkel kapcsolatosan egyértelműen megállapítható, hogy a hitelintézetnek veszteséget okoznak, de a veszteség mértéke a minősítés időpontjában még nem ismert, illetve a törlesztési késedelem tartós (legalább 90 napot meghaladó), vagy rendszeres.

kötelezettségekre. 1993 végén az állam által vezérelt közvetlen adóskonszolidáció hívei kikényszerítették egy „vállalatorientált” hitelkonszolidációt, amelynek során 12 többségi tulajdonú állami vállalat pénzügyi terheit (adósságszolgálati kötelezettségeit) kívánták enyhíteni. Állammal szembeni adósságuk egy részét elengedték, vagy átütemezték, míg a hitelező pénzintézetektől az érintett vállalatokkal szembeni követeléseik tekintélyes részét hitelkonszolidációs kötvényekért megvásárolta.

- Bankkonszolidáció: 1993 végén az előbb említett beavatkozások ellenére bekövetkezett banki tőkevesztések kezelésére történt. E folyamat a bankok feltőkésítését jelentette¹³, mely több lépésben valósult meg, és elsősorban azokat a pénzintézeteket érintette, melyek TMM-je nem érte el az adott lépésben elérendőnek megjelölt szintet. Az eljárás lényege, hogy az állam a bankok által kibocsátott új részvényeket államkötvényekként jegyezte le. Első lépésben (1993 decemberében) 8 bank vett részt a folyamatban, melyeket egységesen 0 %-ot kismértékben meghaladó TMM elérésére tőkésített fel az állam. Második lépésben (1994 májusában) a nagyobb bankok már elérték a 4 %-os TMM-t. A tőkeemelés csak számviteli értelemben segített a bankokon. A „fizetőeszköz” ugyanis piaci kamatozású államkötvények voltak (1. táblázat) [BANK & TŐZSDE, 1993], általuk a bankok likvid pénzeszközökhöz nem jutottak, értékesítésük is csak névértéken alul történhetett. Eredménye azonban volt a folyamatnak, hiszen a konszolidáció végére a bankok minimálisan kielégítő mértékű tőkével és átlátható portfólióval rendelkeztek, és nyereségesen működhettek. [KEREKES, 2000]

---

¹² Átlag alatti követelés: a kintlévőségek a rendelkezésre álló információk alapján a szokásosnál magasabb kockázatúnak minősülnek, illetve a minősítés időpontjában bizonytalan mértékű veszteség valószínűsíthető.

¹³ E megoldás abból indult ki, hogy „a bankok alacsony szavatoló tőkével rendelkeztek, ami igen jelentősen befolyásolta a hitelezési tevékenységüket.” [BANK & TŐZSDE, 1993. p.9.]

1. táblázat: Konszolidációs kötvények kibocsátása (milliárd HUF)

1992-ben	98,8
1993 végén	
--- bankkonszolidációra	118,3
--- kiemelt vállalatok adóskonszolidációjára	39,0
--- OTIVA ¹⁴ részére	2,7
--- OTP és takarékszövetkezetek részére	9,7
1994-ben	
--- az 1994-es konszolidációba került bankoknak	25,6
--- OTP és takarékszövetkezetek részére	8,1
Összesen	302,2

Forrás: Figyelő, XXXVII. Évf. 47. szám

2.3. A külföldi tulajdonú bankok megjelenése Magyarországon¹⁵

2.3.1. A külföldi bankok első képviselői Magyarországon

A magyar bankrendszerben meghatározó szerepet töltenek be a külföldi tulajdonban lévő, főleg külföldi bankok által irányított hitelintézetek. A külföldi tulajdon aránya 90 százalék fölötti, ami egyedülállóvá teszi a magyar bankrendszert.

A kétszintű bankrendszer bevezetésével, a nyugati bankok is megjelentek hazánkban. Már a hetvenes években, a közvetlen tőkebefektetésnek köszönhetően megjelentek a vegyes vállalatok hazánkban (pl. GE, Shell, Siemens), és már akkor elindultak a vegyesbank-alapítások is. Ennek köszönhetően a külföldi tulajdon első, kezdetleges formáját, az 1979-ben alapított Közép-Európai Nemzetközi Bank jelentette, mely első itthon működő leányvállalatát 1988-ban hozta létre.

¹⁴ OTIVA: Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap (a takarékszövetkezetek integrációs szervezete)

¹⁵ Várhegyi Éva ide vonatkozó cikkei alapján

A külföldi bankok érdeklődése már a rendszerváltás korában megnövekedett a kelet-közép-európai gazdaságok iránt, melynek köszönhetően a külföldi pénzügyi intézetek száma rohamosan nőtt ebben a régióban.

A bankszektorunkban jelentős többséget birtokló külföldi pénzügyi intézmények főleg az EU pénzügyi piacáról érkeztek, és hozták magukkal az EU pénzügyi piacára jellemző vállalatirányítási és üzletpolitikai stílusukat¹⁶. [NAGY, 2003]

Ez a folyamat nemcsak a külföldi tőkét hozta be Magyarországra, hanem ezzel együtt a fejlettebb technológiát, a szaktudást, illetve a nemzetközi kapcsolatokra való hajlandóság fokozatos javulását is.

A külföldi tulajdonú bankok dominanciája az alábbi két tényezőnek köszönhető:

1. a piacra lépés nagyfokú szabadsága - számos fejlett országgal szemben nálunk ez törvényileg biztosított volt, illetve
2. a bankprivatizáció - a tőkeerős külföldi befektetők a meggyengült magyar bankok stabilitására törekedtek. [VÁRHEGYI, 1998]

1994-ig, a kormányzati privatizációs program elindításáig, a külföldi és vegyes bankok főleg zöldmezős beruházással, vagyis új piacra lépéssel szaporodtak. [VÁRHEGYI, 2001]

A privatizációs folyamatok beindulásáig a magyar piacra belépett külföldi bankokat a 2. táblázat mutatja be:

---

¹⁶ A hazai hitelintézeti tulajdonosi köréből számos, a pénzügyi kultúra szempontjából számos fajsúlyos szereplő hiányzik. Többek között a britek, akik óvatosságuknak köszönhetően nem nagyon terjeszkednek.

2. táblázat: Külföldi bankok piacra lépése 1994-ig (darab)

Megnevezés	1979-1989	1990-1994	Összesen
Zöldmezős beruházás ¹⁷	4	13	17
Felvásárlás ¹⁸	1	6	7
Összesen	5	19	24

Forrás: VÁRHEGYI, 2001

A magyar bankrendszer vonzerejét elsősorban az jelentette a külföldi bankok számára, hogy nálunk már 1989-ben megkezdődött a banktevékenységek liberalizálása. Egyre több bank kapott jogosítványt a külkereskedelemhez kapcsolódó devizaműveletek elvégzéséhez, vagyis a korábban csak vállalati ügyfeleket kiszolgáló bankok is felhatalmazást kaptak a lakossági műveletekhez, illetve a lakossági bankok teljes körű kereskedelmi banki szolgáltatást nyújthattak.

Az 1994-ben beindult privatizációs folyamat egyben azt is jelentette, hogy a magyar bankpiac egyre több szereplője került külföldi tulajdonba, akik a privatizáció idejében a privatizáció keretében vásárlással szereztek tulajdonukat. (2. táblázat). [VÁRHEGYI, 2001]

A privatizáció nemcsak a külföldi tulajdonban lévő bankok számát növelte, hanem ezzel párhuzamosan egyre nagyobb mértékben növelte a külföldi befolyást a bankrendszer összes eszközeire.¹⁹

A privatizációt követően már kevés zöldmezős bankalapításra került sor. Ez egyrészt annak volt köszönhető, hogy a magyar piac mérete nem bővült, másrészt pedig a piac telítődött, illetve a bankok közötti verseny éleződött.

A kilencvenes évek második felében, már inkább csak a piaci réseket megcélzó külföldi bankok léptek a magyar piacra. Ekkor alapították az „autós bankokat” (Opel, Porsche), valamint a fogyasztási hitelezésre (Cetelem), illetve a lakásfinanszírozásra szakosodott hitelintézeteket.

¹⁷ Piacra lépésük sorrendjében: CIB, Citibank, Unicbank, ABN Amro, BNP, Commerzbank, Creditanstalt, Credit Lyonnais, Daewoo, Dresdner Bank, HypoVereinsbank, ING, Nomura, Volksbank, Westdeutsche Landesbank, Hanwha.

¹⁸ Bayerische Landesbank, DG bank, KBC bank, Erste bank, GE Capital bank, Gazprom bank.

¹⁹ Ez főleg annak köszönhető, hogy a privatizáció során azok a bankok kerültek külföldi tulajdonba, akik addig is jelentős piaci részesedéssel rendelkeztek.

Ezzel ellentétes folyamat, hogy a kilencvenes évek vége felé már a magyar piacról való bank-kilépések is megfigyelhetők. Bár ezek általában nem a teljes piacról való távozást jelentették, hanem inkább csak bizonyos üzletágak eladását (pl. ING eladta a lakossági üzletágát a Citibanknak), illetve bizonyos tevékenységek feladását (pl. a Nomura bank befektetési társasággá alakult át). [VÁRHEGYI, 2001]

2.3.2. A külföldi bankok belépésének motivációi

A magyar piacra belépett külföldi bankokat többféle érdek motiválta, ami a stratégiájukban is megmutatkozott [VÁRHEGYI, 2001]:

- voltak olyanok, akik abból a szempontból léptek a magyar piacra, hogy az itt letelepedett külföldi és multinacionális cégeknek, illetve az ő külföldi alkalmazottainak a helyszínen nyújthassanak minél színvonalasabb szolgáltatásokat (pl. Commerzbank, Credit Lyonnais),
- voltak olyanok, akiknek az volt a fő motivációjuk, hogy a tulajdonos anyabank jövedelmét növelje. Ők főleg az alacsony kockázatú ügyfelek és a nagy volumenű ügyletek megszerzésére törekedtek (CA, Raiffeisen),
- voltak olyanok, akiknek a jelenléte pusztán a „megfigyelő pozíció” kiépítése volt, vagyis ők csak azzal a szándékkal jöttek a magyar piacra, hogy a magyar piac várható növekedése esetén legyen módjuk a terjeszkedésre (Nomura, Deutsche bank),
- voltak olyanok, akik egyszerűen csak a piacszerzés céljából léptek a magyar piacra.

2.3.3. A külföldi bankok irányítási módjai

A magyar banktörvény minden újonnan belépett külföldi bank részére előírta és előírja, hogy az igazgatóság tagjai között legalább kettőnek magyar állampolgárnak kell lennie, és legalább kettőnek a bank alkalmazásában kell állnia. Általánosságban elmondható, hogy a külföldi bankok egy része a vezérigazgató és a helyetteseik kiválasztása során a magyar szakemberekre támaszkodtak (néhány esetben még az igazgatóság elnöke is közülük került ki), más részük pedig az anyabank szakembereit delegálta / delegálja a magyar leánybank vezető posztjaira.

A magyar viszonyokat történelmi-kulturális okokból jobban ismerő osztrák, német és olasz tulajdonosok gyakrabban bízták bankjukat helyi

szakemberekre²⁰ (Raiffeisen, CIB, Bayerische Landesbank), míg más tulajdonosok – amerikaiak és ázsiaiak - (Budapest Bank, ABN Amro) inkább a saját szakemberükben bíznak. [VÁRHEGYI, 2001]

Ami a külföldi tulajdonú bankok teljesítményét illeti, a zöldmezős beruházásként létesített bankok általában jobb teljesítményt nyújtottak, mint amelyek privatizálva lettek. Véleményem szerint ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy az adott banknál voltak-e örökölt problémák, vagy sem.

2.3.4. A külföldi bankok jelenlétének hatásai a magyar bankpiacon

Már a privatizációt megelőzően is jelentős volt a külföldi tulajdonosok jelenléte a magyar bankrendszerben, ami a privatizáció során még inkább meghatározóbbá vált. Ennek következtében nehéz elkülöníteni a külföldi tulajdon jelenlétének hatását más, a magyar bankpiacot, illetve a magyar gazdaságot érő hatásoktól. A konszolidációk során kitisztított állami banki szféra újabb expanziós törekvéseknek adott teret a külföldi bankok számára. Annak ellenére, hogy számos régóta működő bank képtelen volt megélni a magyar piacon, a hazai bankpiac mégis vonzónak bizonyult a külföldiek számára. [VÁRHEGYI, 1996]

Megítélésem szerint egyértelműen elmondható, a külföldi bankok jelenléte mindvégig kedvező hatással volt és van a bankpiaci versenyre, illetve a bankrendszer minőségére²¹. Viszonylagos korai és tömeges megjelenésük megnövelte az egyéb szektorok tőkevonzó erejét, a közvetlen tőkebefektetések felerősödésével pedig hozzájárultak, illetve járulnak a gazdaság általános fejlődéséhez. [VÍGH-MIKLE, 2002]

VÁRHEGYI ÉVA [2001] az alábbiakban foglalta össze a külföldi tulajdon jelenlétének kedvező, illetve kedvezőtlen hatásait:

- a nagyszámú külföldi belépésekkel csökkent a hazai bankpiac koncentrációs foka, mérséklődött a piacvezető bank erőfölénye, ezáltal kiegyenlítettebbek lettek az erőviszonyok és jobb versenykörnyezet alakult ki,

²⁰ Nem kevés esetben olyan szakemberek voltak Ők, akik korábban vagy a Magyar Nemzeti Bank nemzetközi főosztályain, vagy a Magyar Külkereskedelmi Bankban, vagy a Magyar Nemzeti Bank külföldi leánybankjaiban illetve kirendeltségein dolgoztak, és korszerű bankismeretekre tettek szert.

²¹ A magyar bankpiacra belépő külföldi bankok számára mi hozzájuk képest fejletlenebb piacot jelentettünk. Valószínűsíthetően a magasabb kamatrésnek köszönhetően tudtak jobb jövedelmezőséget elérni. A bankrendszer minőségében jelentkező pozitív hatás elsősorban a növekvő tőkeerőben, a hitelminőség javulásában, a kamatrés szűkülésében, illetve a szolgáltatások javuló színvonalában mutatkozik meg.

- kezdetben csak a vállalati bankpiacon erősítették a versenyt, aztán egyre jobban a lakossági piacon is javítani tudták a banki szolgáltatás színvonalát,
- a külföldi bankok belépésével erősödő verseny által mérséklődtek a banki működési költségek, illetve az átlagos kamatrés. Ennek köszönhetően a banki szolgáltatások a fogyasztók számára előnyösebbé válnak, ami közvetve az egész gazdaságra jóléti hatást gyakorol,
- általuk növekedett a hazai bankszektor tőkeereje és stabilitása, ami kedvezően befolyásolta és javította a hitelek minőségét,
- növekedett a banki szolgáltatások színvonala.

A fent felsorolt kedvező hatások mellett azonban volt néhány kedvezőtlen következménye is a külföldi tulajdonú bankok magyar piacra való belépésének:

- a külföldi tulajdonú bankok belépése megnehezítette a rossz örökségeket hurcoló hazai bankok feljavítását²²,
- mivel kezdetben (a kilencvenes évek végéig) a piac szegmentálására törekedtek, a lakosság szélesebb köre, illetve a kisebb méretű vállalkozások emiatt nem tudták élvezni az általuk nyújtott kedvezőbb hatásokat.

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a jelentős arányú külföldi tulajdon messze több előnnyel járt, mint amennyi hátránnyal. Megállapításomat MAJNONI-SHANKAR-VÁRHEGYI [2003] szerzőhármas empirikus vizsgálatokról szóló írása is alátámasztja.

Véleményemet HAAS [2009] a következőképpen fogalmazza meg: „*A külföldi bankok jelenléte ugyan nem csodaszor a feltörekvő gazdaságok bankjainak minden gondjára, de a tapasztalatok alapján inkább erősítik a pénzügyi stabilitást, semmint gyengítik azt.*”

---

²² A külföldi tulajdonú bankok fejlettebb termékkörrel és sokkal kedvezőbb forrás szerkezettel rendelkeztek. Mindemellett nálunk még adókedvezményt is élveztek.

2.4. A hitel- és bankkonszolidáció utáni helyzetkép

2.4.1. Stabilizáció (1995-1996)

- Az 1995. év közepén lezárult hitel- és bankkonszolidáció különböző lépései ilyen vagy olyan formában összesen 18 bankot érintett. A majdnem kizárólag külföldi, vagy vegyes tulajdonú bankok nem vettek részt a konszolidációban, hiszen e nélkül is jó pénzügyi, és jó tőkehelyzetben voltak. Óvatos és visszafogott hitelezési gyakorlatuknak köszönhetően nem rendelkeztek 1990 előtt keletkezett követelésekkel, ügyfélkörük pedig a jól jövedelmező vállalkozásokból került ki. [BALASSA, 1996]
- A konszolidáció hatására a feltőkésített bankok a csökkent hitelezési aktivitásuk ellenére egyre javuló TMM-val rendelkeztek, míg a korábban eladósodott, illetve hitelképtelen vállalkozások egy részének pénzügyi helyzete javult, hitelképességük helyreállt.
- Az 1993. évi veszteség és az 1994. évi minimális nyereség után jelentős mértékben nőtt a bankok jövedelmezősége, és ezzel az egész bankrendszer nyeresége is.
- Lényegesen javult a bankrendszer likviditási helyzete, a tartós likviditási nehézségekkel küzdő bankok helyzetét sikerült megnyugtatóan rendezni. [SZELÉNYI-URSPRUNG, 1998]
- A konszolidáció csak részleges megoldást jelentett, a nagybankok (BB, MHB, K&H) esetében privatizációra volt szükség, a bankokat pénzügyileg erős szakmai befektetőknek értékesítették. Véleményem szerint a konszolidáció elsődleges célja az volt, hogy a bankokat „előbb feljavítjuk, utána eladjuk” stratégiának megfelelően a bankokat olyan helyzetbe kellett hozni, hogy utána privatizálni lehessen őket.
- 1997-től a korábbi Pénzügyi törvényt felváltotta a 1996. év végén elfogadott Hitelintézeti törvény²³, mely a korábbinál jóval szigorúbb prudenciális szabályozást és felügyeletet kodifikált.

---

²³ A többször módosított 1996. évi CXII.tv., a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról.

2.4.2. Megállapítások, következtetések

Az 1998-as pénzügyi válság a magyar bankrendszer sem kerülte el, hatására abban az évben jelentősen romlott a bankok jövedelmezősége. A banki, a biztosítási és a befektetési szolgáltatásokat egy szolgáltató szervezeten belülre helyezték, vagyis a pénzügyi szolgáltatók az „univerzalizálódásnak” köszönhetően „pénzügyi hipermarketként” kezdtek működni. Ennek feltételeit az információs technológia, illetve a pénzügyi szolgáltatások szabályozásának változásai teremtették meg. Csökkent a bankpiac szereplőinek száma, hiszen a külföldi fejleményeknek megfelelően nálunk is elindultak a bankfúziók. [www.mkbsikerklub.hu, 2006]

„Társadalmi szempontból egy fúzió akkor sikeres, ha növeli a bankszektor stabilitását.” [LUBLÓY – TÓTH, 2010] Az ügyfelek szempontjából pedig akkor nevezhetjük sikeresnek a bankfúziót, ha az egyesült bank alacsonyabb hitelkamatot, magasabb betéti kamatot kínál, javul a szolgáltatás színvonala, illetve komplexebbé válik a termékportfóliója. A szerzők ezen kijelentésével én is teljesen egyetértek.

2000-től átalakult és egységessé vált a hazai pénzügyi szolgáltatási piac felügyelet rendszere. Az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyeletből, a Biztosítás Felügyeletből és a Pénztárfelügyeletből egységes hatóság jött létre Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) néven. Többször módosult a Hitelintézeti és az Értékpapír törvény, utóbbiból lett a „A Tőkepiacról szóló törvény” [2001. évi CXX. Tv.]

KEREKES [2000] szerint, a konszolidációval kapcsolatos következtetések az alábbiak:

- A bankstruktúra megfelelő kialakítása meglehetősen nehéz feladat volt, szakmai előkészítése és megvalósítása motivált szakemberek összehangolt és többéves munkáját igényelte²⁴.
- Mindenképpen szükség volt a pénzügyi elvek szigorúbb alkalmazására, az akkori helyzetben sokkal hatékonyabbnak bizonyultak, mintha gyenge pénzügyi elvekkel történt volna a konszolidáció véghezvitele.
- Fontos volt a pénzügyi intézetek fizetőképességének pontos meghatározása, melyek esetében a pénzügyi nehézségek nem látszódtak. Egy pénzügyi intézet gazdasági értelemben lehet fizetőképese (pozitív nettó jelenértékekkel rendelkezik), de ez még önmagában nem jelenti azt, hogy ne

²⁴ Változatai a következők voltak: struktúra – konszolidáció - privatizáció, vagy konszolidáció – privatizáció – struktúra. Magyarországon az „előbb feljavítjuk, utána eladjuk” stratégia vált meghatározóvá.

lenne időszakos likviditási hiánya. Márpedig ha egy pénzügyi intézet időszakos likviditási hiánnyal küzd, az valójában illikvid, az illikviditás pedig fizetéképtelenséghez vezethetett volna, ha a monetáris hatóságok nem segítenek.

- Az állam beavatkozása elsősorban a pénzügyi rendszer stabilitását szolgálta, melynek elsődleges célja az volt, hogy a betétesek bízzanak a bankokban. Mert ha a betétesek pénzügyi intézetekbe vetett bizalma megrendül, a pénzügyi stabilitást csak hosszú idő múlva lehet helyreállítani.

Az ad hoc jellegű beavatkozásnak megítélésem szerint több oka is volt:

- hiányos volt a törvényi és intézményi rendszer, amely időben foglalkozott volna a kialakult veszélyhelyzettel, valamint
- hiányzott a szakemberek megfelelő motiváltsága, ellenkező esetben véleményükkel még eredményesebben segíthették volna a szabályozók beavatkozását.

- A konszolidáció nem minden esetben volt eredményes. A szabályozók ugyan minden lehetséges eszközt igénybe vehettek, de nem rendelkeztek alapvető pénzügyi tranzakciókban technikai szakértelemmel és vezetői jártassággal, ami sok esetben gátolta a jobb eredmény elérését.

- A bankkonszolidáció során figyelmen kívül hagyott lényeges jogi előírások jelentős potenciális károkat okozott a bankrendszernek. Szükség lett volna a bankokra vonatkozó tőkekövetelmények felülvizsgálására, illetve a bankok tőkéjét reálisan kellett volna megállapítani.

- A makrogazdasági körülményekben bekövetkezett változások jelentős hatást gyakoroltak a bankrendszer működésének feltételeire is. Az államháztartás deficitjének adott nagysága miatt a pénzügyi intézetek több hitelt nyújtottak az állam számára és kevesebbet a vállalkozásoknak. Az MNB szigorú monetáris politikájának köszönhetően magas szinten tartotta a kötelező tartalékráta szintjét. Véleményem szerint ezekre a makrogazdasági változásokra mindenképpen szükség volt, hiszen nagymértékben elősegítették a gazdaság növekedését. A gazdaság akkori megfelelő működésének kialakításában ugyanis kiemelkedő szerepet kapott a bankrendszer működésének feltételeinek javítása, amely szerintem csak a makrogazdasági környezet rendbetételével valósulhatott meg.

- Konszolidáció nélkül nem került volna sor a privatizációra.

- A bankrendszer konszolidációját az 1990-es évek egyik legnagyobb gazdaságpolitikai akciójának tartják ma is. Egyfelől igen nagy veszélyeket

hárított el, másfelől jelentős állami és társadalmi szerepvállalással járt. Hatásai a bankrendszeren kívül nagymértékben érintették a vállalati szférát, valamint az egész gazdaság működőképességét. Folyamata meglátásom szerint mindenképpen pozitívnak ítéendő meg, hisz elhárította a gazdaságban ténylegesen bekövetkezett óriási veszteségek következményeit, hozzájárult a piacgazdaság kialakulásához, illetve a korszerű pénzügyi rendszer kifejlődéséhez, valamint megteremtette a privatizáció előfeltételeit.

A fentiekben leírt események áldozatai egyértelműen a Magyar Nemzeti Bank intézményeiből alakult bankok voltak, és nem a külföldi tulajdonú bankok. Ők voltak ugyanis azok, akik nem rendelkeztek megfelelő anyagi háttérrel, nem voltak kellően felkészülve az ügyfelek rohamosan növekvő igényeikre, a rossz minőségű hitelfortfoliójukat nem tudták javítani, illetve a piaci kockázatokat sem tudták, vagy nem akarták elég hatékonyan kezelni. Ezzel szemben a külföldi bankok megfelelő összegű kezdőtőkét kaptak a külföldi anyavállalatuktól, kockázatkezelési gyakorlatuk pedig a modernebb, nyugati minta szerint működött.

BARÁTH [2008] szerint a privatizációs folyamat legszembetűnőbb eredménye, az állami befolyás csökkenése a bankszektorban, illetve a külföldi tulajdonosok elsöprő aránya – a szerző ezen megállapításával, én is teljesen egyetértek. Míg ugyanis 1994-ben a jegyzett tőke 16 százaléka volt külföldi kézben, addig ez az arány 1997-ben már 61 százalékra emelkedett.

A korábban említett konszolidációs programok jelentős állami tehervállalással valósultak meg. Ebből adódóan közel 300 milliárd forint volt az ország adósságnövekménye, amelyek még további kamatkiadásokat is jelentettek. [VILLÁNYINÉ, 1994]

A konszolidációt követően a kereskedelmi bankok növekedési ütemében különösebb változás nem történt, sem az üzemméret, sem a tulajdonosi szerkezet alapján elkülönített csoportok között. [BOTOS, 1994]

Bankrendszerünk konszolidációja nem egyedüli jelenség volt Kelet – Közép - Európában. Ugyanez volt megfigyelhető a szomszédos országainkban: Romániában, Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában és Szlovéniában is. Romániában azért került sokba a konszolidáció az ottani kormányzatnak, mert a szociálpolitikai és népszerűségi megfontolásaik miatt a bankoknak továbbra is folytatniuk kellett a több tízezer embert foglalkoztató kulcsfontosságú vállalatok hitelezését. Szlovéniában a két legnagyobb bank került be a konszolidációs programba, kezdetben ugyan nem adták el a pénzügyintézeteket, de később az egyre növekvő „rossz” hitelállomány miatt mégis erre a sorsra jutottak. Lengyelországban volt a

legkisebb a hitelezés GDP-hez viszonyított aránya, ezért viszonylag kis költséggel meg lehetett oldani a bankrendszer átalakítását. Szlovákiában és Csehországban a bankok a konszolidáció után is folytatták soft-hitelezésüket, a privatizációs stratégia kudarca miatt megreformálatlan vállalati szektor továbbra is képtelen volt visszafizetni adósságukat, ez a bankok tönkretételével járt együtt, és költségvetésileg így sokkal többbe került a konszolidációs folyamat az adott országok kormányainak. [NOVÁK – WISNIEWSKI, 1999]

2.5. A kereskedelmi bankok tevékenysége és kockázataik

2.5.1. A kereskedelmi bankok működésének alapvető sajátosságai

A kereskedelmi bankok tevékenységi köre hosszú évszázadok során fejlődött ki. Szakirodalmak sokasága sokféle aspektusból és különböző részletességgel vizsgálja a bankok funkcióit és tevékenységi körét, melyek közül a közvetítő szerepnek van kitüntetett szerepe. A bankok a hitelnyújtók által kínált megtakarításokat közvetítik a hitelt keresők felé, miközben lejárát, összeg, pénznem és kockázat szerint transzformálják azt. A bank a nála elhelyezett betétekért kamatot fizet, a nyújtott hitelek után kamatot kap. A kettő különbsége a kamatjövedelem, mely a bankok jövedelmének elsődleges forrása. A kereskedelmi bankok működésére elsődlegesen a Hitelintézeti törvény (1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról) az irányadó. Ez a törvény a legmagasabb szintű szabályozás a bankokra nézve. [VERES-GULYÁS, 2008]

A bankok által nyújtott szolgáltatásokat három fő csoportba sorolhatjuk:

- passzív bankügyletek (betétgyűjtés, értékpapír kibocsátás, bankközi hitelfelvétel),
- aktív bankügyletek (hitelnyújtás, bankközi betételhelyezés, követelést megtestesítő értékpapírok vásárlása),
- semleges bankügyletek (sem forrásszerzéshez, sem forráskihelyezéshez nem kapcsolódnak). [ILLÉS, 2004]

A pénzügyi intézmények (köztük a bankoké is) tevékenysége kiemelt jelentőségű a különféle szabályozó szervezetek számára. A törvényalkotó számára fontos az egyes szolgáltatások, üzletágak sajátosságai valamint a kapcsolódó kockázatok miatti biztonság megteremtésére való törekvés, illetve a különböző érdekütköztetések elkerülése. Ez utóbbi miatt egyes országokban (pl. USA) a jogrend csak nagyon szigorú korlátozások mellett teszi lehetővé a hitelintézetek számára, hogy egy jogi személyiségen belül

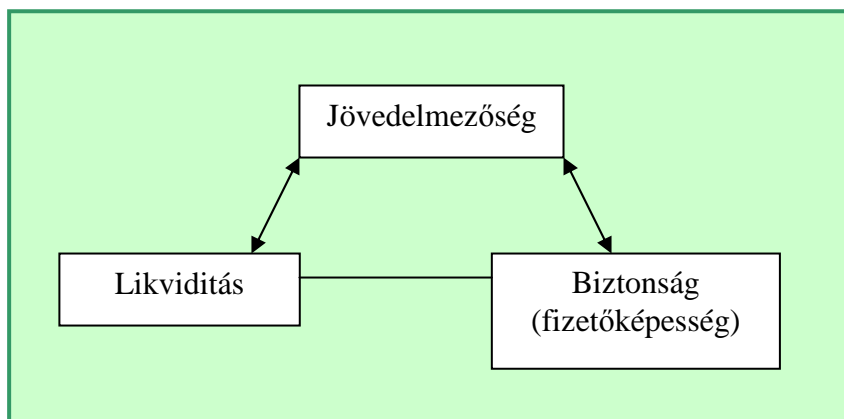

pénzügyi és befektetési szolgáltatást is nyújtsanak (úgynevezett univerzális bankrendszerként működtessenek), mivel a részvénytulajdonosi és a befektetési tanácsadói szerepkör között alapvető érdekellentétek húzódnak meg. [VERES-GULYÁS, 2008]

Magyarországon univerzális bankok működnek. A kereskedelmi bankok megalakulásuk óta olyan szervezeti, tevékenységi és eljárási rend szerint kötelesek működni, amely biztosítja számukra a pénzügyi és befektetési szolgáltatásokat végző szervezeti egységeik elkülönítését.

Hitelintézeteink kötelesek csatlakozni az Országos Betétbiztosítási Alaphoz (továbbiakban: OBA), amely 1993. június 30-án kezdte meg működését. Az OBA legfontosabb feladata, hogy a tagsággal rendelkező hitelintézeteknél elhelyezett betétek befagyása esetén meghatározott összegig kifizetéseket teljesítsen. A befagyott betét tőke- és kamatösszegét betétesenként és hitelintézetenként összevontan, legfeljebb a jogszabályban meghatározott mindenkori összeghatárig és az ott meghatározott módon fizeti ki. [FRIDRICH-MITRÓ, 2009]

A fentiekben vázolt bankműködés alapelvei és a közöttük lévő kapcsolat a 2. ábra szerint foglalható össze:

2. ábra: A bankműködés alapelvei és a közöttük lévő kapcsolat

Forrás: [ILLÉS 2004, 31. p.]

„A kockázatokat átvállalva és meghatározott szinten tartva a bank maximalizálja jövedelmezőségét likviditása és fizetőképessége megőrzésével” – ez a bankszerű működés lényege. [KIRÁLY 1994, 14. p.]

ZSOLNAI [2011] szerint a likviditás az adott pillanatban a fizetési kötelezettségeknek való megfelelést jelenti. Szolvencia az, amikor a bank a

kockázatait mindenkor lefedő mennyiségű tőkével rendelkezik. Adott esetben a megfelelő szolvenciaszint is jelenthet likviditási gondot, például, ha az összes betétes egyszerre szeretné betétjét megkapni. Mindezekkel szemben a jövedelmezőség a profit megszerzésére illetve annak maximalizálására irányul.

„a likviditás és a jövedelmezőség közötti kölcsönhatás általában ellentétes irányú, az egyik növelése a másik csökkenését (romlását) idézi elő.” [ILLÉS 2004, 31. p.]

„a biztonság és a jövedelmezőség közötti kölcsönhatás általában szintén ellentétes irányú.” [ILLÉS 2004, 31. p.]

„a likviditás és a biztonság azonos irányban változik.” [ILLÉS 2004, 31. p.]

Az 1996. évi CXII., hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény (Hpt.) 76. §-a kimondja, hogy *„a hitelintézetnek - a mindenkori fizetőképesség (szolvencia) fenntartása és a kötelezettségek teljesíthetősége érdekében - az általa végzett tevékenység kockázatának fedezetét mindenkor biztosító megfelelő nagyságú szavatoló tőkével kell rendelkeznie”,* mely nem lehet kevesebb, mint az előírt legkisebb jegyzett tőke összege.

A bankok megfelelő tőkeellátottsága megítélésem szerint az alábbiakat teszi lehetővé:

1. rendelkezésre állnak a banki működés megindításához szükséges erőforrások, illetve lehetőséget ad az üzleti növekedés elindításához és fenntartásához,
2. képes „felszívni” a bankok hiteleiben és más eszközeiben bekövetkező, előre nem mindig jelezhető veszteségeket,
3. a tőke biztosítja az ügyfelek és a piac egészének bizalmát a bank vezetőségével és tulajdonosaival szemben.

A fentiekből adódik, hogy a tőke olyan lejárat nélküli forrás, mely nem más, mint a bank végső biztosítója az érdekeltek felé a tevékenység kockázataival és a fizetéseképtelenség veszélyével szemben. [www.portfolio.hu, 2009]

2.5.2. A kereskedelmi bankok tevékenységének kockázatai

A kereskedelmi bankokkal szembeni alapvető követelmény, hogy működésük során óvatosan, körültekintően és megbízhatóan, azaz prudensen járjanak el. Tevékenységük speciális jellegéből adódik, hogy „*a bank egy kockázatos üzem*”. [JOÓ-SZABÓNÉ 1997, 37. p.]

Míg az egyszintű bankrendszerben a bankok tevékenysége nem járt túl nagy kockázattal, addig a kereskedelmi bankok létrejötte, illetve tevékenységük kiszélesítése egyre jobban felveti a banktevékenységben rejlő kockázatok kérdését. Az előzőekben a bankok a terveket finanszírozták, az állami szervek hozták a döntéseket, a keletkező veszteségeket pedig az állam viselte. A kétszintű bankrendszerben már minden a kereskedelmi bankokra hárul. [LIGETI, 1991]

A bankok működésük során sokféle kockázattal szembesülnek. „*A kockázat valamilyen várt eredmény bekövetkezése körülötti bizonytalanság mértéke.*” [LIGETI 1991, 631. p.]

A banki tevékenység kockázatait a szakirodalmak többféleképpen kategorizálják. A kategóriák száma tíznél több is lehet, de alapvetően három fő csoportja van a banki kockázatoknak:

- hitelezési kockázatok,
- piaci kockázatok,
- működési és egyéb kockázatok. [GYŐRIK, 2005]

A kockázatok vizsgálatára a kereskedelmi bankok esetében nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk, mint a termelő vállalatoknál. Mivel a bankok legfőbb tevékenysége a „mások pénzének kezelése”, a bankok esetleges bukása „láncreakciót” indíthat el, amely az egész bankrendszer összeomlásához vezethet. A kockázatok egyik része olyan, mint minden más vállalatnál, másik része pedig a bankok közvetítői tevékenységéből, illetve a banki mérleg specialitásából adódik.

LIGETI SÁNDOR [1991] szerző szerint a bankok kockázatait a következőképpen csoportosíthatjuk:

- hitelkockázat, vagy a visszafizetés kockázata: a hiteladósok lejáratkor nem tudják visszafizetni a hitelt és a kamatokat, vagy egyáltalán nem fizetnek,

- likviditási kockázat: a bankoknak mindig elegendő likvid eszközzel (készpénzzel, központi bankbetéttel, illetve más hitelintézetnél elhelyezett bankbetéttel) kell rendelkezniük, hogy bármikor tudják teljesíteni ügyfeleik követelését, amikor pénzt akarnak kivenni a számlájukról, vagy hitelt akarnak igénybe venni,
- kamatkockázat: a bankok által korábban folyósított hitelek után felszámított kamatokat a kölcsön futamideje alatt csak magasabb kamatlábú forrásokkal tudja finanszírozni,
- működési kockázat: a bank működési költségei meghaladhatják a működési bevételeit,
- szabályozó kockázat,
- országkockázat: a hitelkockázat egy különleges fajtája. Ha egy országban romlik a gazdasági helyzet, akkor az ország nem tud, vagy nem akar külföldi valutában fennálló fizetési kötelezettségeinek eleget tenni,
- valutakockázat: a bankok deviza pozíciójának alakulása befolyásolhatja a bankok valutakockázatát,
- csalás kockázata: tisztességtelenségből, csalásból, hibás munkavégzésből következhet,
- mérlegen kívüli tételek kockázata.

A kockázatok csoportosítására vonatkozóan a szakirodalmak nem egységesek, mivel a 3. táblázat bizonyítja, szerzője ILLÉS IVÁNNÉ [2004].

3. táblázat: A banki kockázatok rendszerezése

A kockázat forrása	A kockázat besorolása	A kockázat típusa
Környezet	Környezeti kockázatok	Jogi kockázat Gazdasági kockázat Versenyképességi kockázat Szabályozási kockázat
Humán erőforrás	Menedzsment kockázatok	Sikkasztás kockázata Szervezeti kockázat A menedzsment képességének kockázata Érdekeltségi rendszer kockázatai
Pénzügyi szolgáltatás	Szolgáltatási kockázatok	Működési kockázat Technológiai kockázat Új termék kockázat Stratégiai kockázat
Mérleg	Pénzügyi kockázatok	Hitelezési kockázat Likviditási kockázat Kamatláb kockázat Piaci kockázat Tőkekockázat

Forrás: [ILLÉS, 2004, 26. p.]

A felsorolt kockázatfajták egymással mindig összefüggnek. A kockázatok nem küszöbölhetőek ki teljes mértékben, de számszerűsíthetők. A kockázatok statisztikai elemzésekor historikus adatmintákra van szükség. A pénzügyi intézetek pénzügyi biztonságát jelentősen befolyásoló pénzügyi kockázatok mérésére számos matematikai módszer létezik, amelyek segítségével számszerűsíteni lehet az adott kockázatot. A bankoknak meg kell állapítaniuk azt a kockázati szintet, ami még a részvényesei számára elfogadható, nem veszélyezteti a tőkéjüket, és meg kell próbálniuk a meghatározott kockázati szinthez tartozó legnagyobb jövedelmezőséget elérni. [SOCZÓ, 2005]

2.5.3. A kereskedelmi bankok számviteli sajátosságai

Az előző fejezetből is látszik, hogy a bankok működése lényegesen eltér a többi gazdasági szektorokba tartozó vállalatokétól. *„Nem termelő, hanem szolgáltató tevékenységet folytatnak, feladatuk elsősorban a termelő tevékenységek különféle formákban történő finanszírozása illetve a szabad pénzeszközök összegyűjtése és újraelosztása”*. [ERŐSS et al. 2005, 3. p.]

„A bankok olyan „különleges” vállalkozások, amelyek eszközei nagyrészt pénzben öltenek testet.” [KÓRÓDI – LOVAS 1992, 39. p.] Ezt a tényt a számviteli szabályozás is figyelembe veszi, emiatt a bankok beszámolóira külön rendelkezések vonatkoznak. A banki számvitel a bankok speciális sajátosságai miatt elsősorban a pénzmozgások nyomon követésére és a kockázatok figyelésére fókuszál.

A bank menedzsmentje - hasonlóan a termelő, szolgáltató vállalatokhoz - számára is nélkülözhetetlen a pénzügyi kimutatások ismerete. Az azokból származó információk egyrészt láthatóvá teszik a bank teljesítményét, másrészt pedig segítik a menedzsment döntéseit. A hitelintézeti mérleg mind az eszközöket, mind a forrásokat a likviditás fordított sorrendjében sorolja fel, mint ahogyan azt az 4. táblázat is mutatja. [TAKÁCS, 2009]

4. táblázat: A hitelintézeti mérleg felépítése

Eszközök	Források
1. Pénzeszközök	1. Hitelintézetekkel szembeni kötelezettségek
2. Állampapírok	2. Ügyfelekkel szembeni kötelezettségek
3. Hitelintézetekkel szembeni követelések	3. Kibocsátott értékpapírok miatt fennálló kötelezettség
4. Ügyfelekkel szembeni követelések	4. Egyéb kötelezettségek
5. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	5. Passzív időbeli elhatárolások
6. Részvények és más változó hozamú értékpapírok	6. Céltartalékok
7. Részvények, részesedések befektetési célra	7. Hátrasorolt kötelezettségek
8. Részvények, részesedések kapcsolt vállalkozásban	8. Jegyzett tőke
9. Immateriális javak	9. Jegyzett, de be nem fizetett tőke (-)
10. Tárgyi eszközök	10. Tőketartalék
11. Saját részvények	11. Általános tartalék
12. Egyéb eszközök	12. Eredménytartalék (-/+)
13. Aktív időbeli elhatárolások	13. lekötött tartalék
	14. Értékelési tartalék
	15. Mérleg szerinti eredmény (-/+)
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	FORRÁSOK ÖSSZESEN
ebből:	ebből:
<i>FORGÓESZKÖZÖK</i>	<i>RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK</i>
<i>BEFEKTETETT ESZKÖZÖK</i>	<i>HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK</i>
	<i>SAJÁT TŐKE</i>

Forrás: Saját szerkesztés, TAKÁCS 2009, 160. p. alapján

A 4. táblázatban jól látható, hogy a hitelintézetek mérlegében az eszköz- és forrástípusok lejárat szerinti bontásának kevésbé van jelentősége, mint a

számviteli törvény szerinti mérlegben. A főösszeg alatt mindössze tájékoztató adatként kell megadni, hogy az összes eszköz miként oszlik meg forgóeszközökre és befektetett eszközökre, a forrásoldal pedig rövid lejáratú kötelezettségekre, hosszú lejáratú kötelezettségekre, illetve saját tőkére.

Természetesen a reális világban egy bank mérlege ennél sokkal összetettebb, minden egyes sora (eszköz és forrás kategóriája) számos további elemekre bontható. Kimutatása a számvitel feladata.

„Az eszközök és források felsorolási szempontja alapvetően a likviditás csökkenő sorrendje.” [BORSZÉKI 2003, 12. p.] 2001-től további módosítás, hogy eszközoldalon a követelésen belül a likviditási sorrend érvényesülése mellett az elsődleges sorrendet az határozza meg, hogy kivel szemben áll fenn az adott követelés.

Forrásoldalon ugyanígy. Fő szempont a likviditás fordított (csökkenő) sorrendje, de elsődleges szempont, hogy kivel szemben áll fenn az adott kötelezettség. [BORSZÉKI, 2003]

A hitelintézeti mérleg adott időpontra vonatkozóan mutatja ki a bankok eszközeit és a rendelkezésre álló forrásait. Annak ellenére, hogy a bankok speciális termékkel kereskednek, rájuk is érvényes az alábbi mérlegösszefüggés [SPAULDING, 2011]:

$$\text{Eszközök} = \text{Kötelezettségek} + \text{Saját tőke}$$

Az eredménykimutatás a bankoknál is ugyanazt a célt szolgálja, mint a többi vállalatnál, a tárgyévi mérleg szerinti eredmény levezetését. A tevékenység jellegéből adódóan az árbevétel fogalma értelmét veszti, ugyanis *„a hitelintézeteknél a ráfordítások és az eredmény fedezetét a szolgáltatások utáni kamat-, díj- és egyéb bevételek képezik. Ezek közül a legjelentősebb a kamatbevétel”*. [BORSZÉKI 2003, 41. p.]

Az eredménykimutatás egyszerűsített sémáját az 5. táblázat mutatja be.

5. táblázat: A hitelintézeti eredménykimutatás felépítése

1. Kapott kamatok és kamatjellegű bevételek
2. Fizetett kamatok és kamatjellegű ráfordítások
KAMATKÜLÖNBÖZET (1-2)
3. Bevételek értékpapírokból
4. Kapott (járó) jutalék- és díjbevételek
5. Fizetett (fizetendő) jutalék- és díjráfordítások
6. Pénzügyi műveletek nettó eredménye
7. Egyéb bevételek üzleti tevékenységből
8. Általános igazgatási költségek
9. Értékcsökkenési leírás
10. Egyéb ráfordítások üzleti tevékenységből
11. Értékvesztés követelések után és kockázati céltartalék-képzés a függő és biztos (jövőbeni) kötelezettségekre
12. Értékvesztés visszaírása követelések után és kockázati céltartalék felhasználása a függő és biztos (jövőbeni) kötelezettségekre
13. Értékvesztés befektetési célú, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, kapcsolt és egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozásban lévő vállalkozásban való részvények, részesedések után
14. Értékvesztés visszaírása a befektetési célú, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, kapcsolt és egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozásban lévő vállalkozásban való részvények, részesedések után
15. SZOKÁSOS (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE (1-2+3+4-5+6+7-8-9-10-11+12-13+14)
16. Rendkívüli bevételek
17. Rendkívüli ráfordítások
18. RENDKÍVÜLI EREDMÉNY (16-17)
19. ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY (15+18)
20. Adófizetési kötelezettség__
21. ADÓZOTT EREDMÉNY (19-20)_
23. Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre
24. Jávahagyott osztalék, részesedés
25. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY (21-/+22+23-24)

Forrás: Sajtó szerkesztés, TAKÁCS 2009, 161. p. alapján]

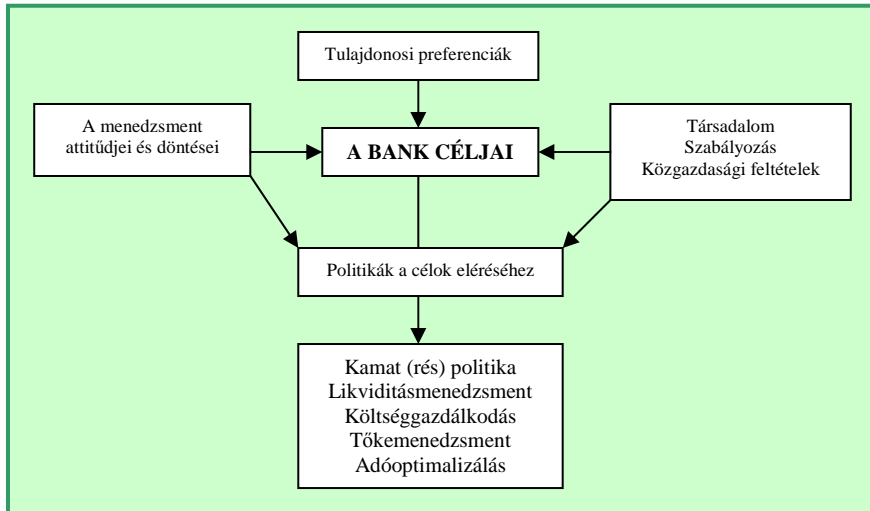
Az eredménykimutatás egy meghatározott időszak (üzleti év) során kapott bevételeket és ráfordításokat tartalmazza, illetve a kettő különbözeteként meghatározható eredményt. A bevétel és ráfordítás sorok szoros összefüggésben vannak a banki mérleg alapvető soraival, hiszen a mérlegben

lévő eszközök generálják a bevételek, a kötelezettségek pedig a ráfordítások döntő hányadát. [TAKÁCS, 2009]

Áttekintve a bankok két legfőbb pénzügyi kimutatását (mérlegét és az eredménykimutatását) ILLÉS IVÁNNÉ [2004] szerző szerint az alábbi sajátosságok fogalmazhatók meg: vannak a pénzügyi kimutatásoknak kulcsfontosságú jellemzői, és vannak bennük a menedzsment számára levonható konzekvenciák, melyek az alábbiak:

- erős a bankok függősége a kölcsönzött forrásoktól (betétektől, nem betét típusú pénzügyi kölcsönöktől),
- csekély a tulajdonosi tőke aránya, ami annak köszönhető, hogy a betéteket egyre növekvő arányban egészítik ki nem betét típusú kölcsönökkel,
- a kereskedelmi bankok eszközeinek legnagyobb hányadát a hitelek és az értékpapírok teszik ki,
- a bankok legtöbb bevétele a hitelek és az értékpapírok kamataiból származik,
- a bankok ráfordításainak legnagyobb hányadát a kölcsönvett pénzalapok kamatköltsége teszi ki,
- a bank jövedelme, de magának a banknak a fennmaradása is jelentős kockázatnak van kitéve, ha a felvett kölcsönöket az ügyfelek nem tudják időben visszafizetni,
- a legsürgősebb kötelezettségek teljesítésére jelentős arányban kell jó minőségű és könnyen értékesíthető eszközöket tartania a bankoknak,
- viszonylag kevés a fix költségek aránya, így a bankok jövedelme kevésbé érzékeny az eladási volumen fluktuálására,
- mivel a bankok bevételei és ráfordításai érzékenyek a kamatlábak változására, ezért a menedzsmentnek jártasnak kell lenni a kamatlábak előrejelzésében, ami nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy megvédjék a bankot a kamatláb-mozgások okozta veszteségektől.

A kereskedelmi bankok célrendszerét és a menedzsment döntéseit a 3. ábra foglalja össze.

3. ábra: A kereskedelmi bankok célrendszere és a menedzsment döntéseinek összefüggései

Forrás: Saját szerkesztés, ILLÉS 2004, 35. p. alapján

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Ebben a fejezetben az elemzéshez használt adatokat és azok forrásait, valamint a feldolgozásukra használt módszereket kívánom bemutatni.

3.1. A vizsgálathoz felhasznált adatbázisok

Adatbázis I.

A kutatás jellegére való tekintettel elsőként feltérképeztem a bankszektor szereplőit²⁵ a 2005-2010-ig tartó időszakra vonatkozóan. Elemzéseimben csak a bankokat vizsgáltam, a szakosított hitelintézeteket és az egyéb szakosított pénzügyintézeteket nem. Az elemzés során a bankok által a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (továbbiakban PSZÁF) részére jelentett eredménykimutatás és felügyeleti mérleg adatait használtam. 2005 és 2010 közötti, év végi adatokat gyűjtöttem össze mindazon 20 bankra vonatkozóan, amely folyamatosan működött az általam vizsgált időszakban. Így összesen 120 paneladat állt rendelkezésemre. Időközben a bankok körében névváltozások történtek (például: Gránitbank és az UniCredit bank esetében), a megváltozott nevű bankok a 2010. év végi nevükön szerepelnek az adatbázisban.

A felhasznált adatbázis a következő főbb információkat tartalmazza:

1. a bankokra vonatkozó fontosabb információk (tulajdonosi struktúra, a PSZÁF által alkalmazott hitelintézetek elemzési csoport kategóriái, piaci részesedés),
2. működésre vonatkozó információk (fiókszám, hitelállomány, betétállomány, általános igazgatási költségek, mérlegfőösszeg, adózott eredmény, adózás előtti eredmény, saját tőke, kamatkülönbözet, kamatkialadás),
3. a rendelkezésemre álló adatokból a következő mutatókat képeztem:
  - jövedelmezőségi mutatók (ROA, ROE, kamatkülönbözet aránya a mérlegfőösszeghez viszonyítva) százalékos formában,

²⁵ http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statisztikak/statisztikak/aranykonyv

Aranykönyv statisztikák, 2005-2010.

Valamint a bankok éves jelentései a honlapjuk alapján.

- hatékonysági mutatók százalékos formában (általános igazgatási költségek aránya a mérlegfőösszeghez viszonyítva, saját tőke aránya az összes forráshoz viszonyítva, betétállomány aránya a mérlegfőösszeghez viszonyítva),
- részindexek (jövedelmezőségi és hatékonysági mutatóból képzett részindexek),
- komplex mutatószámok (jövedelmezőségi komplex mutatószám a jövedelmezőségi mutatókból képzett részindexek alapján, hatékonysági komplex mutatószám a hatékonysági mutatókból képzett részindexek alapján).

A PSZÁF által alkalmazott hitelintézetek elemzési csoport kategóriáit a 2010. év végi adatok alapján alkalmaztam. Ennek megfelelően elemzésemben kis- és közepes, illetve nagybankok kategóriákat különböztettem meg.²⁶

Adatbázis II.

Ez az adatbázis az első adatbázis kiegészítésére szolgál. Ebben az adatbázisban határoztam meg a bankok piaci részesedését, megkülönböztetve tulajdonosi szerkezet és méret szerint. A piaci részesedés meghatározásánál a bankok mérlegfőösszegét vettem alapul a vizsgált időszakban, illetve a bankok mérlegfőösszegének változását követtem nyomon.

3.2. Az alkalmazott adatelemzési módszerek

3.2.1. Szakirodalom feldolgozás

A szakirodalom feldolgozásával, mint szekunder kutatási eredmények segítségével a korábban megfogalmazott célkitűzéseimet és hipotéziseimet kívánom bizonyítani. A szakirodalom feldolgozását teljes egészében ennek rendeltém alá. Kutatásaim alapját főleg a hazai szakirodalom jeles képviselői által publikált szakkönyvek, tanulmányok és folyóiratcikkek képezték, melyek komplex és összehasonlító szemléletmódot biztosítottak számomra. Mint gyakorló banki alkalmazott, a szakterület problémakörét és újszerűségét ismerve fontosnak tartottam a rendelkezésre álló hazai

---

²⁶ Korábban - 2005 és 2009 között - a kis- és közepes bankok még két külön kategóriát alkottak.

bankszektori elemzések, rendeletek, törvények, statisztikai adatbázisok, elemzések kiértékelését és feldolgozását.

3.2.2. Statisztikai, kvantitatív módszerek, adatbázis elemzés

Hipotéziseim bizonyítására az általam összeállított adatbázis I. alapján primer kutatásokat végeztem. Kutatásaim során **matematikai statisztikai módszereket** alkalmaztam.

Az adatok feldolgozását és a statisztikai elemzéseket *MS Excel* és az *SPSS 16.0 for Windows* statisztikai programcsomag segítségével végeztem.

Az *SPSS (Statistical Package for Social Sciences)* több mint egy évtizede fejlődő program. Az *SPSS* az adatokat egy táblázatban, míg a próbák és eljárások végeredményét az Output ablakban tárolja. [KETSKEMÉTY–IZSÓ, 2005]. Az *SPSS* ma az egyik legelfogadottabb alkalmazás a tudományos életben. A statisztikai elemzések terén nagyon sokra képes, de az eredmények grafikus megjelenítése nem erőssége a programnak. [SAJTOS–MITEV, 2007]

Alkalmazása ezért csak az *MS Excel*lel kiegészítve éri el a leginkább a célnak való megfelelést.

A statisztikai módszerek tekintetében kitüntetett jelentőséget tulajdonítottam:

1. *a Panzar-Rosse féle modellnek* (a bankok közötti verseny fokának meghatározására a *H-statisztika* alapján),
2. *a Herfindahl-index értékének* (a bankok közötti verseny koncentrátságának meghatározására),
3. *komplex mutatószámok (indexek) számításának*,
4. *az egytényezős varianciaanalízisnek (ANOVA)* (a bankok méret, illetve tulajdonosi szerkezet szerinti összehasonlítására),
5. *lineáris regresszió analízisnek*.

A Panzar-Rosse féle H-statisztika modell bemutatása

A szakirodalomban megjelent modellek szerint, melyekkel a bankpiacokra jellemző versenyt jellemezhetjük két nagy csoportra oszthatók: *strukturális és nem strukturális megközelítések*re.

A strukturális megközelítés tágabb értelemben a piaci struktúra és a bankok teljesítménye közötti kapcsolatot magyarázó hipotézisek vizsgálatát foglalják

magukba, mint például a struktúra – magatartás – teljesítmény (SCP)²⁷ paradigma, valamint a relatív piaci erő (RMP)²⁸ hipotézis.

Az SCP hipotézis azt feltételezi, hogy a magasabb koncentráció növeli a bankok közötti összejárás esélyét, ami a magasabb árak alkalmazásán keresztül a nagyobb profit elérését teszi lehetővé. [MÓRÉ-NAGY, 2003]

Az RMP hipotézis pedig azt feltételezi, hogy csak azok a bankok képesek az árazásban a piaci erő gyakorlására és ezáltal az extraprofit realizálására, amelyek nagy piaci részesedéssel rendelkeznek, illetve jól differenciált termékeket szolgáltatnak. [FARKAS, 2010]

A bankok közötti verseny strukturális megközelítés modelljét az ellentmondásos eredményeik miatt nem nagyon használják, helyettük sokkal inkább a bankok magatartását a piac struktúrájától elkülönülten vizsgáló *nem strukturális* modellek kezdenek elterjedni. Ide tartozik a Panzar-Rosse (PR) modell, mely a leggyakrabban alkalmazott modell a bankpiaci verseny intenzitásának mérésére. Segítségével meghatározható, hogy az adott piacon monopolisztikus, oligopolisztikus vagy tiszta verseny van-e jelen.

A Panzar-Rosse modell a fajlagos banki kamatjövedelem (marzs) inputárakra mutatott rugalmassági együtthatóit összegző *H-statisztika* meghatározására irányul. [BIKKER–SPIERDIJK-FINNIE, 2007]. A verseny fokát mérő *H* az egyensúlyi kamatjövedelem (KJ) tényezőárakra (TÁ) vonatkozó rugalmassági együtthatóinak összege, mely az alábbi képlettel fejezhető ki:

$$H = \sum (\partial KJ / \partial TÁ)(TÁ / KJ)$$

A Panzar-Rosse modell szerint:

- ha $H \leq 0$, akkor monopolegyensúly alakul ki: mindegyik bank függetlenül működik, mintha monopolhelyzetben maximalizálná profitját vagy (sokszereplős piac mellett ez a valószínűbb) tökéletes kartellben,
- ha $0 < H < 1$, akkor monopolisztikus verseny jellemzi a piacot, szabad belépéssel (a *H* értéke a keresleti rugalmasság függvényében nő),
- ha $H = 1$, akkor tökéletes verseny jellemzi a piacot. [VÁRHEGYI, 2004]

²⁷ SCP paradigma - structure-conduct-performance

²⁸ RMP – relative market power

A Panzar-Rosse modellből becsült H-statisztika legfőbb előnye, hogy a 0 és 1 közötti értéket felvevő mutató folytonos változóként tükrözi a verseny fokát. Minél közelebb van az értéke az 1-hez, annál erősebb a verseny, és fordítva. H-statisztika adatigénye kicsi, becslése egyszerű. [PÉNZÜGYKUTATÓ TANULMÁNY, 2008]

A Herfindahl–index bemutatása

A Herfindahl-indexet (vagy egyéb szokásos nevén Herfindahl-Hirschman-index), a piaci koncentráció mérőszáma. A százalékos piaci részarányok négyzetösszege, a bankok méretstruktúrájának mérésére szolgáló koncentrációs mutató.

A HHI értéke 0 és 1 között van. A 0-hoz közeli érték azt jelenti, hogy a piacon sok, egyenként csekély piaci részesedéssel bíró szereplő van, míg az 1-hez közeli érték monopol, de legalábbis oligopol helyzetet tükröz.

Kifejezhetjük százalékosan is (HI), ekkor az értéke 0 és 10.000 között mozog. Ez tulajdonképpen a százalékos piaci részarányok négyzetösszege. [WWW.INVESTOPEDIA.COM]²⁹

Komplex mutatószámok (indexek) képzése

Komplex mutatószámok képzése a különböző skálatípusú változók egyidejű figyelembevételét teszi lehetővé, miközben a változókat egyetlen változóba vonja össze.

Az eljárás lépései:

1. a jövedelmezőségi és a hatékonysági mutatók százalékos értékeinek meghatározása,
2. a mutatók értékeinek 1-100-ig terjedő skálára vetítése, ami egyben a részindexek képzését jelentik az alábbiak szerint:

$$I_i = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} * 100$$

²⁹ Magyarországon a PSZÁF és az MNB is már 1990 óta figyelemmel kíséri bankrendszerünk Herfindahl-indexét. 2005-ben Magyarország Herfindahl-indexe 795 volt, 2010-ben 1007. [KIS, 2011]

ahol $X_{\max}$ és $X_{\min}$ a kiválasztott mutató két szélsőértéke, X_i pedig az i -edik jövedelmezőségi, vagy hatékonysági mutató.

Az így képzett részindex mutatókból egyszerű számtani átlaggal kapjuk meg a komplex mutatószám értékét, az alábbi képlet alapján:

$$\text{Index} = \frac{\text{Részindex1} + \text{részindex2} + \text{részindex3}}{3}$$

Az egytényezős varianciaanalízis (ANOVA) bemutatása

ANalysis Of VAriance – számos, egyező szórású, normál eloszlású csoport átlagának összevetésére alkalmas statisztikai módszer.

Az eltérésekre, illetve a változásokra keresi a választ. Eltérő módon lerögzített varianciák segítségével viszonyítja egymáshoz a populáció különböző középértékeit. Adott vizsgálat során előálló teljes adatmennyiség, mint alaphalmaz össz-szórását, vagyis, összvarianciáját elemzi abból a nézőpontból, hogy ingadozás okára keresi a választ. Annak a tisztázását segíti, hogy a fentebb említett szórásbeli eltérések mögött a véletlen vagy egy másik magyarázó tényező hatása bújik-e meg. A varianciák számítását és becslését, arra a matematikai tényre alapozva vezeti le, hogy a teljes variancia számlálója, azaz a teljes eltérés-négyzetösszeg független elemek összegeként állítható elő, emellett a nevező, azaz a szabadsági fok az adott komponensek szabadsági fokainak összegeként áll elő.

Nullhipotézis

- Nincs különbség az átlagok között, a kezelések / csoportok a célváltozó átlagára nézve minden mintában / kezelési csoportban azonosak.
- Az empirikus szignifikanciaszint (p-érték) $\leq 0,05$, ekkor a nullhipotézist elvetjük, van különbség, az átlagok nem egyenlők.
- Szignifikanciaszint $>0,05$, ekkor a nullhipotézist megtartjuk, nincs különbség, az átlagok egyeznek.

Ha a varianciaanalízis arra az eredményre vezet, hogy az átlagok nem különböznek egymástól, nincs több dolgunk, szignifikáns esetben azonban további statisztikai elemzések szükségesek az eredmények pontosításához. [SZAPPANOS, 2009]

A lineáris regresszió analízis bemutatása

A matematikai statisztika egyik legfontosabb gyakorlati alkalmazása a regresszió-analízis. Feladata, két vagy több véletlen változó között fennálló kapcsolat modellezése, ami nem más, mint a magyarázó változók (más néven független változó) és egy függő változó közötti a függvényszerű kapcsolat keresése. A magyarázó változókat X-ekkel, a függő változót pedig Y-nal jelöljük. Feltételezzük, hogy az X-ek és az Y közötti összefüggés kifejezhető függvény formájában, amit az alábbi képlettel szemléltethető:

$$Y = f(X), \text{ több független változó esetén } Y = f(X_1, X_2, \dots, X_i)$$

A többszörös lineáris regresszió alapegyenlete a következőképpen néz ki:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + \dots + b_iX_i + \varepsilon$$

Y: függő változó

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_i$: független változók vagy magyarázó változók

i: a magyarázó változók száma

a: (más jelöléssel α) konstans, állandó érték, (megadja a regressziós egyenes és a koordináta-rendszer függőleges (y) tengelyének metszéspontját).

$b_1, b_2, b_3, \dots, b_i$: konstans regressziós együtthatók (megadja a regressziós egyenes meredekségét; grafikusán jelzi, hogy a független változók egységnyi változása, milyen mértékben változtatja meg a függő változót)

ε : hibatenyező, hibatag, random error (a véletlen szerepét a regressziós egyenletbe bevont ε vagy e vagy, h hibataggal jelöljük).

A módszerrel történő modellépítés során, első lépésben megvizsgáljuk, hogy a változóink között van-e lineáris kapcsolat, vagyis a független változók hatással vannak-e a függő változóra. Mindez egy lineáris függvény segítségével történik. A derékszögű koordináta-rendszerben, a függő változót a függőleges (y, ordináta), míg a független változót a vízszintes (x, abszcissza) tengelyen ábrázolva görbét rajzolunk, ha ez elnyújtott ellipszishez hasonló, akkor a változóink között feltehetően lineáris összefüggés van.

A módszer nullhipotézise szerint a függő és a független változók közt nincs lineáris kapcsolat.

A kapcsolat erősségére vonatkozó információt a determinációs együttható (r^2) mutatja meg. Az r^2 értéke 0 és 1 közötti lehet, értéke azt mutatja meg, hogy mekkora hányadban magyarázzák a független változók a függő változó

teljes eltérés négyzetösszegét. Szignifikanciáját az F-próbával ellenőrizhetjük, ami a t-próba általánosításának fogható fel.

3.2.3. Mérleg és eredménykimutatás elemzése

A vizsgált bankok mérleg és eredménykimutatásának elemzésén keresztül feltártam a vizsgált időszak folyamatait és a bankok pénzügyi teljesítményét.

A bankok jövedelmezőségét és hatékonyságát a következő két **mutatócsoport** alapján, illetve a szavatoló tőke elemzésével vizsgáltam, és ezek szerint hasonlítottam össze.

Jövedelmezőségi mutatók

- ROA (eszközarányos-nyereség, vagy eszközmegterületi ráta)
- ROE (sajáttőke – arányos nyereség)

Hatékonysági mutatók

- eszköz – forrás kapcsolat (a teljes hitelállomány és a teljes betét állomány aránya)
- hitelek aránya (a hitelek aránya teljes eszközön belül)

Szavatoló tőke elemzése

3.2.4. Egyéb módszerek

A fenti számítások ellenőrzésére személyes konzultációkat is folytattam. A mélyebb és bonyolultabb összefüggések értelmezése és értékelése során lehetőségem volt, hogy a témában számos hazai pénzügyi szakértő véleményét és gondolatmenetét megismerjem. A számítások értékelése során figyelembe vettem a saját, több mint 10 éves szakmai tapasztalataimat is. A kutatásaim technikai és szakmai előkészítése során használt egyéb ismereteimet javarészt hazai konferenciákon és előadásokon volt lehetőségem gyűjteni.

4. EREDMÉNYEK

*„Dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes.”
(József Attila: Ne légy szeles...)*

4.1. A szekunder kutatások eredményei

A szakirodalom feldolgozása során elsődleges célom az volt, hogy a szekunder kutatások eredményeivel bizonyítsam be a fő hipotézisemet, miszerint azt feltételeztem, hogy a hazai és külföldi tulajdonú bankok működésének hatékonyságában szignifikáns különbség alakult ki, a külföldiek javára. A szakirodalom feldolgozását teljes egészében ennek rendeltem alá. Nyilvánvalóan a szakirodalmi feldolgozás önmagában nem ad megbízható képet erről, így a később bemutatásra kerülő primer vizsgálatokkal is igyekeztem ezt a hipotézist megvizsgálni.

4.2. A primer kutatások eredményei

Értekezésem ezen fejezete főleg a primer kutatásaim eredményeit mutatja be, az alábbi négy fő bontásban:

- első részben tudományosan megvizsgáltam a magyarországi bankrendszert, meghatároztam a bankok közötti verseny fokát, illetve a bankpiac koncentráltóságát,
- a második és harmadik részben megvizsgáltam a bankok piaci részesedését, és területi lefedettségüket,
- a negyedik részben a bankok jövedelmezőségét és hatékonyságát elemeztem.

Az adatok forrásául minden évre vonatkozóan a felügyelt intézmények által PSZÁF-nak elektronikusan beküldött auditált adatszolgáltatást tekintettem, melyekre a továbbiakra, mint www.pszaf.hu hivatkozom.

4.2.1. A bankok versenyhelyzete, a magyarországi bankverseny tudományos elemzése

A Magyarországon működő bankok összességét és azok egymáshoz való viszonyát, illetve kapcsolódását nevezzük bankrendszernek. A bankrendszer vagyona a bankok által produkált mérlegfőösszeg. Magyarországon kétszintű bankrendszer működik, ami azt jelenti, hogy a központi bank (jegybank) mellett alárendelt pozícióban helyezkednek el a kereskedelmi bankok, a szakosított hitelintézetek, illetve az egyéb pénzügyi vállalkozások. A bankrendszer alsó szintjén elhelyezkedő bankok vannak közvetlen kapcsolatban a gazdálkodó alanyokkal, ők kezelik a vállalkozások, és a háztartások számláit. [SZENTE, 2007]

Magyarországon a kereskedelmi bankok privatizáltak, többségében külföldi tulajdonban vannak, ami biztosítja azt, hogy bankrendszer ne legyen túlságosan ráutalva a központi bankra. A jegybank nem ösztönöz túlzott könnyelmű hitelezésre, de segít a bajba jutott bankokon, ha „tényleg” rendszerválság van. [ÁRVAI – VINCZE, 1998]

A bankszektornak fontos szerepe van a gazdaság egészének teljesítményében. Egyrészt jelentős a GDP-hez való hozzájárulásuk, másrészt hatékony pénzügyi közvetítő szerepük nélkül nem létezik hatékony piacgazdaság. [www.bankszovetseg.hu, 2008]

A bankversennyel foglalkozó szakirodalmakban két egymással vitázó nézet uralkodik. Az egyik, hogy a hagyományos szemléletet – a termelés hatékonyságára összpontosító ipari szervezetekre kialakított elemzési kereteket - rávetítjük a bankpiacra is, vagyis a bankok között is az a kívánatos, ha a verseny minél erősebb, mert ez lehetővé teszi a költségek minimalizálását, valamint az olyan árak alkalmazását a banki szolgáltatásokban, amelyek mellett megvalósulhat a források hatékony allokációja. A másik szemlélet ezzel szemben az, hogy ha a bankoknak piaci hatalmuk van, akkor azt arra használják fel, hogy magasabb hitelkamatot számítsanak fel, alacsonyabb betéti kamatokat fizessenek, megnövelik a tranzakciós költségeket miközben torzítják a fogyasztók és a termelők megtakarítási és beruházási döntéseiket.

A verseny mindig is jelen volt a bankszférában.

A bankok közötti verseny megítélésekor először tisztáznunk kell, hogy mit is értünk banki versenyképességen. ÁBEL ISTVÁN és POLIVKA GÁBOR [1997] szerint a bankok teljesítményét a fogyasztók szemszögéből kell nézni.

A szerzők ezen megállapításával én is teljesen egyetértek, ugyanis manapság amikor a bankok egyszerre szimbolizálják a gazdaságot, a jólétet és az óriási bukások kudarcát, az ügyfeleket a bankválasztásban elsősorban a szolgáltatás ára és annak minősége vezérli. A bankok versenyben való eredményes részvételének feltétele tehát az ügyfelek (fogyasztók) igényeinek minél szélesebb körű kielégítése.

Korábban különféle elméleti és empirikus tanulmányok készültek a verseny és a bankstabilitás megítélésére, de egyöntetű eredményre ezek a vizsgálatok nem jutottak. Voltak kifejezetten a bankfúziók hatását értékelő vizsgálatok, amelyek egy része megerősítette, hogy a fúziók nyomán megnövekedett piaci erő csökkenti a kockázatvállalást és egyben növeli a jövedelmezőséget. A vizsgálatok másik része azonban éppen az ellenkezőjét mutatta ki, miszerint a fúzióval erősödő diverzifikáció nemhogy csökkentené, de a „túl nagy ahhoz, hogy elbukjon elv” alapján még növelheti is a kockázatvállalási hajlamot. HOMOLYA DÁVID [2011] szerint a nagyobb intézmények hajlamosabbak fejlettebb működési kockázatkezelési módszereket is alkalmazni, annak ellenére, hogy jövedelmezőség és a kockázatvállalás között nincs szignifikáns különbség.

Az általam vizsgált bankok közötti verseny fokának mérésére én is az ebben a témában leggyakrabban alkalmazott Panzar-Rosse-modellen alapuló H-statisztika meghatározását alkalmaztam a vizsgált időszakra vonatkozóan.³⁰

A vizsgálatba az összes olyan magyarországi kereskedelmi bankot bevontam, amelyek folyamatosan működtek 2005 és 2010 között. A vizsgálatba bevont bankok abc sorrendben a következők:

- 1) Banco Popolare Hungary Zrt.
- 2) Bank of China (Hungária) Zrt.
- 3) Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.
- 4) CIB Bank Zrt.
- 5) Commerzbank Zrt.
- 6) Deutsche Bank Zrt.

---

³⁰ „A bankverseny kutatásában úttörő Molyneaux (1999) a verseny szempontjából fontosabbnak tartja a piacvezető és a második legnagyobb bank közötti távolság csökkenését, mint az egész piac koncentrációs fokát jellemző mutatókat, aminek oka a piaci szereplők számára fontos motivációt jelentő megtámadhatóság erősödésében rejlik.” [VÁRHEGYI, 2010b]

- 7) Erste Bank Hungary Zrt.
- 8) Gránit Bank Zrt.
- 9) Hanwha Bank Magyarország Zrt.
- 10) KDB Bank (Magyarország) Zrt.
- 11) Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.
- 12) Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.
- 13) Magyarországi Volksbank Zrt.
- 14) Merkantil Bank Zrt.
- 15) MKB Bank Zrt.
- 16) Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Nyrt.
- 17) Porsche Bank Zrt.
- 18) Raiffeisen Bank Zrt.
- 19) Sopron Bank Zrt.
- 20) UniCredit Bank Hungary Zrt.

A 6. táblázat a vizsgált időszakra vonatkozóan tartalmazza a magyar bankpiac koncentrációjának alakulását.

6. táblázat: A magyar bankpiac koncentrációjának alakulása

Év	Bankok száma	A nagybankok piaci részaránya (%)	HI - Összes bank	HI - nagybankok
a)	b)	c)	d)	e)
2005	20	91,45	1 343	1 333
2006	20	92,13	1 368	1 359
2007	20	91,81	1 352	1 342
2008	20	91,67	1 292	1 281
2009	20	92,60	1 383	1 374
2010	20	92,22	1 363	1 353

Forrás: Saját számítás, a bankok éves jelentései alapján

A táblázatban szereplő Herfindahl-indexet (továbbiakban HI) meghatároztam egyrészt úgy, hogy az összes vizsgált bank piaci részarányát

megvizsgáltam, ez szerepel a d) oszlopban. A továbbiakban pedig megvizsgáltam a nagybankokra³¹ vonatkoztatva, ez szerepel az e) oszlopban.

Az index értékének meghatározásánál megvizsgáltam, hogy a bankok milyen piaci részaránnyal rendelkeznek külön-külön, az adott évi mérlegfőösszegük hány százalékát teszik ki az összes bank mérlegfőösszegének. A piaci részarányokat százalékos formában négyzetre emeltem, majd a négyzeteket összesítettem.

Látható, hogy a HI értéke 2005 és 2010 között mind a bankok összességét nézve, mind a nagybankok esetében nem nagyon változott. A vizsgált időszakban csak 2008-ban csökkent a kissé a bankpiac koncentrálttsága.

Az erőviszonyok szempontjából fontos megjegyezni, hogy a nagybankok HI értéke minden évben szinte ugyanannyi, mint az összes bankot vizsgálva. Véleményem szerint ez többek között annak tudható be - mint ahogy a táblázat c) oszlopában is látható - hogy a nagybankok mérlegfőösszege minden egyes évben több mint 90 százalékát adta a bankszektor mérlegfőösszegének.

„Az Egyesült Államok versenyszabályai szerint 1000 alatti Herfindahl-index esetén a piac nem koncentrált, 1000 és 1800 közötti értéknél mérsékelten koncentrált, 1800 felett erősen koncentrált.” [VÁRHEGYI 2003, 1032. p.]

VÁRHEGYI ÉVA [2003] írása alapján megállapítottam, hogy Magyarországon a vizsgált időszakban a bankpiac *mérsékelten koncentrált* volt.

A bankpiac koncentrációjának meghatározása után arra kerestem a választ, hogy a kiegyensúlyozott piaci struktúra mellett milyen erősségű a verseny Magyarországon és a verseny erőssége változott 2005 és 2010 között.

Kutatásom során én a hitelpiaci versenyt vizsgáltam³². Alapvetően a banki jövedelmek fő forrása a kamatjövedelem, ami nagymértékben attól függ, hogy a bankok mekkora részt tudnak érvényesíteni a hitel- és betéti kamatok között.

---

³¹ Nagybankok: BB, CIB, Erste, K&H, MKB, OTP, Raiffeisen, UniCredit

³² A bankpiacot nem csak a hitelpiaci verseny alapján jellemezhetjük. Vannak a bankoknak minőségi jellemzői, amelyek nem mérhetők, és vannak a kamatokon kívül egyéb, mérhető tényezők, ami alapján szintén jellemezhetjük a bankpiacot, ilyenek például a díjak, jutalékok, és egyéb járulékos költségek.

A Panzar-Rosse-modellben a piaci erőpozíciót az méri, hogy az inputárakban bekövetkezett egységnyi változás milyen mértékben tükröződik az adott bank egyensúlyi jövedelmében. [VÁRHEGYI, 2003]

A *H-statisztika* meghatározásához a 2005-2010 közötti időszakban összesen 20 bankra együttesen 120 paneladatot használtam. A statisztikai módszerek közül a lineáris regressziós modell paramétereit az SPSS 16.00 programcsomag segítségével határoztam meg. A modellt az ENTER eljárással futattam le, amelyben az összes független változó egyszerre kerül bevonásra a modellbe és ezek együttes hatását vizsgálja.

x_1 = kamatkiadás (millió HUF)

x_2 = általános igazgatási költség (millió HUF)

x_3 = eszközarányos egyéb (nem kamat) jövedelem (saját tőke plusz a kamatozó eszközök (forgatáscélú értékpapírok + befektetési célú értékpapírok + jegybanki és bankközi betétek + hitelek) (millió HUF)

x_4 = kamatjövedelmet befolyásoló bank-specifikus tényező - hitelek aránya az összes eszközön belül (%)

x_5 = kamatjövedelmet befolyásoló bank-specifikus tényező - eszközarányos saját tőke (%)

y_1 = kamatjövedelem (más néven kamatmarzs, vagy kamatkülönbözet)

Az eredmények

A klasszikus Panzar-Rosse-modell három tényezőárat különböztet meg: a kamatköltséget, személyi jellegű kiadásokat, illetve a fizikai tőke és anyagok költségét. *Vizsgálatomban én csak két tényezőárat különböztettem meg, hiszen a magyar bankok publikus eredménykimutatásából a kamatkiadások mellett csak a többi költséget összesítő általános igazgatási költségek különíthetők el.*

7. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményei az összes bankot vizsgálva - ENTER eljárás

Modell	R	R ²	Korrigált R-négyszet	Becslés standard hibája
1	0,974a	0,949	0,947	0,41177

Forrás: Saját számítás

Függő változó a ln(KJ)

ENTER eljárással lefutatva a modellt kettő szignifikáns változót lehet beazonosítani: az általános igazgatási költségeket és a hitelek arányát az összes eszközön belül (8. táblázat).

8. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményeinek szignifikáns változói az összes bankot vizsgálva

Modell		Standardizálatlan együtthatók	Standardizált együtthatók	t	A t-próba empirikus szignifikancia szintje	Multikollinearitás mérése		
						Standard hiba	Béta	Tolerancia mutató
1	(Constant)	-5,251	0,663	-7,919	0			
	ln (Általános igazgatási ktg)	0,221	0,093	0,209	2,379	0,019	0,058	17,184
	ln (Kamatráfordítás)	-0,015	0,069	-0,019	-0,219	0,827	0,062	16,091
	ln (eszközarányos egyéb (nem kamat) jövedelem)	0,839	0,124	0,847	6,752	0	0,029	35,055
	ln (hitelek aránya az összes eszközön belül)	0,211	0,065	0,079	3,264	0,001	0,772	1,295
	ln (eszközarányos saját tőke)	0,44	0,094	0,148	4,666	0	0,449	2,227
a. Függő változó: ln (KJ)								
	Panelelemszám:	120						
	H-statisztika értéke	0,221						

Forrás: Saját számítás

A H-statisztika értékének meghatározásában a modell magyarázó ereje (r^2) 94,9%. Ez azt jelenti, hogy a 8. táblázat független változói 94,9 %-ban, jelzik előre a H-statisztika értékében bekövetkező változást.

A kamatjövedelmet befolyásoló tényezőárak becsült együtthatóit összegző H-érték 0,221, ami erősen szignifikánsan különbözik a 0-tól és az 1-től, vagyis ez alapján elmondható, hogy 2005-2010 közötti időszakban sem a kartell, sem a tökéletes verseny nem jellemezte a magyar bankpiacot. *Becslésem – a bankok összességét nézve - gyenge oligopolisztikus versenyt tükrözött.*

Érdekes még megjegyezni, hogy a kamatráfordítás jelen esetben nem szignifikáns, a T-próba empirikus szignifikancia szintje ugyanis 82,7 %.

A vizsgálatot tovább folytatva, méretkategóriánkénti megközelítésben is elvégeztem a H-statisztika értékének meghatározását, eredménye a 9. és a 10. táblázatban látható.

Ugyanazok a független változók, ugyanaz a függő változó és ugyanaz a statisztikus módszer.

Eredménye:

9. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményei méretkategóriánként - ENTER eljárás

X3 - Méret (nagy / kis- és közepes)	Modell	R	R^2	Korrigált R-négyzet	Becslés standard hibája
1 kis- és közepes	1	0,896a	0,802	0,787	0,49043
2 nagy	1	0,947b	0,897	0,885	0,19492

Forrás: Saját számítás

A H-statisztika értékének meghatározásában a modell magyarázó ereje kis- és közepes bankok esetében (r^2) 80,2%, a nagybankok esetében (r^2) 89,7%. Ez azt jelenti, hogy a független változók a kis- és közepes bankok esetében 80,2 %-ban, a nagybankok esteében pedig 89,7 %-ban jelzik előre a H-statisztika értékében bekövetkező változást.

10. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményei szignifikáns változói méretkategóriáinként

X3 - Méret (nagy/kis- és közepes)	Modell		Standardizálatlan együtthatók		Standardizált együtthatók	t	A t-próba empirikus szignifikancia szintje	Multikollinearitás mérése	
								Tolerancia mutató	VIF
				Standard hiba	Béta				
1 kis- és közepes		1	-5,798	1,376		-4,213	0		
		ln (Általános igazgatási ktg)	0,122	0,148	0,093	0,823	0,414	0,24	4,164
		ln (Kamatráfordítás)	-0,01	0,102	-0,016	-0,101	0,92	0,116	8,649
		ln (eszközarányos egyéb (nem kamat) jövedelem)	0,94	0,183	0,949	5,15	0	0,09	11,149
		ln (hitelek aránya az összes eszközön belül)	0,215	0,085	0,167	2,523	0,014	0,693	1,443
			0,484	0,137	0,297	3,528	0,001	0,43	2,326
2 nagy	1	(Constant)	2,612	1,949		1,34	0,187		
		ln (Általános igazgatási ktg)	0,689	0,126	0,563	5,487	0	0,233	4,3
		ln (Kamatráfordítás)	-0,139	0,102	-0,18	-1,359	0,181	0,14	7,136
		ln (eszközarányos egyéb (nem kamat) jövedelem)	0,401	0,146	0,375	2,748	0,009	0,132	7,603
		ln (hitelek aránya az összes eszközön belül)	-0,87	0,226	-0,253	-3,85	0	0,566	1,766
		ln (eszközarányos saját tőke)	0,134	0,107	0,076	1,26	0,215	0,674	1,485
a. Független változó: ln (KJ)			kis- és közepes	nagy					
		Kiigazított R2	0,787	0,885					
		Panelelemszám	72	48					
			0	0,689					

Forrás: saját számítás

A kamatjövedelmet befolyásoló tényezőárak becsült együtthatóit összegző H-érték a kis- és közepes bankok esetében nulla, mert a két tényezőár közül (kamatráfordítás és általános és igazgatási költségek) egyik sem szignifikáns. A nagybankok esetében a H-érték 0,689, ami erősen szignifikánsan különbözik a 0-tól és az 1-től, vagyis ez alapján elmondható, hogy 2005 és 2010 közötti időszakban sem a kartell, sem a tökéletes verseny nem jellemezte a nagybankok piacát. *Becslésem közepes, vagy annál kicsit erősebb monopolisztikus versenyt tükrözött nagybanki szinten.*

A fenti vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy Magyarországon a bankszektor mérlegfőösszegének több mint 90 százalékát a 8 nagybank adja. Véleményem szerint a kis- és közepes bankok alacsony arányuk miatt nem játszanak fontos szerepet a bankpiaci versenyben, emiatt a bankpiaci versenyt tulajdonképpen a nagybankok versenyének tekinthetjük.

Az általános nézet szerint a verseny javítja a bankok hatékonyságát, és ez által a növekedésüket is. A versenyképes környezet ösztönzőleg hat a bankok működésére, ezáltal nőhet a piaci részesedésük, közvetve pedig javulhat a hatékonyságuk. [NORTHCOTT, 2004] A szerzővel ebben én is teljes mértékben egyetértek.

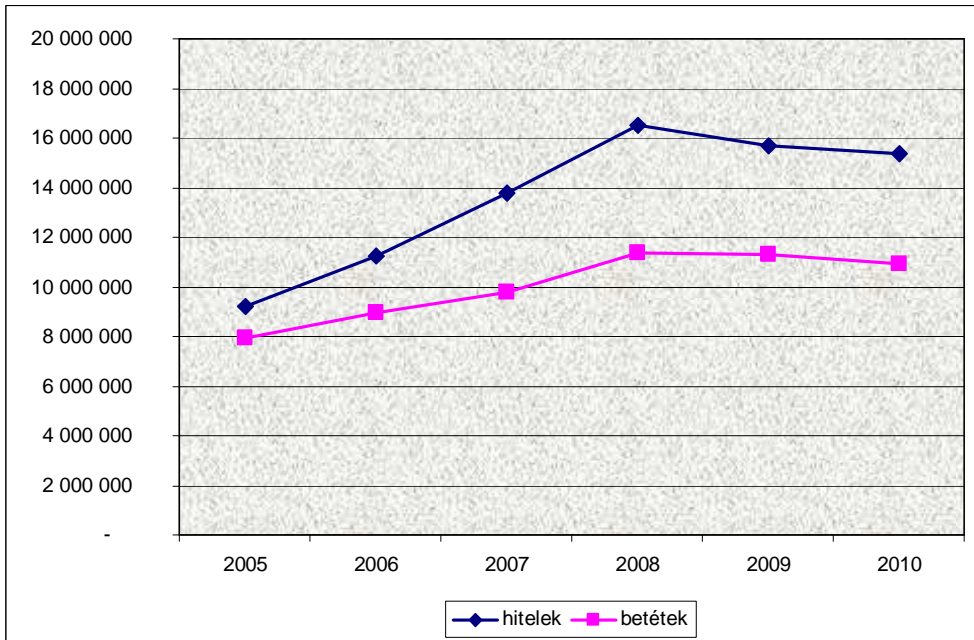
4.2.2. A kereskedelmi bankok piaci részesedésének vizsgálata

Az általam vizsgált kereskedelmi bankok a vizsgált időszakban szinte minden évben jó évet zártak.

2008. év eleje óta egyre nehezedett a külső finanszírozási források elérhetősége, illetve a harmadik negyedévtől a világgazdasági pénzügyi-gazdasági válság miatt jelentősen beszűkültek a bankszektor mozgási lehetőségeik.

A válság kirobbanásáig egyre nőtt a bankok hitelállományának „devizásodása”, 2007. év végére az eszközök csaknem 50 százalékát a deviza állományok tették ki. Még a 2008-as évet nézve is összességében növekedett a hitelállomány és a betétállomány (4. ábra).

2008 ősztől a hazai vállalatok és háztartások hitelfelvételi szándékai még nem lanyhultak, a bankok külföldi devizaforrásai azonban apadni kezdtek, aminek következtében a forint is gyengülni kezdett. 2008 utolsó két hónapjában azonban már csökkent a bankok kihelyezett hitelállománya. Ez a 2008-as eredményükben ugyan még nem volt számottevő, hiszen ami a hitel kihelyezést illeti 2008-ban az előző hónapok végig dinamikusra sikeredtek.

4. ábra: A hitel- és betétállomány alakulása 2005-2010

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

2008 végén a kialakult bizalmi válság különösen sérülékennyé tette a magyar bankrendszert. Egyrészt a hitelek állománya meghaladta a betétek állományát, másrészt közel kétharmadát a hitelállománynak a devizahitelek adták. Részben emiatt, és részben a már korábban említett külföldi devizaforrások megcsappanása miatt a bankok többségénél bizonytalanná vált, hogy meg tudják-e őrizni jövedelmük fő bázisát, a hitelaktivitásukat. 2008 végén, a pénzügyi-gazdasági válság baljós jelei úgy jelentek meg a bankok mérlegében, hogy az előbb említettek miatt jelentős mértékben megnövekedett a céltartalék-képzés, illetve az értékvesztés értéke az ügyfél hitelek arányában mérve.

A céltartalék a várható veszteségek fedezésére szolgál. A céltartalék-képzésben általában inkább a visszatekintő, vagyis a már realizált veszteségekre koncentrálnak a gyakorlat az általános. A válság hatására azonban a bankok a veszteségek becsült mértékét figyelembe véve jártak el, amit a magyar céltartalék-szabályozás lehetővé tett számukra. [ZSÁMBOKI, 2002]

2008 év végétől a bankok szigorították hitelezési feltételeiken: megemelték a kamatokba beépülő kockázati felárat, és rövidítették a futamidőket.

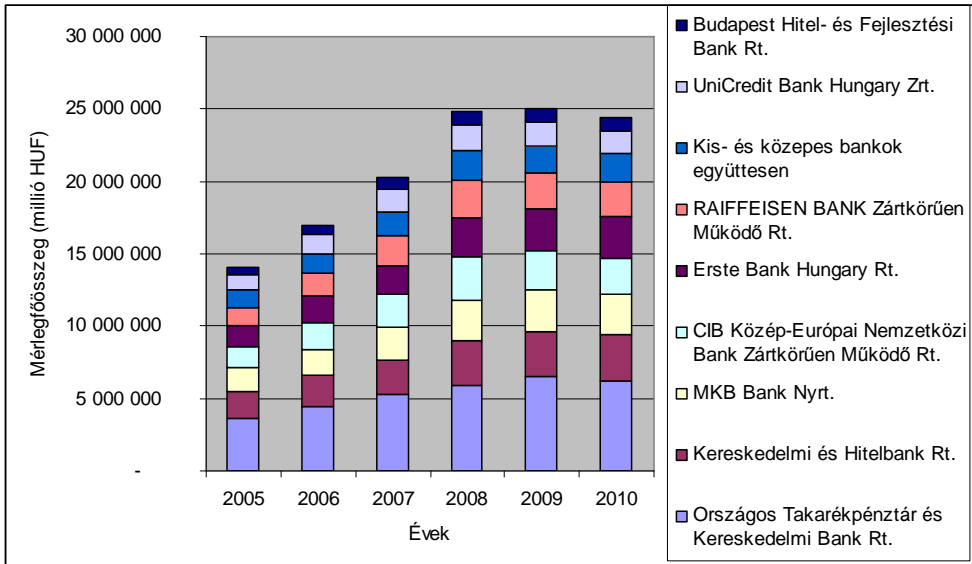
Többek között ennek köszönhető, hogy 2009-ben és 2010-ben csökkent a hitelállomány és betétállomány összege.

A háztartási szektor hitelfelvételi dinamikája csak részben csökkent, emiatt a bankok hitelportfoliójának romlása elenyésző. A hitelportfolió romlásának nagy részét a feldolgozóiparban, az építőiparban és az ingatlan szektorban észlelt hitel iránti kereslet hiánya okozta. A növekvő forrásköltségek hatására a hitel- és betéti kamatok különbségéből származó kamatjövedelem is visszaesett.

A csökkenő jövedelmezőség gyakran nemcsak a bővülő eszközök arányában mutatnak a korábbiaknál mérsékeltebb profitabilitást, hatásuk a saját tőke állományára is kihat. Egyes bankok esetében (MKB, K&H) a korábban említett veszteség leírás és céltartalék-képzés nemcsak a profitot csökkentette, hanem a saját tőke állományát is. Ugyanakkor voltak bankok (pl. Raiffeisen) ahol azért nem csökkent a saját tőke állománya, mert a tulajdonos tőkeemeléssel kompenzálta azt. Mindezekon túlmenően, az én véleményem az, hogy a válság jobban sújtotta azokat a bankokat már 2009-2010-ben is, akik a válság előtti években a piaci részesedés, illetve a nyereség növelése érdekében lazább feltételekkel hiteleztek akár forintban, akár devizában. Megállapításomban a Barclays Capital [2008] szerzői teljes mértékben megerősítettek.

A vizsgált időszakban a bankok mérlegfőösszeg szerinti piaci részesedése az 5. ábrán bemutatottak szerint alakult.

5. ábra: A bankok mérlegfőösszeg szerinti piaci részesedésének alakulása

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján³³

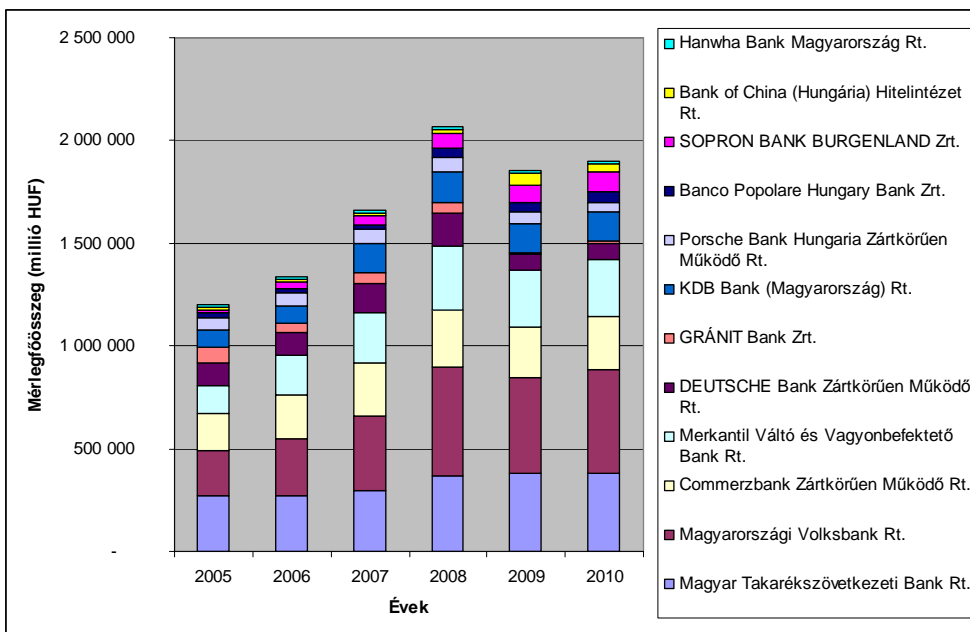
A piac szerkezeti alakulásának hatására 5-6 erős univerzális³⁴ bank uralja a magyar bankpiacot, míg a közepméretű bankok száma 10-12 körül stabilizálódott. A kereskedelmi nagybankok között állandó verseny folyik az ügyfelek megszerzésért, a piac meghódításáért, de nem elhanyagolható a hazai lakossági piacot vezető OTP Bank Nyrt. mögötti helyek megszerzéséért folyó harc sem.

Az általam vizsgált időtartam alatt az OTP Banknak volt a legnagyobb a piaci részesedése. Megítélésem szerint ez várhatóan a jövőben sem fog változni. Második helyen végig a Kereskedelmi és Hitelbank szerepelt. A mögöttük lévő helyeken az MKB, a CIB, az Erste, és a Raiffeisen osztozott. A UniCredit (2007-ig HVB Bank) 2005-2006-os dinamikus fejlődése ellenére is csak a hetedik helyet foglalja el a bankok mérlegfőösszeg szerinti rangsorában.

³³ Megjegyzés: A diagramon könnyebb átláthatósága miatt a kis- és közepes bankok együtt szerepelnek.

³⁴ Az univerzális bankok sokrétű pénzügyi szolgáltatást biztosítanak az ügyfelek számára, szerteágazó tevékenységük miatt a műveletek nagysága és a műveletek sokrétősége miatt gazdaságosabban működnek, mint az egyéb pénzügyintézetek.

Az 5. ábrán ábrázolt kis- és közepes bankok piaci részesedésének megoszlását a 6. ábrán mutatom be:

6. ábra: A kis- és közepes méretkategóriájú bankok mérlegfőösszeg szerinti piaci részesedése 2005 és 2010 között

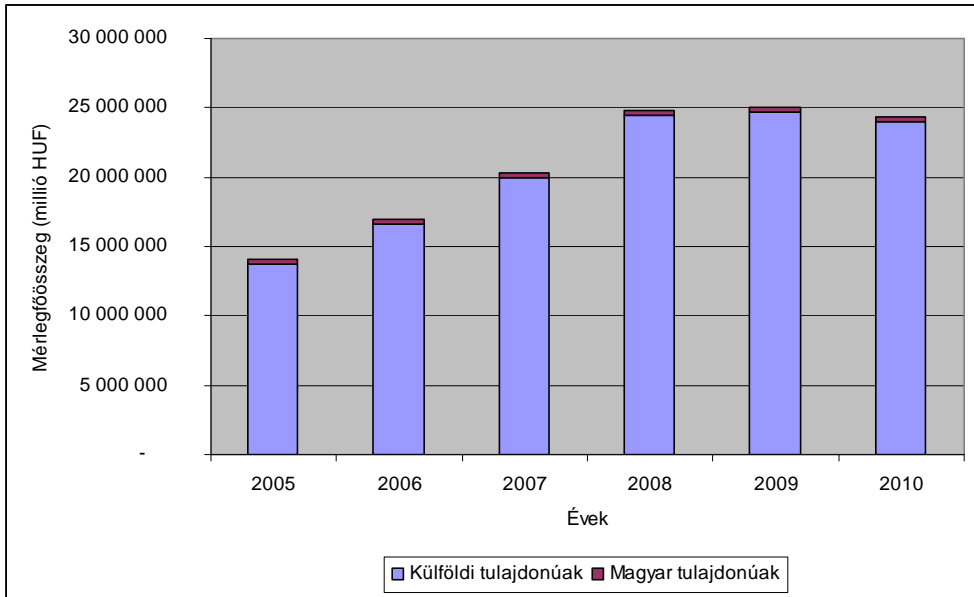
Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

A kis- és közepes bankok között az első öt sorrendje a fenti diagram alapján a következőképpen alakul:

1. Magyarországi Volksbank Zrt.
2. Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt
3. Commerzbank Zrt.
4. Merkantil Bank Zrt.
5. KDB Bank (Magyarország) Zrt.

Az 5. ábrán a bankszektor piaci részesedése szerint jól látható, hogy a nyolc nagybank adja a bankszektor piaci részesedésének több mint 90 százalékát, mindegyik külföldi tulajdonban van. A kis- és közepes bankok piaci részesedésének részletezése szerint az első öt helyen is a külföldi tulajdonosi szerkezetű bankok szerepelnek.

Ez alapján megállapítottam, és bizonyítottam látom a harmadik hipotézisemet, miszerint a magyar tulajdonú bankok alárendelt szerepet játszanak a kereskedelmi bankok rendszerében, amit a 7. ábrán is bemutatott tulajdonosi szerkezet szerinti piaci részesedés szemléltet leginkább.

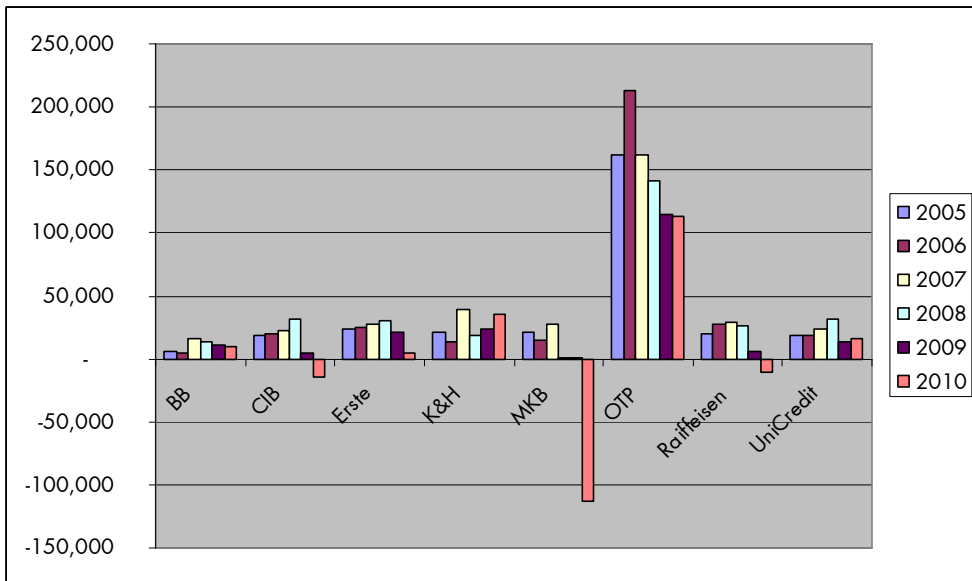

7. ábra: A magyar és külföldi tulajdonú bankok piaci részesedésének alakulása

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

A bankok teljesítményének mérésekor a mérlegfőösszeg szerinti sorrend felállítása mellett véleményem szerint ugyanolyan fontos a bankok eredményességének vizsgálata, vagyis az adózás előtti eredmény vizsgálata.

Kutatásaim során kigyűjtöttem a vizsgált bankok adózás előtti eredményét, majd az alapján megvizsgáltam a nyolc nagybank eredményességét. A nyolc nagybank adózás előtti eredménye a 8. ábra szerint alakult.

8. ábra: A nyolc nagybank adózás előtti eredményének alakulása 2005 és 2010 között

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

Látható, hogy csak 2010-ben a CIB, az MKB és a Raiffeisen adózás előtti eredményében történt jelentős változás, ami már egyértelműen a válásnak volt köszönhető.

A nemzetközi piacon való részvételünk

A magyarországi bankszektor meghatározó szereplői (mint ahogy a vizsgálatom során is látható volt) többségében külföldi tulajdonban vannak. A hazai leányvállalatok rendszeres kapcsolatban vannak a külföldi anyavállalataikkal, sok esetben a hazai bankok vezetői között is jelen vannak a külföldi képviselők.

Ez semmiben sem különbözik a többi kelet-európai országtól. Sőt, még a külföldi bankcsoportok is nagyjából ugyanazok - Erste, Raiffeisen, KBC, UniCredit, Intesa, Citi - szinte mindenütt meghatározó szerepet játszik (11. táblázat).

11. táblázat: A piacvezető bankok Közép-Kelet-Európában

	Magyaro.	Szlovákia	Bulgária	Románia	Horváto.	Szerbia
Erste		X		X	X	
UniCredit			X		X	
Intesa		X			X	X
KBC	X					
Raiffeisen		X			X	X
OTP	X		X			

X = 10 százalék feletti piaci részesedés az adott országban

Forrás: [CSÁNYI, 2007]

A táblázat szereplői között az az alapvető különbség, hogy az OTP Banknak az anyavállalata van Magyarországon, és innen próbál más Közép-Kelet-Európai országba terjeszkedni. Az összes többi szereplőnek csak leányvállalatai vannak a felsorolt országokban, csakúgy, mint nálunk. Érdekes még a KBC csoport (MKB csoport), akinek tulajdonosa regionális központtá nevezte ki a magyarországi MKB Bankot, vagyis ők is az OTP-hez hasonlóan próbálnak külföldre terjeszkedni.

A 11. táblázat alapján jól látszik, hogy a több országban jelenlévő külföldi bankcsoportok számára Magyarország is csak egy a piacok közül, amelyek között allokálniuk kell forrásaikat.

4.2.3. A kereskedelmi bankok területi lefedettségének vizsgálata

2004. május 1-jei Európai Unió csatlakozást megelőzően a hitelintézeti szegmens alaposan átalakult. A pénzügyi szolgáltatásoknak a modern piacgazdaságra jellemző tulajdonosi, intézményi és termékszerkezete alakult ki, ezáltal a hazai pénzügyi szektor már képes volt eleget tenni az EU egységes pénzügyi piaca által támasztott követelményeknek. [PAP, 2005] Az EU csatlakozás hatására a külföldi tulajdonban lévő bankok fokozatosan átveszik a már meglévő bankok irányítását, és ennek következtében átrendeződik a piac szerkezete, illetve erősödik a nemzetközi versenynek való kitettség és kiszolgáltatottság. Nyugat-Európához hasonlóan bankfúziók sora ment végbe (ABN-Amro és K&H; BACA és Hypobank; Postabank és Erste Bank; MKB és Konzumbank; CIB és Inter-Európa Bank), melynek köszönhetően hazánk „alulbankosított” területein is elindult a felzárkózás.

2005-től 2010-ig a következőképpen alakult a Magyarországon működő pénzügyi intézmények (bankok, szakosított hitelintézetek, egyéb pénzügyi vállalkozások) száma:

- 2005-ben 37,
- 2006-ban 40,
- 2007-ben 40,
- 2008-ban 41,
- 2009-ben 40,
- 2010-ben 40 darab.

Látható, hogy az új szereplők száma kevés. Megítélésem szerint ez javarészt abból adódik, hogy a hazai bankok színvonala megfelelő, illetve a piacra lépő új szereplők sem képesek jóval előnyösebb szolgáltatásokat nyújtani, mint a már meglévő bankok.

Magyarországon többnyire külföldi tulajdonban lévő kereskedelmi bankok működnek. A bankokon kívül szövetkezeti és szakosított pénzügyintézetek működnek. Értekezésemben sem a szakosított hitelintézetekkel, sem az egyéb szakosított pénzügyintézetek elemzésével nem foglalkozom, tevékenységük ugyanis jelentősen eltér a bankokétól.

Vizsgálatom során az OTP Bank Nyrt.-t mindvégig külföldinek tekintettem, annak ellenére, hogy magyar döntéshozó központtal rendelkezik. Tulajdonosi körében ugyanis főleg külföldi intézmények szerepelnek. A külföldi intézményekről ugyan nem lehet tudni, hogy ők ténylegesen milyen nemzetiségűek, hiszen külföldi befektetési intézményeken keresztül lehetnek akár magyar tulajdonosok is. Mivel vizsgálataimban én a jegyzett tőke arányában vizsgáltam a részvények tulajdonosait, az alapján külföldiként elemeztem az OTP bank adatait.

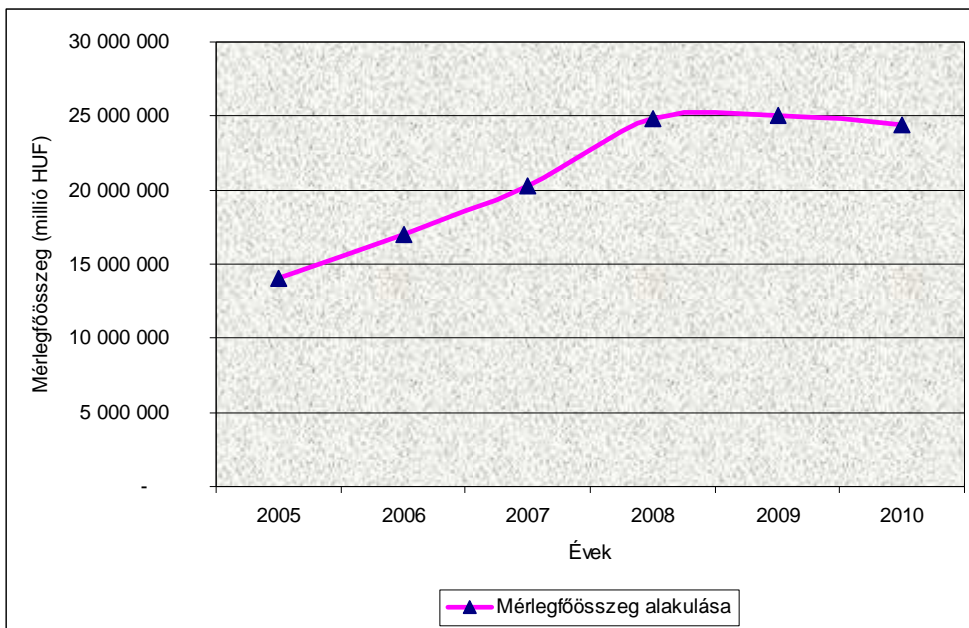
Az általam vizsgált bankokat a 12. táblázat mutatja be névsor, tulajdonosi struktúra és a PSZÁF által alkalmazott méretkategória szerint - dőlt és vastagított betűkkel jelölve a vizsgálataim során magyar tulajdonúnak tekintett bankokat.

12. táblázat: A vizsgálatba bevont bankok névsora, tulajdonosi struktúrája és méretkategóriája

Bank neve	Tulajdonosi struktúra	PSZÁF kategória
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
Bank of China (Hungária) Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	Külföldi	nagy
CIB Bank Zrt.	Külföldi	nagy
Commerzbank Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
DEUTSCHE Bank Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
Erste Bank Hungary Zrt.	Külföldi	nagy
GRÁNIT Bank Zrt.	Magyar	kis- és közepes
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	Külföldi	nagy
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	Magyar	kis- és közepes
Magyarországi Volksbank Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
Merkantil Bank Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
MKB Bank Zrt.	Külföldi	nagy
OTP Bank Nyrt.	Külföldi	nagy
Porsche Bank Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
RAIFFEISEN BANK Zrt.	Külföldi	nagy
SOPRON BANK Zrt.	Külföldi	kis- és közepes
UniCredit Bank Hungary Zrt.	Külföldi	nagy

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

A bankok mérlegfőösszegének alakulását a 9. ábra mutatja be.

9. ábra: A bankok mérlegfőösszegének alakulása 2005-2010

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

2005 és 2010 között a kereskedelmi bankok a külső jogszabályok, illetve a belső szabályzataik betartásával mindvégig prudensen működtek. Mérlegfőösszegük 2008-ig dinamikusan növekedett. 2006-ban 20,57 %-kal, nőtt az általam vizsgált 20 bank mérlegfőösszege 2005-höz képest. 2009-ben és 2010-ben a válság hatására a bankok mérlegfőösszegében csökkenés következett be. 2010-ben a bankok mérlegfőösszege mindössze a 98 százalékát tette ki a 2008-as év végi mérlegfőösszegnek.

A valódi törést egy szabályozási változás, az új típusú banki különadó kivetése hozta meg 2010-ben. A nevével ellentétben nem adóról van szó, hanem a bankok könyveiben, mint kamateredmény során elkönyvelt kiadás jelent meg. Szektorszinten mintegy 130 milliárd forinttal csökkentette 2010-ben a bankok nyereségadó alapját. [VÁRHEGYI, 2011a]

A banki különadót 2010. július 22-én szavazta meg a magyar kormány. Két egyenlő részletben volt fizetendő 2010-ben. Első részlete szeptember 30-ig, második részlete december 10-ig volt esedékes. Alapja a 2009. évi mérlegfőösszeg értéke. 50 milliárd forintot meg nem haladó rész után 0,15

százalék, az e feletti összegre 0,5 százalék a banki különadó.³⁵ [www.origo.hu, 2010] A különadó hatására már 2010-ben az MKB, a CIB és a Raiffeisen is tőkevesztést szenvedett el. A válság hatására megnőtt hitelezési veszteségek, illetve a kormány túlméretezett különadója nemcsak a bankok eredménypozícióját rontotta és rontja, hanem a gazdaság fejlődését is fékezi. [VÁRHEGYI, 2011b]

A különadó ügyében a magyar gazdaságban fontos szerepet betöltő bankok külföldi tulajdonosai az IMF-hez fordultak, annak illetékesei ellenérveket fogalmaztak meg, többek között azt is, hogy a magyar kormány által tervezett mértékű különadó tartós fennmaradása csökkenti a magyar bankszektor tőkevonzó és hitelezési képességét, illetve a külföldi forrásgyűjtő képességét. [IMF, 2010]

2005 és 2008 között a mérlegfőösszeg növekedésében megítélésem szerint elsősorban a lakossági üzletág fejlesztése játszotta a fő szerepet. A bankok számának stagnálásával ellentétben 2008-ig folyamatosan nőtt a bankok hálózata (fiókszama), melyet az 13. táblázat mutat be.

13. táblázat: A kereskedelmi bankok bankfiók számának alakulása

Év	Bankfiókok száma	Változás (%)
2005	1 206	
2006	1 271	5.39
2007	1 399	10.07
2008	1 568	12.08
2009	1 591	1.47
2010	1 521	-4.40

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

2005-2008 között fióknyitási lázban égett a hazai pénzügyintézetek többsége a lakossági ügyfelek igénye, illetve a lakáshitelek iránti kereslet megugrása miatt. Az OTP mögött felsorakozó bankok fiókhálózatuk dinamikus bővítésével kívánták behozni lemaradásukat a lakossági piacon. A 2008-as adatok alapján, az OTP banké volt a vezető hely, második volt az OTP mögött a legnagyobb hálózatot működtető a K&H bank, harmadik helyen az

³⁵ A banki különadó még 2012-ben is létezik, további terheket róva a bankszektorra. A bankadót már a kivetésekor többen bírálták, többek között az MNB Monetáris tanácsa is, miszerint rontja az ország növekedési potenciálját és veszélyezteti a gazdaság stabilitását is.

Erste bank állt, őket követte a Raiffeisen, és ötödik volt a CIB bank. A sorrend 2009-ben és 2010-ben némileg módosult, a negyedik és ötödik helyen szereplő Raiffeisen Bank és CIB bank helyet cserélt. Látható, hogy az OTP mögött felsorakozó bankok fiókhálózatuk dinamikus bővítésével kívánták behozni lemaradásukat a lakossági piacon. Megítélésem szerint a sorrenden ez mit sem változtat, a legnagyobb fiókhálózattal rendelkező OTP banknak ugyanis az elkövetkező években is még legalább kétszer annyi fiókja lesz, mint a második helyen szereplő K&H banknak.

2008 őszén a hazai bankok körében is kezdett érződni az USA-ban 2007-ben a másodlagos jelzálogpiacról indult pénzügyi válság hatása, ami óvatosabbá és bizonytalanabbá tette a hazai bankokat. A bankok szervezeti növekedését illetően, egy részük a válság hatására már 2008-ban és 2009-ben módosította fióknyitási elképzeléseit, míg mások csak 2010-ben, illetve 2011-ben gondolták át terjeszkedési stratégiájukat. Többek között ennek is köszönhető az, hogy 2010-ben a kereskedelmi bankok bankfiókjainak száma mintegy 4,5 százalékkal csökkent 2009-hez képest.

Általánosságban elmondható, hogy a magyarországi kereskedelmi bankok fiókjai a többszintű szervezeti struktúra legalsó szintjein helyezkednek el. A bankfiókok a bankok ügyfeleinek fogadására és kiszolgálására létrehozott üzlethelyiségei, mely körzetükben bizonyos fokú (általában nem túl nagy) önállóságot élveznek a betétgyűjtésben, illetve a kisebb hitelek nyújtásában. A fiókok tevékenységét a központok koordinálják. [WÁGNER, 2004a]

A gyakorlatban a bankfiókok teljesítményének vizsgálatánál - hasonlóan más gazdasági társaságok teljesítményének komplex vizsgálatához - elsősorban a legfontosabbnak tartott hitelezési üzletág, és a számlavezetési üzletág teljesítését vizsgálják. Ezen kívül figyelembe veszik az adottságnak tekinthető személyi-tárgyi feltételeket, ezen belül is kiemelten a létszámot (képzettség és tapasztaltság szempontból), illetve külső működési környezetet, vagyis a konkurenciát. [WÁGNER, 2003]

A fentiekből adódóan a bankfiókok teljesítménye (sok más tényezőkön kívül) alapvetően az alábbi tényezőkkel mérhető:

- hitelezési üzletágban elért eredménnyel (pl.: éven belüli, vagy éven túli hitelállomány millió forintban),
- számlavezetési üzletágban elért eredménnyel (pl.: lakossági folyószámlák és devizaszámlák száma; a nem lakosság részére vezetett bankszámlák száma),

- személyi-tárgyi feltételekben (pl.: a bankfiókok alapterülete; a bankfiók átlagos állományi létszáma; a folyószámla-ügymintázók száma; a konkurens bankfiókok száma a működési területen, stb.).

A felsorolt tényezők eltérő erősséggel ugyan, de mindegyik hatást gyakorol valamilyen módon a bankfiókok teljesítményére. Mindemellett folyamatosan nyomon kell követni a mindenkori külső gazdasági, társadalmi, jogi környezetben végbemenő változásokat (pl. konkurencia, lehetséges és tényleges ügyfelek száma, népesség száma, stb.).

A Magyar nemzeti Bank alelnöke, Király Júlia szerint a magyarországi pénzügyintézetek fiókhálózatuk szerint három csoportba oszthatók. Véleménye szerint az első csoportba tartozik a legnagyobb fiókhálózatot üzemeltető OTP bank, mely a rendszerváltás előtti időből komoly méretű, országos hálózatot örökölt. Második csoportba tartoznak azok a pénzügyintézetek, amelyek több pénzügyintézet és azok fiókhálózatának egyesítésével alakultak ki, ilyen például az Erste bank és a K&H bank. Az összes többi bank a harmadik csoportba tartozik. A szakértő szerint e három csoport sorrendje még sokáig nem fog változni, de csoporton belül bármilyen átrendeződés megtörténhet. [KIRÁLY, 2006] Ezzel én is teljes mértékben egyetértek.

A lakossági ügyfelek igénye, illetve a lakáshitelek iránti kereslet megugrása a válság kipattanásáig fióknyitásra ösztönözte a pénzügyintézeteket. A pénzügyintézetek többsége a minőségi terjeszkedés híveként, a város és/vagy annak vonzáskörzetének frekvenciált pontjain tervezték fiókjaik megnyitását. Ebből kifolyólag az új fiókok megnyitásánál elsősorban Budapest, illetőleg a budapesti agglomeráció gazdagabb települései és a megyeszékhelyek élveztek prioritást.

A bankfiók nyitási folyamat legnehezebb pontja talán a megfelelő körzet, illetve helyszín kiválasztása. Nem mindegy ugyanis, hogy a kiválasztott helyszín konkurensok által betelepített, vagy úgynevezett „szűz” terület, amelyet mi elsőként akarunk a lakossággal megismertetni. A konkurensok által betelepített helyeken ugyanis van kereslet (valószínűsíthető, ha már a konkurensok ott nyitottak bankfiókot), de nehezebb ügyfeleket szerezni. Azokon a helyeken pedig, ahol mi jelenünk meg elsőként, ott nincs konkurencia, de az ügyfelek szerzése is kétséges. Az előzőekben említettek miatt a jól kiválasztott helyszín adott esetben sokat segít egy hitelintézetnek a lakossági igények minél szélesebb körű kielégítésében, valamint a lakossági piacon való részesedésük növelésében.

A válság ugyan lelassította a bankok fióknyitási terveit, de nem állította le teljesen. A bankok a válság kirobbanása óta is folyamatosan figyelik, hol nyílik lehetőség olyan bankfiók megnyitására, amely hosszabb távon

behozta az investált tőkét. Bár a válság miatt átmenetileg visszaesett forgalom miatt az utóbbi két évben több bank is (pl.: CIB, Raiffeisen, Erste) a fiókbezárások mellett döntött, a hálózatuk bővítésére vonatkozó terveiket valószínűleg csak alapos megfontolást követően adják fel.

A növekvő állami elvonások és a szűkülő üzleti lehetőségek miatt 2009 óta jelentősen zsugorodott a működő bankfiókok száma, a CIB bank 23 fiókot, a Raiffeisen bank 10 fiókot, az Erste bank pedig 41 fiókot zárt be, és a válságnak köszönhetően csaknem 2000 pénzügyi állás szűnt meg. [www.origo.hu, 2012]

Ez szerintem leginkább abból adódott, hogy hitelintézetek - nem számolva a válság ilyen mértékű mélységével és idejével - 2010-ben és 2011-ben a válság prognosztizálásának ismeretében alaposan átgondolták a szervezeti növekedés iránti elképzelésüket.

A 13. táblázat szerint az általam vizsgált bankok 1521 bankfiókkal rendelkeztek 2010. év végén. A 2010-es és 2011-es években történt fiókbezárásoknak köszönhetően 2012. január elejére a bankfiókok száma 1506 darabra esett vissza. A 2012. januári adatok alapján vizsgáltam meg azt, hogy miközben a bankok területileg az országos lefedettségre törekedtek, melyik bank melyik település kategóriát, illetve melyik régiót preferálta leginkább.

Hipotézisem bebizonyítására két kísérletet tettem.

1. kísérlet

Magyarország településeit, ahol az általam vizsgált húsz bank bankfiókot nyitott, az alábbi település kategóriákra³⁶ osztottam fel:

- Községek: 5 ezer alatti lakosú települések
- Nagyközségek: 5 ezer feletti lakosú települések, amelyek városi ranggal nem rendelkeznek
- Kisvárosok: 5-20 ezer lakosú települések
- Középvárosok: 20-100 ezer lakosú települések
- Nagyvárosok: 100 ezer feletti lakosú települések
- Főváros: Budapest

---

³⁶ Az egyes település kategóriákban lehetnek átfedések, pl. a kisvárosok kategóriájában lehetnek falvak is, amelyek városi ranggal nem rendelkeznek.

Vizsgálataim során arra a következtetésre jutottam, hogy a nyolc nagybank minden megyében jelen van. Míg a BB, a CIB, az Erste, az MKB, a Raiffeisen és az UniCredit a fővároson kívül leginkább a középvárosokban van jelen, addig az OTP bank és a K&H bank a fővároson kívül a kisvárosokat preferálta. Ebből arra következtettem, hogy az OTP és a K&H bank a kisebb lélekszámú településeken is lát potenciált jövedelmük növelésére.

A kis- és közepes bankok többségében csak a fővárosban, illetve legfeljebb a középvárosokban nyitnak fiókot, közülük csak a Volksbank és Sopron bank nyitott kisvárosokban bankfiókot.³⁷

2. kísérlet

Ebben a kísérletemben azt kívántam bizonyítani, hogy az általam vizsgált húsz bank melyik régiót preferálta leginkább bankfiókjainak nyitásánál.

A www.ksh.hu honlapon elérhető régió besorolást alkalmaztam, melyet a 10. ábra szemléltet.

---

³⁷ A bankok bankfiókjainak település kategóriánkénti megoszlása a mellékletekben megtalálható.

10. ábra: Magyarország statisztikai régiói

Forrás: www.ksh.hu

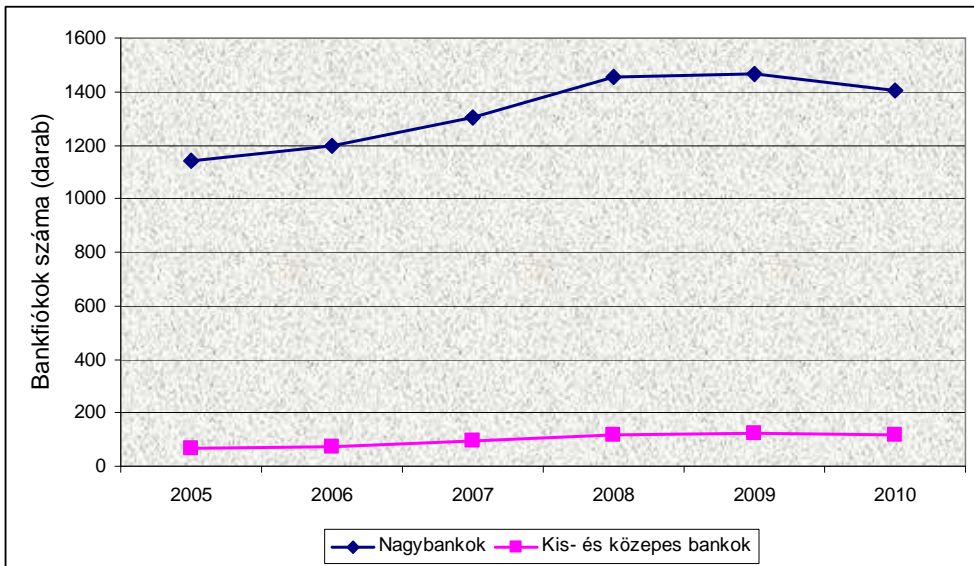
Vizsgálataim során arra a következtetésre jutottam, hogy a nyolc nagybank a fővároson kívül az összes régióban jelen van. A kis- és közepes bankok inkább a fővárosban és Közép-Magyarországon vannak jelen. Kivételt csak a Sopron bank és a KDB bank képez. A Sopron bank csak a Dunántúli megyékben nyitott bankfiókot, a KDB bank pedig inkább az Észak-Alföldön és Közép-Dunántúlon.³⁸

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a bemutatott két kísérlet nem hozott merőben eltérő eredményt, *ezzel igazolódott a hipotézisem, miszerint a bankok – egy-két kivételt leszámítva - területileg az országos lefedettségre törekszenek.*

³⁸ A Sopron bankot az osztrák Bank Burgenland alapította, amely vezető regionális szerepet játszik Burgenland Szövetségi Tartományban. A Sopron Bank Zrt.-nek már a kezdetektől fogva az volt a fő feladata, hogy elsősorban Nyugat-Magyarországon eredményes regionális banki koncepciót képviseljen, illetve építsen ki.

A KDB bank bankfiókjainak elhelyezkedésére leginkább a terjeszkedési stratégiája lehet a magyarázat, hiszen ők a közép-kelet-európai régiókat részesítik előnyben, és ebben a stratégiában központi szerepe van a magyarországi leányvállalatnak.

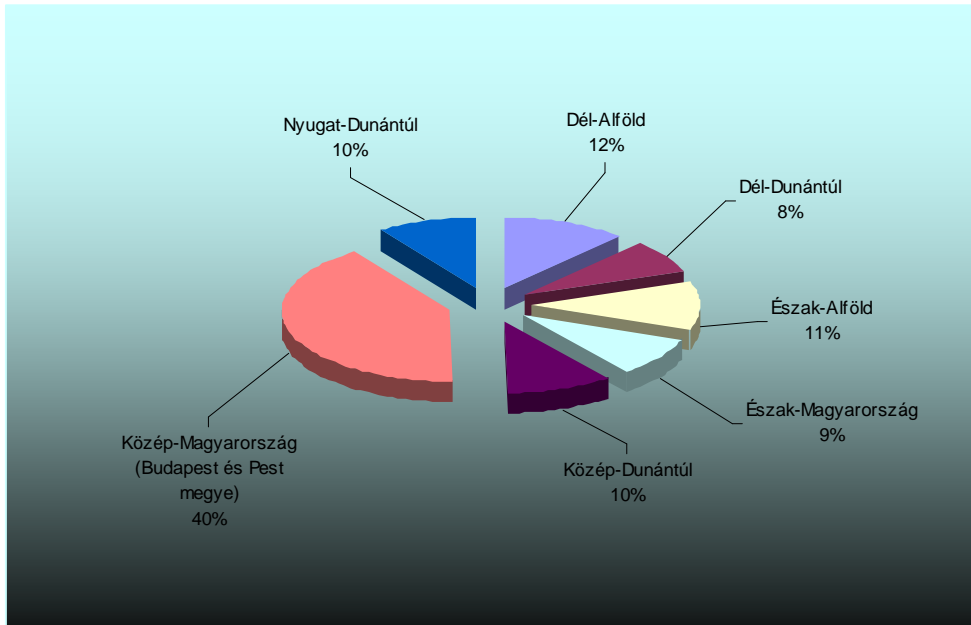
A vizsgált bankok bankfiókjainak számának alakulása a vizsgált időszakban a 11. ábrán bemutatottak alapján alakult.

11. ábra: Bankfiókok számának alakulása a nagybankok és a kis- és közepes bankok esetében 2005 és 2010 között

Forrás: saját szerkesztés

A bankfiókok régiókénti megoszlása - 12. ábra – alapján elmondható, hogy a fiókhálózat bővülésének köszönhetően az ország nyugati és keleti része térbelileg kiegyenlítődt – a bankfiókok 28 %-a nyugaton, 32 %-a keleten helyezkedik el. Közép-Magyarország a budapesti fiókhálózat erőteljes fejlesztése következtében az általam vizsgált időszakban e két régió még növelni is tudta hálózatán belüli arányát.

12. ábra: A kereskedelmi bankok országos lefedettsége

Forrás: saját szerkesztés, POI adatbázis 2012. januári adatai alapján

A már korábban említett fiókbezárásokat követően ma már sokkal inkább a bankfiókok szerepének átalakulása és felértékelődése érződik. Mert miközben a rutin banki tranzakciók lebonyolítására az ügyfelek egyre inkább az elektronikus csatornákat használják, a bankfiókok pénzügyi tanácsadásra és újszerű termékek értékesítésére rendezkednek be. Az elektronikus csatornákat használók miatt ugyan csökken a bankfiókban tranzakciókat indító ügyfelek száma, de azok helyét átveszik az új (egyre inkább befektetési) termékek iránt érdeklődők. A potenciális ügyfélkör megfelelő színvonalú kiszolgálásához pedig nélkülözhetetlen a fiókhálózat minél teljesebb, országos lefedettsége.

A hazai kereskedelmi bankok fióknyitási láza azonban nemcsak Magyarországra, és nem is csak a kelet-európai régióra volt jellemző. Az Amerikai Egyesült Államokban például az internethasználat elterjedtsége ellenére is nőtt a bankfiókok száma ugyanebben az időszakban. Mivel a tranzakciók fele, illetve az értékesítések közel háromnegyede még ma is a bankfiókban zajlik, ez azt mutatja, hogy az emberek a fejlett technika ellenére is szeretnek bankfiókba járni, nemcsak nálunk, hanem külföldön is egyaránt.

A fentiekben vázolt bankok hálózatának növekedése, azon belül a bankfiókok számának részletes vizsgálata bebizonyította második hipotézisemet, miszerint a kereskedelmi bankok az ügyfelek minél szélesebb körű kiszolgálása érdekében a teljes területi (vagyis országos) lefedettségre törekszenek.

Banki szakértők szerint – amivel én is teljes mértékben egyetértek - a magyar piac közel sem volt annyira telített a 2005-2010 közötti időszakban, mint a nyugat-európai, illetve az amerikai, így bőven volt hely az új bankfiókok számára.³⁹

A bankfiókok mennyiségi vizsgálatán túlmenően mindig célszerű megvizsgálni a bankfiók hálózaton belüli szerepét, illetve funkcióit. 1995/96-tól régiók/regionális igazgatóságok jellemzőek a bankok szervezeti felépítésére. A régiók központi fiókjai a régióközpontok, melyek az országos központ és a helyi fiókok közötti a középszintet jelentik. A régióközpontok irányítják, szervezik, tervezik a területére vonatkozó feladatokat. Ezen kívül szakmai felügyeletet gyakorolnak az adott régióhoz tartozó bankfiókok felett, miközben folyamatosan értékelik és koordinálják azok tevékenységét. [WÁGNER, 2004b]

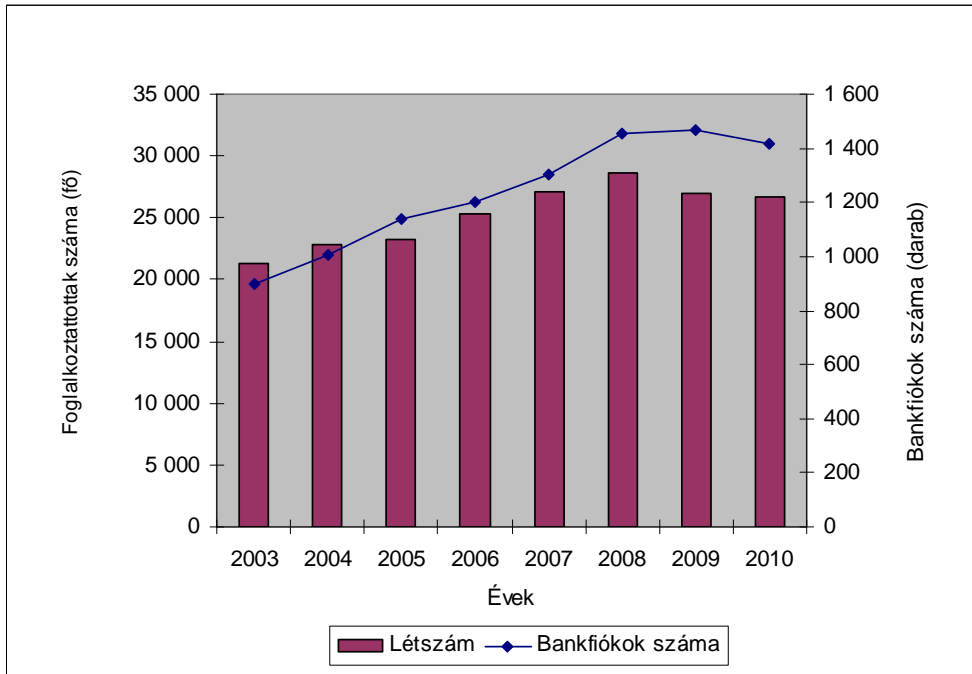
A bankok azonban nemcsak az ügyfelek jobb kiszolgálása érdekében bővítik hálózatukat. A már korábban említett teljesítmény értékelésük kapcsán meg kell említenünk azt is, hogy a bankok – a szervezeti struktúrájának sajátosságaiból adódóan - tervek szerint működnek, a tervek teljesítésekor jövedelmezőségük javítására, illetve profitjainak maximalizálására törekszenek. A bankoknak fontos, hogy az ügyfelek megszerzése és kiszolgálása az adott régióban történjék meg, ezért az ehhez kapcsolódó háttérfejlesztéseket, marketing tevékenységeket, illetve megvalósításokat magának a régiónak kell megoldania úgy, hogy a már korábban említett teljesítményük ne csorbuljon. Az adott régiókban a régióvezetők döntenek arról, hogy milyen termékeket, milyen szolgáltatásokat értékesítsenek, illetve ezek megvalósításához milyen eszközöket és módszereket alkalmazzanak.

Az, hogy a bankfiókok profit centerként működtek az általam vizsgált időszakban - illetve tapasztalatom alapján működnek jelenleg is - szinte minden vizsgált bankra jellemző. Általánosságban elmondható, hogy a napjainkban zajló fiókbezárások döntéseinél ugyanis nagy szerepe van annak, hogy melyik bankfiók mennyire jövedelmező.

---

³⁹ Nálunk kisebb területi országokban, mint pl. Hollandiában, vagy Belgiumban legalább hétszer annyi, még az ötmillió lakosú Finnországban pedig legalább kétszer annyi bankfiók működött a vizsgált időszakban. [GÁL, 2001]

Érdeemes megemlíteni még, hogy a bankok hálózatának növekedése mindig együtt jár a foglalkoztatottak számának növekedésével, ami a nyolc nagybank (BB, CIB, Erste, K&H, OTP, MKB, Raiffeisen, UniCredit) esetében 13. ábrán láthatóan alakult.

13. ábra: A nagybankok bankfiókjainak és alkalmazottainak száma 2005-2010

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

A 2007-ben az Amerikai Egyesült Államokból induló másodrendű hitelválság hamar elérte Magyarországot és értelemszerűen elsőként és legnagyobb erővel a bankrendszert érintette. 2008. év végén emiatt a bankok jelentős külső segítségre szorultak. A külföldi bankok esetében ezt a segítséget az anyabankok nyújtották, míg a hazai bankok esetében a jegybank és az állam. [BANAI-KIRÁLY-NAGY, 2010] A válság komoly alkalmazkodásra kényszerítette a bankokat – melyet saját tapasztalatom alapján nap, mint nap én is érzékelek - a következőképpen foglalható össze:

1. visszafogták hitelezésüket, de a jövedelmezőség fenntartása érdekében igyekeztek nagyobb hangsúlyt fektetni a betétállomány növelésére,

2. a kockázatok csökkentése érdekében szigorították hitelezési feltételeiket,
3. nagyobb hangsúlyt fektetnek a költségek csökkentésére (a fiókbezárások és létszám leépítések is már egyfajta költségcsökkentő megoldás.)⁴⁰ [VÁRHEGYI, 2010a]

A fentiek alapján bebizonyosodott az hatodik hipotézisem, miszerint az általam vizsgált időszak elején a bankok hálózatuk bővítésére helyezték a hangsúlyt, a vizsgált időszak utolsó éveiben stratégiájuk megváltoztatásával inkább a stabilizációra és a koncentrációra törekedtek.

4.2.4. A bankok jövedelmezőségének és hatékonyságának vizsgálata

A szakirodalmi feldolgozás során számba vettem az elmúlt 20 év történéseit, ami nagy szerepet játszott a hazai pénzügyi szektor jelenlegi helyzetének kialakításában. Ebben a két évtizedben nagyon sokat fejlődtünk a nyugat-európai országokhoz képest. Az ügyfelek igényei, illetve a rendelkezésre álló források eredményei alapján egyes banki szolgáltatások kifejezetten magas színvonalúak, míg mások kifejezetten fejletlenek. Ezek nagymértékben befolyásolják a bankszektor jövedelmezőségét⁴¹, illetve hatékonyságát.

A bankok gazdasági szerepén túl meg kell említeni a bankok és a politika közötti összefonódást is. Minél erősebb a mindenkori kormány hajlama arra, hogy beavatkozzon a gazdaságba, annál jobban érinti a bankvilágot is. Ez a bankok sikerében úgy jelenik meg, hogy a bankvezetők gazdasági hatalmuk felhasználásával megpróbálják befolyásolni a kormányzati döntéseket, illetve megpróbálnak ellenállni a politikai elvárásoknak, mindezt azért, hogy jövedelmezőségük megfelelő legyen. [VÁRHEGYI, 2002]

A jövedelmezőséget és a hatékonyságot leginkább mérlegadatokon alapuló információk segítségével készített elemzésekkel tudjuk megvizsgálni.

Míg a piaci struktúra elemzése során a mindenkori piaci részesedés alapján kapunk képet a bankok közötti kapcsolat minőségére, illetve ez alapján közvetve a bankok közötti verseny erősségére, addig a mérlegadatokon alapuló elemzés véleményem szerint sokkal hasznosabb információkat nyújt.

---

⁴⁰ A létszámcsökkenések a költségstruktúrában a személyi jellegű ráfordítások arányának mérséklődésében mutatkozik meg. Ez tulajdonképpen a jövedelmezőség javulása ellen hat, ugyanakkor a bankoknak szükségük van a jól kvalifikált munkaerőre. [MÓRÉ, 2002]

⁴¹ A hitelezés, a betét elhelyezés, és az egyéb alapvető banki szolgáltatások szinte minden bankban magas színvonalú. Egyre jobban terjednek az elektronikus banki szolgáltatások, és egyre szélesebb körű a bankkártyák használatának lehetőségei.

A körültekintően megválasztott mutatószámok illetve határértékek megbízható eredményt adnak a bankszektor mindenkori állapotáról, sőt, a mutatók összevetése alapján még a konkurens bankok piaci helyzetét is megismerjük.

2005 és 2010 közötti időszakra vonatkozóan az alábbi információkat gyűjtöttem ki a bankok éves beszámolóiból és eredménykimutatásaiból:

- fiókszám (darab),
- létszám (fő),
- hitelek állománya (millió HUF),
- betétek állománya (millió HUF),
- általános igazgatási költségek (millió HUF),
- mérlegfőösszeg (millió HUF),
- adózás előtti eredmény (millió HUF),
- adózott eredmény (millió HUF),
- saját tőke (millió HUF),
- kamatkülönbözet (millió HUF),
- kamatkiadás (millió HUF).

Megítélésem szerint a bankszektor elemzésekor sokkal hasznosabb adatokhoz jutunk, ha az eredménykimutatásból kinyerhető adatok segítségével mutatószámokat képzünk. A mutatószámok megfelelő megválasztása és szakszerű alkalmazása ugyanis alkalmas lehet arra, hogy pénzügyintézetek gazdálkodásával kapcsolatosan lényeges összefüggésekre mutassunk rá.

Az éves beszámolókból képezhető mutatószámok lehetséges száma több száz is lehet. Ennek ellenére, ha arra vállalkozunk, hogy az éves beszámolót elemezzük, akkor alapvető követelmény az, hogy az elemzés lehetőleg minél kevesebb mutatószámot tartalmazzon, ugyanakkor a gazdálkodás minden területéről nyújtson megfelelő mennyiségű információt az elemzők számára. [PATAKI, 1996]

A hazai és külföldi szakirodalmak a pénzügyi mutatókat eltérő elnevezésekkel illetik. Például, BREALEY-MYERS [2005] szerint a pénzügyi mutatók az alábbi négy csoportba sorolhatóak:

- tőkeáttételi mutatók: pl. eladósodottsági mutató, mely megmutatja, hogy egy adott vállalkozás mennyire van eladósodva,
- likviditási ráták: pl. likvid eszközök hányada, mely megmutatja, hogy milyen gyorsan tud egy adott vállalkozás pénzhez jutni, a bankműködés biztonságát jelzik,
- jövedelmezőségi, vagy hatékonysági mutatók: pl. eszközarányos nyereség, mely megmutatja, hogy egy adott vállalkozás mekkora hatékonysággal használja fel az eszközeit,
- piaci érték-mutatók: pl. árfolyamnyereség-ráta, mely megmutatja, hogy hogyan értékelik a befektetők az adott vállalkozást.

Még az új számviteli törvény megjelenése előtt jelent meg, BORDÁNE RABÓCZKI MÁRIA [1989] neves hazai szakirodalma, melynek fogalomtárában az alábbi mutatófajtákat találjuk:

- jövedelmezőségi (rentabilitási) ráták: megmutatják, hogy egy adott vállalkozás az árbevétel és a tőkeérdekeltség arányában mennyi nyereséget képes realizálni,
- tevékenységi ráták: azt jelzik, hogy egy adott gazdasági egység, mekkora hatékonysággal használja a tárgyi erőforrásait,
- élőmunka-ráfordítási ráták: az emberi tőke felhasználásának hatékonyságát tükrözik,
- tőkével való kereskedés mutatói: kifejezik egy adott cég vezetési stratégiáját,
- piaci ráták: egy adott cég realizált nyereségének és tulajdonosi tőkeérdekeltségének tőke- és pénzüpiaci értékelését mutatják be,
- likviditási és adósságráták: azt tükrözik, hogy egy adott gazdasági társaság rövid- és hosszú távon képes-e eleget tenni fizetési kötelezettségeinek,
- kamat- és osztalék fedezettségi mutatók: leginkább a hosszú távra hitelezők és befektetők kockázatának mérésére szolgálnak.

Tapasztalataim azt mutatják, hogy a mutatószámok alkalmazása olyan összefüggések felismerését teszik lehetővé, amelyek amúgy a pénzügyi kimutatásból - az éves beszámolóból - közvetlenül nem nyerhetők ki, másrészt pedig lehetővé teszik a különböző méretű és adottságú pénzügyi intézetek összehasonlítását. Célszerű a mutatókat több évre - legalább 3-5 évre - megvizsgálni. A több évre visszamenő vizsgálatokból derül ki

ugyanis, hogy az adott bank – nagyságrendjét tekintve – a vizsgált csoporton belül átlagos, átlag alatt vagy átlag felett helyezkedik el. [BAKA I-né et al., 2003]

A jövedelmezőségi mutatók a bankok működésének eredményességét mérik százalékosan, vagy forintban. Összességében egy bank akkor jövedelmező, ha az adózás előtti eredménye pozitív. A jövedelmezőség vizsgálatánál azt vizsgáljuk, hogy az elért eredmény hogyan viszonyul más erőforrásokhoz, pl. az eszközökhöz, a létszámhoz, a saját tőkéhez. Bankok esetében ezen mutatók számításánál többféle eredmény fajtával számolhatunk. Számolhatunk a mérleg szerinti eredménnyel, vagy az adózás előtti eredménnyel, de célszerű mindig olyan eredmény kategóriát alkalmazni, amelyek nem tartalmaznak eredményt befolyásoló torzító tényezőket.

„A hatékonyság a hozamok és ráfordítások egymáshoz való aránya. Minél nagyobb az ugyanannyi ráfordítással elért hozam, vagy minél kisebb egy adott hozam ráfordítása, annál kedvezőbb a hatékonyság.” [DRECHSLER, 1981] A hatékonysági mutatók azt jelzik, hogy a bankok az erőforrásait (eszközöket, munkaerőt, stb.) milyen hatékonysággal használja fel, illetve egységnyi árbevétel vagy eredmény eléréséhez mekkora értékű erőforrást használ. Vizsgálatomban a hatékonysági mutatók számításakor figyelembe vett árbevétel, vagy eredmény mindig egy adott időszak alatt képződött, amely a mérleg adataiban a mérleg fordulónapjára vonatkozó értékekben mutatkozik meg. [TAKÁCS, 1999]

A jövedelmezőségi és a hatékonysági mutatókat a bankok mérleg és eredménykimutatása alapján vizsgáltam.

Jövedelmezőségi mutatók

„A jövedelmezőségi mutatók arra adnak választ, hogy a társaság forrásait milyen eredményességgel használja fel nyereség termelésére”. SULYOK-PAP [2009, 531 p.]

Eszközarányos-nyereség (ROA, Return of Assets), vagyis eszközmegtérülési ráta.

Számítása:

$$ROA = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

A számlálóban itt az adózott eredmény helyett az adózás előtti eredmény is szerepelhet. Ebben az esetben a mutató így néz ki:

$$ROA = \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

Az eszközarányos-nyereség adja vissza legjobban egy bank menedzsmentjének teljesítményét, hiszen ez a mutató mutatja meg azt, hogy mennyire hatékonyan hasznosították a rendelkezésre álló erőforrásokat. Ebben a mutatóban tükröződik a bankok eredményessége.

Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb hozamot ért el az adott bank az adott évben az eszközeinek működtetésével.

$$ROA (\%) = \text{bruttó jövedelmezőség vagy jövedelemtermelő képesség mutatója} = (\text{adózás előtti eredmény} / \text{összes eszköz}) * 100$$

Sajátőke-arányos nyereség (ROE, Return of Equity): egy bank működésének megítélése szempontjából az egyik legjobb mutató, szokás egyszerűen csak tőkearányos nyereségnek is nevezni.

A legfontosabb átfogó jövedelmezőségi mutató a részvényesek, illetve a tulajdonosok számára.

Számítása:

$$ROE = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Saját tőke}} \times 100$$

vagy

$$ROE = \frac{\text{Adózás előtti nyereség}}{\text{Saját tőke}} \times 100$$

$$ROE (\%) = \text{saját vagyron megtérülése vagy vagyonarányos nettó nyereségmutató} = (\text{adózás előtti eredmény} / \text{saját tőke}) * 100$$

A számlálóban az adózott eredmény helyett az adózás előtti eredmény is szerepelhet. A két mutató között az a különbség, hogy az első a felosztható nyereséget veszi alapul, az adózás előtti eredménnyel számolva viszont realisabb képet kapunk a bank működéséről, hiszen az adózás előtti eredményt még nem torzítják az adott ország adószabályai, illetve azok változása.

A mutató értéke gyakorlatilag a befektetések megtérülését mutatja. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb az egy egységre jutó adózott, vagy adózás előtti eredmény. A mutatót érdemes nemcsak egy adott évre vizsgálni, célszerű mindig megfigyelni a mutató értékének változását az előző évekhez képest.

A mutató negatív értéke negatív adózott, vagy adózás előtti eredményt takar.

A ROA és ROE mutató közötti összefüggés:

ROE = ROA * Tőkeszoró (összes eszköz / Saját tőke)

Hatékonysági mutatók

Eszköz-Forrás kapcsolat, vagyis a teljes hitelállomány és a teljes betétállomány aránya

Számítása:

$$\frac{\text{Hitelek}}{\text{Betétek}} * 100$$

A mutató értéke azt mutatja meg, hogy a bankok által összegyűjtött források (betét állomány) hány százalékát helyezte ki hitelként.

Hitelek aránya

Számítása:

$$\frac{\text{Összes hitel}}{\text{Összes eszköz}} * 100$$

Régebben az volt a vélemény, hogy ha egy banknál ennek a mutatónak az értéke magas, akkor az a bank kevésbé biztonságos, mivel a hitelek visszafizetése kevésbé biztonságos, mint a befektetések megtérülése. Mára a mutató megítélése változott, hiszen napjainkban már a befektetések is hasonló veszélyt jelentenek a bankok számára, mint a hitelek.

A mutatószámok meghatározása után a bankok közötti versenyképességet rendszerszemléletben elemeztem, és a versenyképességet a fent megnevezett mutatók alapján hasonlítottam össze.

A fenti négy mutató mindegyikére részletes számításokat és elemzéseket végeztem. Megítélésem szerint a bankok működését tekintve a mérleg és eredménykimutatás adataiból a ROA (eszközarányos-nyereség) és a ROE (tőkearányos-nyereség) elemzése és vizsgálata a legfontosabbak (a mutatók értékei a mellékletben megtalálhatók).

Az összehasonlítás miatt a ROA és a ROE mutatóknál mind a két számítási metódussal elvégeztem a számításokat. Mind a ROA, mind a ROE mutató elemzésénél az egytényezős varianciaanalízist és a többszörös lineáris regressziós modellek paramétereit alkalmaztam, az SPSS 16.00 programcsomag segítségével.

Az 1. kísérlet mindig az adózott eredménnyel számolt mutató alkalmazását, míg a 2. kísérlet mindig az adózás előtti eredménnyel számolt mutató alkalmazását jelenti.

1. kísérlet

Az egytényezős varianciaanalízis (One-Way ANOVA) alkalmazásával a külföldi és a magyar tulajdonú bankok jövedelmezősége közötti szignifikáns különbséget kívántam kimutatni (14. táblázat).

Függő változó (y): ROA

$$ROA = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

Független változó: tulajdonosi struktúra

14. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata - egytényezős varianciaanalízissel (ROA – adózott eredmény)

	SS	Df	MS	F	F-próba empirikus szignifikancia szintje
Csoportok között	0,002	1	0,002	3,158	<i>0,078</i>
Csoporton belül	0,082	118	0,001		
Összesen	0,085	119			

Forrás: Saját számítás

A fenti táblázatból látható, hogy az egytényezős varianciaanalízis (F-próba) empirikus szignifikancia szintje 7,8 százalék, esetünkben ez azt jelenti, hogy a H_0 hipotézisünket, miszerint a külföldi és a magyar tulajdonú bankok jövedelmezősége között szignifikáns különbség mutatható ki, nem tudjuk elvetni. Abban az esetben tudtuk volna elvetni, ha a szignifikancia szint $\leq 0,05$. Ha a H_0 hipotézist nem tudjuk elvetni, automatikusan el kell fogadnunk a H_1 hipotézist, esetünkben ez azt jelenti, hogy a hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségében nincs szignifikáns különbség, a külföldi bankok ROA átlaga megegyezik a magyar bankok ROA átlagával.

2. kísérlet

Függő változó (y): ROA

$$\text{ROA} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

Független változó: tulajdonosi struktúra

15. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata - egytényezős varianciaanalízissel (ROA – adózás előtti eredmény)

	SS	Df	MS	F	F-próba empirikus szignifikancia szintje
Csoportok között	0,003	1	0,003	3,497	0,064
Csoporton belül	0,088	118	0,001		
Összesen	0,090	119			

Forrás: Saját számítás

A 14. táblázathoz képest az egytényezős varianciaanalízis (F-próba) empirikus szignifikancia szintje csökkent, 6,4 százalék. Esetünkben ez azt jelenti, hogy a hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségében az adózás előtti eredménnyel számolva sincs szignifikáns különbség, vagyis a külföldi bankok ROA átlaga megegyezik a magyar bankok ROA átlagával.

A fenti két kísérlet miatt az első hipotézisem a következőképpen igazolódott be. A szakirodalmi feldolgozás során bemutatott nagyarányú külföldi

tulajdonúk aránya ellenére a mutatószámokkal alátámasztott kísérletek nem mutattak ki szignifikáns különbséget a jövedelmezőségben.

A ROE mutató elemzésénél hasonló eredményre jutottam. Itt is kísérletet tettem az adózás előtti eredmény kategóriával való számításra. A következtetés ugyanaz, a bankok tulajdonosi szerkezete szerint képzett csoportjai között nehéz különbséget tenni a jövedelmezőség alapján.

Miután bebizonyosodott, hogy a bankok jövedelmezősége és hatékonysága közötti szoros ok-okozati összefüggések miatt szimpla mutatószámokkal nem lehet megfelelő és elfogadható statisztikai elemzéseket végezni, komplex mutatószámokat képeztem.

A komplex mutatószámokkal való elemzés során két kísérletet végeztem.

1. kísérlet:

Kiválasztottam három jövedelmezőségi mutatót, azokból részindexet képeztem, majd a három jövedelmezőségi részindexből megképeztem a komplex jövedelmezőségi mutatót.

A komplex mutatószámok képzésében az adózás előtti eredmény kategóriát használtam.

$$1. \quad \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Összes eszköz}} \times 100 \text{ (ROA)}$$

$$2. \quad \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Saját tőke}} \times 100 \text{ (ROE)}$$

$$3. \quad \frac{\text{Kamatkülönbözet}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

A mutatók képzése után a részindexek képzése következett.

A részindex a bankok jövedelmezőségét értékeli 0-tól 100 %-ig terjedő skálán. A részindex általános formája:

$$I_i = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} * 100$$

Ahol:

i = az adott bank sorszáma

X_i = az adott bank meghatározott mutatója (1., 2., 3.)

$X_{\min}$ = az adott bank meghatározott mutatójának minimum értéke

$X_{\max}$ = az adott bank meghatározott mutatójának maximum értéke

Kísérleteimben a részindexek által képviselt dimenziók egyforma fontosságúak, így a komplex jövedelmezőségi mutatószám (továbbiakban: KJM)⁴² képzésénél a számtani átlagukat vettem alapul.

$$\text{KJM} = \frac{\text{ROA részindex} + \text{ROE részindex} + \text{KJ részindex}}{3}$$

A KJM képzése után egytényezős varianciaanalízis (One-Way ANOVA) alkalmazásával a kis- és közepes, illetve a nagybankok jövedelmezősége közötti szignifikáns különbséget kívántam bemutatni.

16. táblázat: A nagy, illetve a kis- és közepes bankok jövedelmezőségének vizsgálata – komplex mutatószámokkal

	SS	Df	MS	F	F-próba empirikus szignifikancia szintje
Csoportok között	410,423	1	410,423	7,170	0,008
Csoporton belül	6754,209	118	57,239		
Összesen	7164,633	119			

Forrás: Saját szerkesztés

⁴² A KJM - komplex jövedelmezőségi mutató - rövid megnevezése, saját elnevezés.

Negyedik hipotézisem igaznak bizonyult, az empirikus szignifikancia szint 0,8 %-os, ami azt jelenti, hogy van eltérés a bankok méretkategóriái között a jövedelmezőségben (16. táblázat).

Mivel a felállított lineáris regressziós összefüggés modell elegendő magyarázó erővel rendelkezik és megbízhatónak tekinthető, a többszörös lineáris regressziós analízist hívtam segítségül hipotézisem további alátámasztására.

A lineáris kapcsolatot a többszörös lineáris regressziós modellel vizsgáltam, amelyet az ENTER eljárással futattam le, mely azt jelenti, hogy az összes független változó egyszerre került bevonásra a modellbe és ezek együttes hatását vizsgáltam (17., 18. és 19. táblázat).

A félreértések elkerülése miatt tisztázandó, hogy a felhasznált adatok minden változó esetében egy teljes éves működés vonatkozásában értendők. A korábban alkalmazott függő (y) és független (x) változókat a modellek egyik részénél függő, másik részénél pedig független változókként, vagy fordítva szerepeltettem vizsgálataimban, ezért minden vizsgálat elején és táblázatok felett jelöltem, hogy mi volt a függő változó, azaz a modell célváltozója, amire a modellt futtattam.

A felhasznált adatok minden változó esetében egy teljes éves működés vonatkozásában értendők.

Függő változó:

$Y = \text{KJM} (\%)$

Független változó:

$X_1 = \text{a bankok bankfiókjainak száma (darab)}$

(Megjegyzés: az adatbázis méret kategóriánként rendezve van.)

17. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata – komplex mutatószámokkal – méretkategóriánként

X3_Méret_nagy / kis_és_közepes	Modell	R	R ²	Korrigált R- négyzet	Becslés standard hibája
kis- és közepes	1	0,088	0,008	-0,006	8,51815
nagy	1	0,317	0,100	0,081	5,65510

Forrás: Saját számítás

18. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata – a modell magyarázata

	Modell		Négyzetes eltérések összegei	Szabadságfok	Variancia	F	F-próba empirikus szignifikancia szintje
kis- és közepes	1	Regresszió	40,060	1	40,060	0,552	0,460
		Hiba	5079,127	70	72,559		
		Összesen	5119,193	71			
nagy	1	Regresszió	163,931	1	163,931	5,126	0,028
		Hiba	1471,086	46	31,980		
		Összesen	1635,017	47			

Forrás: Saját számítás

A kis- és közepes bankok esetében a modell magyarázó ereje (r^2) 0,8%, a nagybankok esetében 10%. Ezt azt jelenti, hogy a bankfiókok száma (x_1) mint független változó a kis- és közepes bankok esetében 0,8 %-ban, míg a nagybankok esetében 10%-ban jelzik előre a jövedelmezőségükben bekövetkező változást. A regressziós modellek ANOVA-tesztjeihez tartozó empirikus szignifikancia szint csak a nagybankok esetében 5%-nál alacsonyabb ($p < 0,05$), ami azt jelenti, hogy a felállított lineáris regressziós összefüggés modell csak a nagybankok esetében rendelkezik elegendő magyarázó erővel, azaz csak a nagybankok esetében tekinthető megbízhatónak.

Függő változó: KJM

19. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata - a modell magyarázó erejének részletezése

X3_Méret_nagy kis_és_közepes	Modell	Standardizálatlan együtthatók		Standardizált együtthatók	t	t-próba empirikus szignifikancia szintje
		B	Standard hiba	Béta		
kis- és közepes	1	52,921	1,152		45,939	0,000
	X1_Fiókszám_ darab	-0,051	0,069	-0,09	-0,743	0,460
nagy	1 (Constant)	53,373	1,520		35,115	0,000
	X1_Fiókszám_ darab	0,017	0,008	0,32	2,264	0,028

Forrás: Saját számítás

$$y = 0,017 * \text{fiókszám} + 53,37$$

A méret szerinti megkülönböztetés szerint a bankok közötti jövedelmezőségi átlag megállapításakor bankfiókok száma a nagybankok esetében szignifikáns változó, minden egyes újabb bankfiók nyitása 0,017 százalékponttal növeli a nagybankok jövedelmezőségét.

2. kísérlet:

Kiválasztottam három hatékonysági mutatót, azokból részindexet képeztem, majd a három hatékonysági részindexből megképeztem a komplex hatékonysági mutatót.

A három hatékonysági mutató a következő:

$$1. \quad \frac{\text{Általános igazgatási költségek}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

$$2. \quad \frac{\text{Saját tőke}}{\text{Összes forrás}} \times 100$$

$$3. \quad \frac{\text{Betétállomány}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

A mutatók képzése után a részindexek képzése következett. A részindex a bankok hatékonyságát értékeli 0-tól 100 %-ig terjedő skálán a részindex általános formája:

$$I_i = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}} * 100$$

Ahol:

i = az adott bank sorszáma

X_i = az adott bank meghatározott mutatója (1., 2., 3.)

$X_{\min}$ = az adott bank meghatározott mutatójának minimum értéke

$X_{\max}$ = az adott bank meghatározott mutatójának maximum értéke

Kísérleteimben a részindexek által képviselt dimenziók egyforma fontosságúak, így a komplex hatékonysági mutatószám (továbbiakban: KHM)⁴³ képzésénél a számtani átlagukat vettem alapul.

$$\text{KHM} = \frac{\text{Részindex}_1 + \text{részindex}_2 + \text{részindex}_3}{3}$$

A KHM képzése után egytényezős varianciaanalízis (One-Way ANOVA) alkalmazásával a külföldi és magyar tulajdonú bankok hatékonysága közötti szignifikáns különbséget kívántam bemutatni (20. táblázat).

---

⁴³ KHM – komplex hatékonysági mutató – rövid megnevezése, saját elnevezés.

20. táblázat: A hazai és külföldi bankok hatékonyságának vizsgálata – komplex hatékonysági mutatószámmal – ENTER eljárás

	SS	Df	MS	F	F-próba empirikus szignifikancia szintje
Csoportok között	590,696	1	590,696	2,932	0,089
Csoporton belül	23771,142	118	201,450		
Összesen	24361,837	119			

Forrás: Saját számítás

Függő változó: KHM (%)

Az empirikus szignifikancia szint 8,9 %-os, ami azt jelenti, hogy nem állapítható meg szignifikáns eltérés a külföldi és magyar tulajdonú bankok működési hatékonysága között, így az első hipotézisem a primer kutatások során nem bizonyított..

A bankok hatékonyságának vizsgálatakor a tulajdonosi szerkezet szerinti összehasonlításkor az általam vizsgált független változók között értelemszerűen nem találtam közös szignifikáns változót sem.

A modellt FORWARD eljárással lefuttatva a következő eredményre jutottam (21., 22. és 23. táblázat):

A FORWARD eljárás lényege, hogy a legnagyobb standard regressziós koefficienssel bíró, legerősebb hatású változót építi be először, mielőtt a következőt beépítené. A program F-teszttel megvizsgálja, hogy melyik az a következő változó, mely szignifikánsan növelhetné a modell magyarázó erejét. Addig építi be az újabb és újabb változókat, amíg tovább már nem növelhető a megmagyarázott hányad. Az ENTER eljárással ellentétben, a FORWARD eljárás CSAK a szignifikáns változókat építi be a modellbe.

21. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok hatékonyságának vizsgálata – FORWARD eljárás

Tulajdonosi struktúra	Modell	R	R ²	Korrigált R-négyzet	Becslés standard hibája
Külföldi	1	0,536	0,287	0,280	10,73013
	2	0,566	0,320	0,307	10,52809
Magyar	1	0,866	0,750	0,725	12,89994
	2	0,924	0,854	0,821	10,40586

Forrás: Saját számítás

A külföldi tulajdonú bankok esetében a modell magyarázó ereje (r^2) az első esetben 28,7%, a magyar tulajdonú bankok esetében 75% (21. táblázat). Ez azt jelenti, hogy a független változók a külföldi tulajdonú bankok esetében 28,7 %-ban a magyar tulajdonú bankok esetében 75%-ban jelzik előre a hatékonyságukban bekövetkező változást. A regressziós modellek ANOVA-tesztjeihez tartozó empirikus szignifikancia szintek mind a négy esetben nulla (22. táblázat), ami azt jelenti, hogy a felállított lineáris regressziós összefüggés modellek elegendő magyarázó erővel rendelkeznek, azaz megbízhatónak tekinthetők.

22. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok hatékonyságának vizsgálata – FORWARD eljárás

Tulajdonosi struktúra	Modell		Négyzetes eltérések összegei	Szabadságfok	Variancia	F	F-próba empirikus szignifikancia szintje
Külföldi	1	Regresszió	4980,634	1	4980,634	42,63	0,000 ^a
		Hiba	12204,377	106	115,136		
		Összesen	17113,011	105			
	2	Regresszió	5474,75	2	2737,375	24,7	0,000 ^b
		Hiba	11638,262	105	110,841		
		Összesen	17113,011	107			
magyar	1	Regresszió	4994,045	1	4994,045	30,01	0
		Hiba	1664,085	10	166,409		
		Összesen	6658,131	11			
magyar	1	Regresszió	5683,594	2	2841,797	26,24	0,000 ^a
		Hiba	974,537	9	108,282		
		Összesen	6658,131	11			

Forrás: Saját számítás

23. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok hatékonyságának vizsgálata - a modell magyarázó erejének részletezése

Tulajdonosi struktúra	Modell	Standardizálatlan együtthatók		Standardizált együtthatók	t	t-pórbá empirikus szignifikancia szintje
		B	Standard hiba	Béta		
<i>Külföldi</i>	1	35,729	1,487		24,026	0,000
	X6__Loan_to_depo_ratio_hitelbetét_	-3,119	0,478	-0,536	-6,529	0,000
	2 (Constant)	37,963	1,762		21,540	0,000
	X6__Loan_to_depo_ratio_hitelbetét_	-3,387	0,483	-0,582	-7,006	0,000
	Y5__Kamatkülönbözet_millió_HUF	-5,038E-5	0,000	-0,188	-2,260	0,026
<i>magyar</i>	1	73,263	10,182		7,195	0,000
	Y4__Saját_tőke_millió_HUF	-0,006	0,001	-0,866	-5,478	0,000
	2 (Constant)	67,834	8,491		7,989	0,000
	X6__Loan_to_depo_ratio_hitelbetét_	-6,410	2,540	-0,480	-2,524	0,033
	Y4__Saját_tőke_millió_HUF	-0,003	0,001	-0,509	-2,677	0,025

Forrás: Saját számítás

Külföldi tulajdonú bankok:

$$y = -3,119 * \text{hitel} / \text{betétállomány} + 35,73 \text{ (1. verzió)}$$

$$y = -3,387 * \text{hitel} / \text{betétállomány} - 5,038E-5 * \text{kamatkülönbözet} + 37,96 \text{ (2. verzió)}$$

Magyar tulajdonú bankok

$$y = -6,410 * \text{hitel} / \text{betétállomány} - 0,003 * \text{saját tőke} + 67,83 \text{ (2. verzió)}$$

A tulajdonosi struktúra szerinti megkülönböztetésben a bankok közötti hatékonysági átlag megállapításakor a FORWARD módszerrel lefuttatott modell szerint a hitelállomány / betétállomány a közös magyarázó változó mind a külföldi tulajdonú, mind a magyar tulajdonú bankok hatékonysága becslésében.

A fentiek szerint az y -értéke a következőképpen értelmezhető:

- külföldi tulajdonú bankok (1. verzió): A hitel / betét állomány 1 százalékpontos növelése 3,12 százalékponttal csökkenti a bankok hatékonyságát,
- külföldi tulajdonú bankok (2. verzió): A hitel / betét állomány 1 százalékpontos növelése 3,39 százalékponttal csökkenti a bankok hatékonyságát,
- magyar tulajdonú bankok (2. verzió): A hitel / betét állomány 1 százalékpontos növelése 6,41 százalékponttal csökkenti a bankok hatékonyságát.

Ezzel a vizsgálattal bebizonyosodott ötödik hipotézisem, miszerint bankok hatékonyságában jelentős szerepet játszik a hitelállomány és betétállomány megfelelő arányának alakítása.

Összesítve az elvégzett vizsgálatokat, a bankok jövedelmezőségének és hatékonyságának vizsgálatokor megállapítottam, hogy az általam vizsgált időszak két fő szakaszra bontható, 2005-2008-ig tartó időszakra, és 2008-2010-ig tartó időszakra. 2008-tól a romló makrogazdasági környezet, a kedvezőtlen piaci körülmények, illetve a kedvezőtlen szabályozási változások miatt a bankoknak a korábbi évekhez képest jóval magasabb értékvesztést kellett elszámolniuk, és az expanzió korábbi évei után jelentősen csökkenteniük kellett az aktivitásukat. (Bár statisztikai módszerekkel ezt nem vizsgáltam, de a bankok piaci részesedésének vizsgálatánál volt róla szó.)

Szavatoló tőke elemzése

A 2007. november 04-én született 234/2007 (IX.4.) számú Kormányrendelet szerint a hitelintézeteknek a Hpt. törvényben meghatározott módon és gyakorissággal nyilvánosságra kell hozniuk – a védett és a bizalmas információk kivételével - az egyedi alapú, illetve a tagállami hitelintézeti anyavállalat összevont alapú felügyelet alá tartozó hitelintézet leányvállalatának lényeges információikat. A rendelet fő célja, hogy a nyilvánosság fegyelmező erejével ösztönözze a hitelintézeteket a

stratégiájuk, a kockázatkezelésük, valamint irányítási rendszerük folyamatos felülvizsgálatára és a transzparencia fokozására.

A hitelintézetek - a kormányrendeletben megfogalmazott követelményeknek megfelelően - legalább éves gyakorisággal készítik el a nyilvánosságra hozatali dokumentumukat, amelyet a honlapjukon tesznek közzé, valamint elküldik a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete részére. A dokumentumot először a 2008-as üzleti évet érintően kellett a hitelintézeteknek nyilvánosságra hozniuk.

A hitelintézetek általában a kapcsolódó jogszabálynak megfelelő fejezetcímek és vonatkozó paragrafusok szerint készítik el a fent nevezett dokumentumot, amelyben az adott bank kockázatkezelési elvei és céljai, javadalmazási politikája, a prudenciális szabályok alkalmazása, valamint az adott bank szavatoló tőkéjéről, tőkemegfeleléséről, illetve tőkekövetelményéről szóló információk kerülnek bemutatásra.

A **szavatoló tőke (Own Funds)** a hitelintézetek veszteség fedezésére alkalmas különböző tőkeelemeinek, illetve más forrásainak összege. A bankok esetében elengedhetetlen, hogy folyamatosan rendelkezésükre álljon az a tőkemennyiség, amely fedezetül szolgál az esetleges veszteségekre. Meghatározása kiemelkedő jelentőségű, hiszen a legfontosabb tevékenységi korlátozások a szavatoló tőkéhez kapcsolódnak. [www.euro-oktaeder.hu, 2012]

A szavatoló tőke alapvető, járulékos, és kiegészítő tőkeelemekből áll, melynek főbb összetevői a következők:

- a) befizetett jegyzett tőke,
- b) tőketartalék,
- c) lekötött tartalék,
- d) általános tartalék,
- e) általános kockázati céltartalék (a kockázattal súlyozott kitéttiség értékek összegének 1,25%-áig),
- f) eredménytartalék,
- g) mérleg szerinti eredmény,
- h) alapvető kölcsöntőke,
- i) értékelési tartalék,
- j) alárendelt kölcsöntőke,

k) járulékos kölcsöntőke,

l) ha a hitelintézet a hitelezési kockázatát belső minősítésen alapuló módszerrel számítja, akkor az elszámolt értékvesztés és a képzett kockázati céltartalék összegének a várható veszteség értékével csökkentett értéke, ha ez a különbség pozitív (maximum a kockázattal súlyozott kitettség érték 0,6%-áig).

Az a)–h) alpontban foglaltak az alapvető tőkeelemek; az i)–l) alpontban foglaltak a járulékos tőkeelemek. [Hpt., 5. sz. melléklet]

A szavatoló tőke számításánál az alapvető tőkeelemeket csökkenteni kell az alábbiakkal:

- a jegyzett tőke be nem fizetett részével,
- visszavásárolt saját részvények értékével,
- a számviteli szabályokban meghatározott immateriális javak értékével,
- a nem banküzemi célt szolgáló ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogokkal,
- a kockázati céltartalék hiányával,
- az évközi negatív eredménnyel.

Év közben a pozitív eredményt a szavatoló tőke számításánál, az óvatosság elve alapján, kizárólag akkor lehet figyelembe venni, amennyiben az évközi eredményt könyvvizsgáló hitelesíti.

A korrigált alapvető tőkeelemek összegének mértékéig lehet figyelembe venni a járulékos tőkeelemeket. Az alárendelt kölcsöntőke az alapvető tőkeelemek korrigált értékének maximum 50%-át érheti el.

A szavatoló tőke számítása a Hpt. 5. számú melléklete alapján történik⁴⁴.

Vizsgálataim során kigyűjtöttem a vizsgált bankok szavatoló tőkéjére vonatkozó információkat az említett kockázati jelentésekből, és azok alapján az alábbi elemzéseket végeztem:

1. megvizsgáltam a vizsgált bankok szavatoló tőkéjének időbeli alakulását,

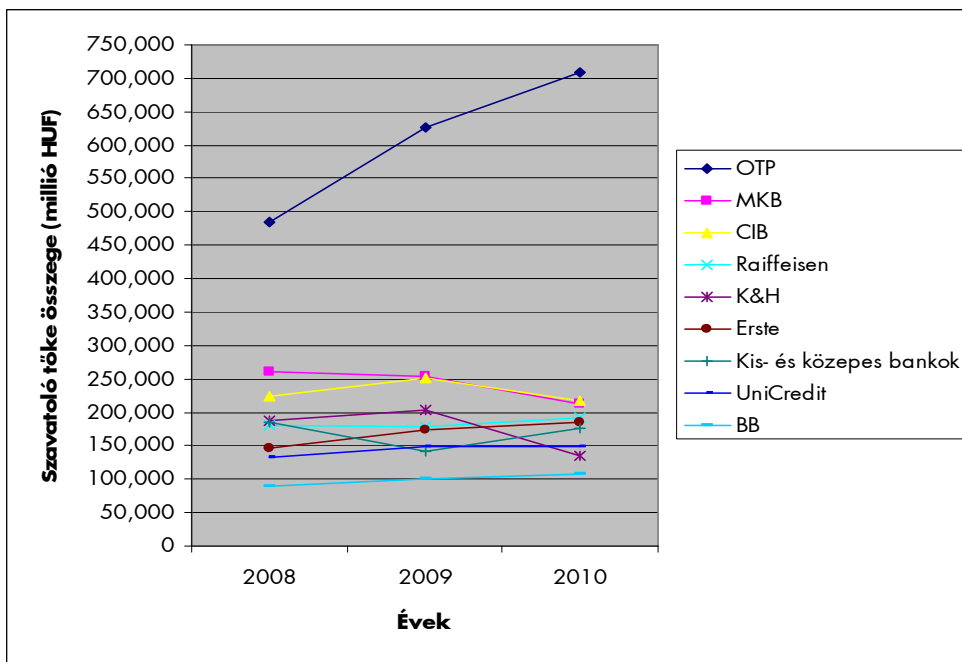
---

⁴⁴ A Hpt. 5. számú melléklete a mellékletekben megtalálható.

2. meghatároztam a vizsgált bankok szavatoló tőkéjének alapvető és járulékos elemek arányát.

A bankok szavatoló tőkéjének időbeli alakulása

Az általam vizsgált húsz bank szavatoló tőkéjének időbeli alakulását a 14. ábrán mutatom be, melyen a nyolc bank külön-külön kerül megjelenítésre, a kis- és közepes bankok pedig összevontan.

14. ábra: A bankok szavatoló tőkéjének időbeli alakulása

Forrás: saját szerkesztés, a bankok kockázati jelentései alapján

Az ábrán jól látható, hogy a bankok szavatoló tőkéjének időbeli alakulása az MKB és a K&H kivételével egységes képet mutat. 2008-ról 2009-re – kisebb - nagyobb mértékben ugyan, de – növekedett a bankok szavatoló tőkéje, 2009-ről 2010-re pedig inkább stagnált, kivéve az említett két bankot, ahol csökkenés volt tapasztalható. A K&H esetében 33 százalékban, míg az MKB esetében 16 százalékban csökkent a szavatoló tőke összege az előző évhez képest. Mindkét bank esetében a bankok mérleg szerinti eredményét is tartalmazó saját tőkéjükben bekövetkező csökkenés okozta a szavatoló tőke összegének csökkenését.

A bankok szavatoló tőkéjének összetétele

A szavatoló tőke vizsgálatánál érdemes megvizsgálni, hogy milyen arányban állnak rendelkezésre az egyes tőkeelemek. Vizsgálatom során én az alapvető és a járulékos tőkeelemek arányát elemeztem. *„Az alapvető tőkeelemeknek összegének mindig meg kell haladnia a járulékos tőkeelemek összegét”*. [www-euro-oktaeder.hu, 2012, 2. p]

Általánosságban elmondható, hogy minél nagyobb arányt képviselnek az alapvető tőkeelemek a szavatoló tőkén belül (a törvényi minimumon felül), annál tőkeerősebb az adott bank.

Az 24. táblázat a bankok szavatoló tőkelemeinek arányát mutatja évenkénti bontásban, az általam vizsgált 2008 - 2010 évekre vonatkozóan.

24. táblázat: A vizsgált bankok szavatoló tőkelemeinek aránya – 2008 – 2010

Bank	2008		2009		2010	
	Az alapvető elemek aránya az összes szavatoló tőkéhez képest	A járulékos elemek aránya az összes szavatoló tőkéhez képest	Az alapvető elemek aránya az összes szavatoló tőkéhez képest	A járulékos elemek aránya az összes szavatoló tőkéhez képest	Az alapvető elemek aránya az összes szavatoló tőkéhez képest	A járulékos elemek aránya az összes szavatoló tőkéhez képest
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	100,00	-	100,00	-	100,00	-
Bank of China (Hungária) Zrt.	100,00	-	100,00	-	100,00	-
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	96,22	3,78	96,63	3,37	97,59	2,41
CIB Bank Zrt.	84,44	15,56	89,05	10,95	92,22	7,78
Commerzbank Zrt.	84,84	15,16	83,13	16,87	82,58	17,42
DEUTSCHE Bank Zrt.	100,00	-	100,00	-	100,00	-
Erste Bank Hungary Zrt.	73,49	26,51	71,77	28,23	71,50	28,50
GRÁNIT Bank Zrt.	-	-	-	-	100,00	-
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	79,67	20,33	85,61	14,39	91,32	8,68
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	100,00	-	93,38	6,62	95,13	4,87
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	91,56	8,44	91,11	8,89	86,58	13,42
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	88,80	11,20	89,88	10,12	89,71	10,29
Magyarországi Volksbank Zrt.	93,97	6,03	-	-	97,20	2,80
Merkantil Bank Zrt.	96,99	3,01	98,35	1,65	98,24	1,76
MKB Bank Zrt.	73,83	26,17	76,64	23,36	73,61	26,39
OTP Bank Nyrt.	74,89	25,11	80,54	19,46	85,11	14,89
Porsche Bank Zrt.	100,00	-	100,00	-	100,00	-
RAIFFEISEN BANK Zrt.	75,30	24,70	75,20	24,80	71,42	28,58
SOPRON BANK Zrt.	100,00	-	100,00	-	100,00	-
UniCredit Bank Hungary Zrt.	95,14	4,86	93,56	6,44	90,88	9,12

Forrás: Saját szerkesztés, a bankok kockázati jelentései alapján

Az arányszámok alapján a bankok többségénél egyenletes működést állapítottam meg. Kivételt csak a Deutsche banknál és a KDB banknál

tapasztaltam. A Deutsche banknál a 2008 és a 2010, míg a KDB banknál a 2008-as évek voltak nyereségesebbek a többinél.

A szavatoló tőke elemzése során az alábbi főbb következtetést vontam le:

- a vizsgált bankok alapvető tőkeelemeinek aránya 80 százalék fölötti, kivéve az Erste bankot, az MKB-t és a Raiffeisent, esetükben ez az arány 80 százalék alatti mindhárom vizsgált évben,
- 2010-ben – megítélésem szerint – szinte minden banknál csökkent az alapvető tőkeelemek aránya. Ez leginkább a korábban említett mérleg szerinti eredménynek köszönhető, hiszen 2010-ben már szinte minden bank veszteségesen működött a válságnak köszönhetően.

A szavatoló tőke emelkedésének több forrása is lehet. Optimális esetben a szavatoló tőke növekedésének az adott bank nyereséges működése az elsődleges forrása a pozitív éves eredménye által (az adózás utáni eredményből képzett általános tartalék is tőkenövelő tétel). Ezen kívül a hitelintézetek az általános kockázati céltartalék képzésével is növelhetik az alapvető tőkéjüket a Hpt.-ben definiált maximum érték figyelembe vételével.

Amennyiben a Bank tőkehelyzete veszélybe kerül a tulajdonosok további forrásokat vonhatnak be jegyzett tőke emelése, tőketartalékba történő befizetés által, amelyek alapvető tőkeelemként kerülnek kimutatásra. A Bankok elsősorban alárendelt kölcsöntőke formájában tudják növelni a járulékos tőkéjüket, viszont meg kell jegyeznünk, hogy ezen források korlátozottan számíthatóak be a szavatoló tőkébe, gyengébb tőkeelemek, és általában költségesebbek is. A bankok az alárendelt és járulékos kölcsöntőkével ugyanúgy végeznek bankügyleteket, és termelnek profitot, mint a saját tőkéjükkel. Emiatt a bankok hatékonyságának vizsgálatánál a szavatoló tőke elemzésével sokkal árnyaltabb képet kapunk, mintha csak a saját tőkeelemeket vizsgáljuk.

Az elvégzett elemzések számomra egyértelműen bebizonyították, hogy a válság felerősítette a korrekciós folyamatokat és megnövelte annak kockázatát, hogy a külföldi bankok kivonulnak hazánkból, illetve egyesülnek. Kétségtelen, hogy a bankok összesített mérlegfőösszegének közel 90 százalékát adó hét nagybank körében ez nehezen elképzelhető, legfeljebb a kis- és közepes bankok körében. Ennek jelei azonban még nem láthatóak, és remélhetőleg a jövőben sem válik jellemzővé a magyar bankszektorra.

Meg kell azonban említeni, hogy a hazai bankszektornak a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan számos átalakulásban lehet része. Szervezeti intézkedések, illetve intézményi átalakulások (leánybankok fiókteleppé alakulása) várhatóak. A felvásárlások, és a fúziók adta lehetőségek is ott lebegnek a bankok előtt. Bár kicsi a valószínűsége, de nem zárhatjuk ki teljesen, hogy teljesen új bank jöjjön létre. A piac jövőbeli képének alakulása nagymértékben fog függni a szereplők tevékenységeit meghatározó szabályozásoktól is, illetve, hogy az anyabankok a jövőben is képesek lesznek-e a leányaik segítségére lenni, ha azokat újabb veszteségek érik.

Kutatásom során interjút készítettem Felcsuti Péterrel, a Raiffeisen Bank egykori vezérigazgatójával. Felcsuti Péter több mint húsz éven át volt a Raiffeisen Bank vezérigazgatója, vezetése alatt a kezdetleges szervezettel működő Raiffeisen Bank (kezdeti éveiben Unicbank) igazi nagybankká nőtte ki magát. A Raiffeisen Bank Zrt. jelenleg az általam vizsgált bankokat tekintve 5.-6. helyét foglalja el. Felcsuti Péterrel többek között a válságról is beszélgettünk. Véleménye szerint egy 100-150 milliárd HUF saját tőkével rendelkező külföldi bank nem teheti meg, hogy kivonuljon Magyarországról, képtelenség egy ekkora szervezetnél ilyenhez folyamodni. Az Ő véleménye az, hogy amennyiben a válság még sokáig elhúzódik, illetve emellett még nem megfelelő kormánydöntések is születnek a bankszektorra nézve, akkor „zombi létbe lökik a bankokat”.

„A bankok maradnak, kívárnak, de befagyasztják tevékenységüket, azaz zombivá alakítják a magyar leányvállalataikat. Mindenáron meg kell tartaniuk a piaci pozíciójukat, jó minőségű ügyfeleket kell szerezniük, ha lehet magasabb ár mellett. A gyengébb ügyfeleket ki kell szelektálniuk, és kerülniük kell a kockázatokat. A bankok minden lehetséges módon takarékoskodni fognak, munkatársakat fogak elbocsátani, bankfiókokat zárnak majd be, beruházásokat halasztanak majd el, illetve ahol csak lehet, emelik szolgáltatásaik árát.”⁴⁵ [FELCSUTI, 2011]

A „zombi bank” kifejezést először az amerikai úgynevezett saving and loans institutions (lényegében takarékszövetkezetek) 1987-es válsága kapcsán használták. Ezek a takarékszövetkezetek üzleti vagy számviteli értelemben elveszítették a tőkéjüket, és a továbbiakban csak úgy működhettek, hogy az állam explicit, vagy más módon garantálta fizetőképességüket.

Ma már a zombi kifejezés kibővült és módosult. A CNN Money megfogalmazása szerint a zombi bank „nincs elég jó állapotban, hogy fejlődjön, de túl fontos, hogy engedjék meghalni.” [www.portfolio.hu, 2011]

---

⁴⁵ Az értekezés írásakor máris jelen vannak ezek a jelenségek. Egyre több bankról hallani, hogy tömegesen bocsátja el dolgozóit, illetve zárja be bankfiókjait.

4.3. Új és újszerű tudományos eredmények

A bevezetésben megfogalmazott célkitűzések figyelembevételével, kutatásaim alapján az új és újszerű tudományos eredményeimet az alábbi pontokban foglaltam össze:

1. A szakirodalom feldolgozása során kapott szekunder kutatási eredmények igazolják, hogy ma Magyarországon a kereskedelmi bankok piacán több mint 90 százalékos részarányban vannak jelen a külföldi tulajdonú bankok. *Ezáltal joggal feltételeztem, hogy a hazai és külföldi tulajdonosi struktúrájú bankok működésének hatékonysága között jelentős különbség van a külföldiek javára. Állításom továbbá az, hogy a méret növekedésével a jövedelmezőség is javul.*

Ugyanakkor ennek ellentmond, hogy a mutatók elemzésekor a külföldi bankok működési hatékonyságában mégsem mutatható ki szignifikáns különbség, a magyar bankok működési hatékonyságához képest.

2. Statisztikailag igazoltam, hogy a magyarországi kereskedelmi bankok közötti verseny jellege szerint oligopol, a bankpiac mérsékelten koncentrált, és ez várhatóan az elkövetkező években sem fog változni. A bankszektor versenye tulajdonképpen a nyolc nagybank versenyének fogható fel, mivel a nyolc nagybank adja a piaci részarány több mint 90 százalékát.

Állításomat a piaci struktúra elemzésével (a bankok mérlegfőösszeg szerinti rangsora alapján), illetve a bankok versengő magatartását vizsgáló modellek becslésével bizonyítottam.

3. A vizsgált kereskedelmi bankok mérleg és eredménykimutatásának komplex elemzése során bebizonyítottam, hogy ma Magyarországon a kereskedelmi bankok területi (országos) lefedettsége megfelelő, mind a nyolc bank minden régióban jelen van. A nagybankok többsége a fővárost és a középvárosokat preferálja, az OTP és a K&H bank a kisebb településeken is lát potenciált jövedelmük növelésére. A bankok fiókhálózatát tekintve az ország nyugati és keleti része térbelileg kiegyenlített. *Ezzel igazoltam azt a hipotézist, hogy a kereskedelmi bankok az ügyfelek minél szélesebb körű kiszolgálása érdekében a teljes területi (országos) lefedettségre törekvesnek.*

A válság hatására történő fiókbezárások a területi lefedettséget rontják ugyan, de ez az ügyfelek kiszolgálásának minőségében nem számottevő, hiszen a bankok a fiókbezárások előtt az ügyfelek kiszolgálását szem előtt tartva hozzák meg döntéseiket.

4. A bankok mérleg- és eredménykimutatásainak adataiból összeállított adatbázis alapján, hogy a jövedelmezőség inkább a bankok méretével van összefüggésben.

Ezzel a megállapítással az alábbi hipotézisek kerültek bebizonyításra:

- *A magyar tulajdonú bankok alárendelt szerepet játszanak a kereskedelmi bankok rendszerében.*
- *A bankok méretének növekedése együtt jár a jövedelmezőség javulásával.*
- *A bankok hatékonyságában jelentős szerepet játszik a hitelállomány és a betétállomány megfelelő arányának alakítása.*
- *A bankok az általam vizsgált időszak elején inkább a hálózatuk bővítésére helyezték a hangsúlyt, a vizsgált időszak utolsó éveiben stratégiájuk megváltoztatásával pedig inkább a stabilizációra és a koncentrációra törekedtek.*

Állításaimat komplex mutatószámok képzésével és azok elemzésével bizonyítottam be.

A 25. táblázat mutatja be az új és újszerű eredmények hipotézisekkel való összevetését.

25. táblázat: A kutatási hipotéziseim

H1	Feltételezem, hogy a hazai és külföldi tulajdonosi struktúrájú kereskedelmi bankok működésének hatékonysága között szignifikáns különbség alakult ki, a külföldi tulajdonúak javára.	Részben került bebizonyításra. A szakirodalmi feldolgozás alapján bizonyításra került, a mutatók elemzésekor viszont nem.
H2	A kereskedelmi bankok az ügyfelek minél szélesebb körű kiszolgálása érdekében a teljes területi (országos) lefedettségre törekcsenek.	Elfogadva.
H3	A magyar tulajdonú bankok alárendelt szerepet játszanak a kereskedelmi bankok rendszerében.	Elfogadva.
H4	A bankok méretének növekedése együtt jár a jövedelmezőség és a hatékonyság javulásával.	Elfogadva.
H5	A bankok hatékonyságában jelentős szerepet játszik a hitelállomány és betétállomány megfelelő arányának alakítása.	Elfogadva.
H5	A bankok a vizsgált időszak elején hálózatuk bővítésére helyezték a hangsúlyt, a vizsgált időszak utolsó éveiben stratégiájuk megváltoztatásával inkább a stabilizációra és a koncentrációra törekedtek.	Elfogadva.

Forrás: Saját szerkesztés (2012)

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Magyarországon ma a részvénytársasági formában működő hitelintézetek száma harmincöt. Többségük külföldi tulajdonban van. Méretüket tekintve nagybankokat, kis- és közepes bankokat, és szakosított hitelintézeteket különböztetünk meg. A bankok tevékenységének legfontosabb elemei:

- az üzletszerű betétgyűjtés,
- a hitel-és kölcsönszerződések kötése,
- a pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása.

Kizárólag a bankok jogosultak arra, hogy a pénzügyi szolgáltatási tevékenységek teljes körét végezzék. A szakosított hitelintézetek (lakástakarékpénztárak, jelzálog-hitelintézetek) tevékenységi köre a bankokhoz képest korlátozott, kizárólag azokat a speciális tevékenységeket végezhetik, amelyeket a rájuk vonatkozó külön jogszabályok lehetővé tesznek.

Magyarország bankrendszerét nem elég csak az ország határon belül vizsgálni. A nemzetközi tendenciák – a koncentráció, a liberalizáció, a harmonizáció és a globalizáció - mind-mind jelentős hatással van a hazai bankvilágra is. A fejlett országok között kialakult összefüggő politika, a sok szálon találkozó gazdaság miatt, ha a hazai bankrendszert vizsgáljuk, vele együtt célszerű vizsgálnunk a nemzetközi helyzetet is.

A kereskedelmi bankok jövedelmezősége és hatékonysága alapvetően két módon javítható:

- **Egyrészt nagyobb gondot kell fordítani a működési költségek optimalizálására.** A válság hatására 2009-ben és 2010-ben ez már elkezdődött, legfőképpen fiókbezárásokban, illetve létszám leépítésekben valósul ez meg.
- **Másrészt növelni kell a banki jövedelem fő forrását, a kamatjövedelmet** (vagyis a nettó kamateredményt). Ez kétféleképpen tehető meg: növelni kell a kihelyezett hitelek kamatát, vagy csökkenteni kell az összegyűjtött betétek után fizetendő kamatokat. Minél erősebb a bankok közötti verseny, annál nehezebb a kamatjövedelmet növelni az említett lehetőségekkel.

A bankrendszer jövőjét illetően valószínűsíthető, hogy egyre nagyobb lesz a technológia térnyerése, illetve egyre nagyobb hangsúlyt fog kapni, az úgynevezett „személytelen bankolás”, vagyis az elektronikus bankolás dominanciája.

A 2011 nyarán felerősödött, és azóta sem enyhülő válságból való kilábalás lassúnak és elhúzódónak látszik. **A válság és a mostani kormányzati intézkedések** (bankadó, végtörlesztés, tranzakciós adó) **együttes hatására a bankszektornak alapjaiban kell újragondolnia, hogy milyen üzleti modellben, milyen részesedéssel működjön tovább, és mire fókuszáljon.**

Tekintettel arra, hogy az értékezés vizsgálati periódusa 2010-ben lezárult, a dolgozat megállapításai között vannak olyanok, amelyek nem újszerű megállapítások. Többek között a dolgozat tényadatot tár fel annak vizsgálatához, amit a mostani kormány felvetett, miszerint *„a kormány új gazdasági modellt épít, amelynek része az a célkitűzés is, hogy a bankrendszer ötven százaléka magyar kézben legyen. Ha ezt sikerül végigvinni, az unikális lesz egész Közép-Európában”* [www.vg.hu, 2012] Mint ahogyan a szakértők többsége, én is úgy látom, hogy ennek nincs reális esélye. Sem a magyar államnak, sem a bankszektor jelenlegi hazai tulajdonú szereplőinek nem áll elegendő tőke a rendelkezésére, hogy felvásároljanak bankokat vagy azok egy részét, nem beszélve a többségi magyar tulajdonú bankszektor megvalósításának szervezői munka- és időigényéről.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Történelmi fejlődésük során a gazdaság által formálódott bankok már nem csak a pénz közvetítésével foglalkoztak, hanem elkezdtek egyre szélesebb körben egyéb szolgáltatásokat is nyújtani. Egyre jobban képesek voltak az ügyfelek pénzének kezelésére, amit egyre nagyobb tételekben és egyre összetettebb módon végeztek. Az utóbbi néhány évtizedben a tőkepiac és a technológia gyors ütemű fejlődésének, továbbá az ilyen típusú ügyfelek megjelenése következtében a kockázatosabb értékpapírokba való befektetések igénye is megjelent a bankok ajánlatai között.

Ugyanakkor az is egyértelművé vált, hogy az adott ország gazdasági életében stratégiai jelentőséggel bíró bankoknak mindig együtt kell működniük az ország politikai vezetőivel.

Kiszámítható gazdasági környezetben, valós verseny nélkül a bankárok munkája egyszerű és kényelmes lenne. Napjainkban azonban nem erről van szó. Egyre több a bizonytalanság a gazdasági környezetben, egyre nagyobb a kormányzat hajlandósága a gazdasági élet befolyásolására, egyre változékonyabbak a kamatlábak és az árfolyamok, egyre kíméletlenebb a bankok közötti verseny. Ennek következtében a bankszakmában fokozódik a kockázat, illetve a kockázatvállalás, és egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a kockázatkezelésre.

A bank ugyanis kockázatos üzem. Kockázatvállalás nélkül nem tudják folytatni tevékenységüket. A bankok begyűjtik a társadalom megtakarításait és kihelyezik befektetés céljára. Speciális piacként működnek, ahol a megtakarítók (mint eladók) és a hitelfelvevők (mint vásárlók) találkoznak egymással.

A kutatás célja a magyarországi bankszektor vizsgálata volt. Magyarország bankrendszerét vizsgálva megállapítható, hogy a kereskedelmi bankok több mint 90 százaléka külföldi tulajdonban van. Már a privatizáció (1994-1997) előtt is, de főleg azt követően váltak domináns szereplőivé a magyar bankpiacnak a külföldi tulajdonú bankok. Többségében hazai jogelőd nélkül jöttek létre, és leginkább a magyar szakemberekre támaszkodó bankok bizonyultak sikeresnek. A nagyarányú külföldi tulajdon jelenléte mindvégig pozitív hatást gyakorolt a magyar bankrendszer egészére.

A külföldi tulajdonú bankok megjelenésével a magyar bankszektorba bekerült a fejlett nyugati technológia, a szakmai tudás, a piacgazdaságról szerzett külföldi tapasztalatok, illetve a kockázatkezelés fejlettebb

módszerei. Ezáltal a magyar pénzüzetek szerves részesévé váltak a nemzetközi piacnak.

A kutatás célja volt még többek között annak bizonyítása is, hogy a külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőbbek, és hatékonyabban működnek, mint a hazai kereskedelmi bankok. Ennek érdekében jövedelmezőségi és hatékonysági vizsgálatokat végeztem, és megvizsgáltam a jövedelmezőség és a méret, illetve a hatékonyság és a tulajdonosi struktúra összefüggéseit.

A szekunder kutatási eredmények alapján az alábbiakat bizonyítottam be:

- a külföldi tulajdonú bankok mérlegfőösszegük alapján a hazai kereskedelmi bankok piacán több mint 90 százalékban jelen vannak,
- a külföldi tulajdonú bankok országos lefedettsége megfelelő – minden régióban megfelelő fiókszámokkal jelen vannak,
- a piaci részarányokat tekintve a magyar tulajdonú bankok alárendelt szerepet játszanak a hazai kereskedelmi bankok rendszerében.

A primer kutatási eredmények alapján az alábbiak kerültek bizonyításra:

- a kereskedelmi bankok jövedelmezősége inkább a bankok méretével mintsem a tulajdonosi szerkezetével van összefüggésben,
- a kereskedelmi bankok hatékonysága inkább a tulajdonosi struktúrával függ össze, és nem a bankok méretével,
- a bankok az általam vizsgált időszak elején (2005-2008) a lakossági piac fellendítése érdekében a fiókhálózatuk bővítésére helyezték a hangsúlyt, míg a vizsgált időszak utolsó éveiben (2009-2010) a válságnak köszönhetően inkább a stabilizációra és a koncentrációra törekedtek.

Vizsgálataim során a jövedelmezőségi és hatékonysági mutatók elemzése önmagukban a változók szoros ok-okozati összefüggései miatt nem vezettek eredményre, ezért komplex mutatószámok alkalmazása volt indokolt. A három jövedelmezőségi mutatóból összeállított komplex jövedelmezőségi mutató elemzése kapcsán kimutatható volt, hogy a jövedelmezőség és a bankok mérete között van összefüggés, de leginkább a nagybankok esetében. A hatékonysági mutatókból képzett komplex hatékonysági mutató elemzése kapcsán az is bebizonyosodott, hogy a bankok hatékonysága leginkább a hitel – betét arányával, illetve a kamatmarzs-zsal van összefüggésben, a külföldiek javára.

A kutatás eredményeit figyelembe véve, a hazai bankszektor jövőjét illetően, két lehetséges út van a kereskedelmi bankok előtt. Az egyik, hogy a jelenlegi külföldi banktulajdonosok, amelyeknek a fő stratégiai célja a gyors profitszerzés, illetve a tőkebefektetés, kivonulnak hazánkból, és az innen felszabaduló tőkét a még kiaknázatlan területeken befektethetik. Ennek megakadályozására csak egyet tehetünk, ha továbbra is fenntartjuk a hazai bankpiac vonzó képét, vagyis meg kell mutatni a külföldi befektetőknek, hogy van miért itt maradniuk. Amennyiben a külföldi tulajdonú bankok tömeges kivonulására mégis sor kerülne, a magyar tulajdonú bankok feladata lesz, hogy a külföldi bankok által jelenleg nyújtott szolgáltatások színvonalát és sokszínűségét megvalósítsák. Jelenlegi körülményeket ismerve, ez nehéz és hosszadalmas folyamat lenne, és egyáltalán nem biztos, hogy az újonnan felerősödő magyar bankok meg is tudnák ezt valósítani.

A másik út a magyar bankok előtt – az OTP bankon kívül más bankok esetében ez kevésbé valószínűsíthető -, hogy a magyar bankok külföldön is terjeszkedjenek. A jelenlegi magyar bankok közül csak az OTP Bank Nyrt. terjeszkedésére van reális esély. Anélkül, hogy elhagyná az országot, megjelenik a feltörekvő országokban, szélesíti jelenlétét a világgazdaságban, ezáltal pedig javítja eredményeit. Az elmúlt években az OTP Bank erőteljes terjeszkedésének lehettünk tanúi. Elsősorban olyan közép- és kelet-európai országot célzott meg, amelyek hasonló gazdasági fejlődési potenciállal rendelkeznek, mint Magyarország. Ennek köszönhető, hogy a leányvállalatain keresztül már jelen van a közvetlen keleti szomszédos országokban, például Bulgáriában, Romániában, Szlovákiában, Horvátországban, Szerbiában, Ukrajnában, Montenegróban és Oroszországban.

7. SUMMARY

During Their historical development the banks formed by the economy did not deal with only the transmission of money but also they started to provide other services in a wider and wider segment.

They were able to handle the customers' money in better and better ways, which were carried out in bigger amount and in a more complex way.

In the last few decades thanks to the rapid development of the capital market and technology as well as the appearance of this type of clients, the claim for investments in more risky securities were also available among the offers of the banks.

At the same time it also became obvious that the banks which play the strategic role in the economic life of the given country have to cooperate with the political leaders of the country.

In a predictable economic environment, without real competition the bankers' job would be simple and comfortable. However, nowadays it is not the case. There is more and more uncertainty in the economic environment, the willingness of the government to have an effect on the economic life is bigger and bigger, the interest rates and the exchange rates are more variable and the competition among the banks is more and more cruel.

Because of the above mentioned the risk and taking risks is increasing in the banking and a bigger and bigger emphasis is put on handling risks.

A bank is a risky factory. Without taking risks they are not able to continue their activities. The banks collect the savings of the community and lay them out for investments. They work as a special market, where the people with savings (as sellers) and the borrowers (as buyers) meet each other.

The aim of the research was to study the Hungarian banking sector. After examining the bank system of Hungary we can state that more than 90 per cent of the commercial banks are in foreign property.

Already before the privatization (1994-1997) but mostly after that the banks being in foreign property became dominant in the Hungarian money market. Most of them were established without a Hungarian legal predecessor and mostly the banks relied on Hungarian experts proved to be successful.

The presence of the large-scale foreign property always had a positive effect on the whole Hungarian bank system.

With the appearance of the banks in foreign property the developed western technology started to be used in the Hungarian bank system such as the

professional knowledge, the experience made about the foreign market economy and the developed methods of handling risks. Thereby the Hungarian financial institutions, became an integral part of the international market.

The purpose of research was to prove that the banks being in foreign property are more profitable and work in a more effective way than the Hungarian commercial banks. In the interest of this I carried out examination on profitability and effectiveness, examined the relationship between profitability and size also effectiveness and property structure.

On the result of the secondary research I proved the followings:

- on the basis of their Balance sheet total, the banks being in foreign property can be found in the market of the Hungarian commercial banks in more than 90 percent,
- the coverage of the banks being in foreign property is good- they can be found in every county with a proper branch number,
- if we look at the proportion of the market, the banks being in Hungarian property play a less important part in the system of the Hungarian commercial banks.

On the result of the primery research I proved the followings:

- the profitability of the commercial banks are in relationship with the size of the banks rather than their property structure,
- the effectiveness of the commercial banks are in relationship with their property structure rather than the size of the banks,
- the banks, at the beginning of the examined period (2005-2008) put their emphasis on the expansion of their branch system in the interest of boosting the retail market. On the other hand in the last years of the examined period (2009-2010) thanks to the economic recession the banks rather made an effort to stabilization and concentration.

During my research the examination of the profitability and effectiveness indicator did not give proper result because of the tight cause and effect relationship of the dependents.

Therefore using complex rates was required. With analyzing the complex profitability indicator - made on the basis of 3 profitability rates- I could show that there is relationship between profitability and the size of the banks, it is true mostly in the case of large banks.

On the basis of the complex effectiveness indicator – I also proved that the effectiveness of the banks is in relationship with the property structure, mostly in foreign banks.

When we look at the results of the research, in consideration of the future of Hungarian bank sector there are two ways before the commercial banks. One of them, the actual foreign bank owners, whose main strategic aim is to rapidly make profit and invest in capital withdraw from our country and invest the free capital in unexploited areas. We have got only one solution to prevent this activity, we have to maintain the attractive image of the Hungarian market, also we have to show for the foreign investors they have got a reason to stay in our country. If it comes to that the banks being in foreign property withdraw in a large number, the banks being in Hungarian property will have to put into practical the level and the variegation of the actual provided services by the banks being in foreign property.

Be known the actual circumstances it would be a difficult and long process, and it is not sure that the strengthened Hungarian banks could realize that.

The other way before the Hungarian banks –it is not make likely by other banks excepting the OTP bank – is to expand out of the country.

Among the actual Hungarian banks only the OTP bank has got a real chance for the expansion. Without leaving the country it appears in ambitious countries, widen its presence in the world economy, and hereby it improve its results. In the last few years we could be a witness to the dynamic expansion of the OTP bank.

First of all it aimed country from the Central and Eastern Europe, which has got similar economical and developmental potential to Hungary. It is in place in the direct eastern neighboring countries through its subsidiaries, such as in Belgium, Romania, Slovakia, Croatia, Serbia, Ukraine, Montenegro and Russia.

MELLÉKLETEK

M1. Irodalomjegyzék

1. A magántőke szabadsága – www.piacprofit.hu – 2012.12.10.
<http://www.piacprofit.hu/egyeb-cikkek/a-magantoke-szabadsaga/>
2. A magyar bankrendszer - www.mkbsikerklub.hu – 2006.05.10.
3. A prudens működésre vonatkozó szabályok – www.euro-oktaeder.hu – 2012. december 01.
<http://www.euro-oktaeder.hu/tananyagok/Bankugylet/aprudensmukodesrevonatkozoszabalyok.doc>
4. ÁBEL I., POLIVKA G. (1997): A versenyképességet befolyásoló tényezők a bankrendszerben. Budapest. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Vállalatgazdaságtan Tanszék. 51. p.
http://edok.lib.uni-corvinus.hu/254/1/Z18_%C3%81bel_Polivka.pdf
5. ÁRVAI ZS., VINCZE J. (1998): Valuták sebezhetősége – pénzügyi válságok a kilencvenes években. Közgazdasági Szemle, XLV. Évfolyam. 1998. június. 509-833. p.
6. BAKA I-né et al. (2003): Banküzemtan – egyetemi tankönyv [Tanszék Pénzügyi Tanácsadó és Szolgáltató Kft., Budapest, 2003]
7. BALASSA Á. (1996): A magyar bankrendszer konszolidációja és jelenlegi helyzete. Budapest. MNB Műhelytanulmányok. 105 p.
8. BANAI Á., KIRÁLY J., NAGY M. (2010): Az aranykor vége Magyarországon. „Külföldi” és „lokális” bankok – válság előtt és válság után. Közgazdasági Szemle. 57. évfolyam. 2. szám. 105-131. p.
9. Banki nyereségességi modell felállítása (2008). Pénzügykutató Zrt. – Nemzetközi Bankárképző Központ Zrt. 2008. február
10. BARÁTH ZS. (2008): Versengés, erőviszonyok a hazai bankszektorban. Szakdolgozat. Budapest: Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar. 86 p.
elib.kkf.hu/edip/D_13982.pdf

11. BARCLAYS CAPITAL (2008): Emerging Europe: Where is the leverage? Assessing the region's exposure to the global de-leveraging. Barclays Capital Research, 1 october 2008.
12. BORDÁNÉ R. M. (1989): A gazdasági társaságok pénzügyi megítélése. Budapest. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 280 p.
13. BORSZÉKI É. (2003): Bankszámvitel. Gödöllő, Szent István Egyetemi jegyzet. 120 p.
14. BOTOS K. (1994): „A konszolidáció hatása a banki szervezetre”. Bank-, és hitelkonszolidáció, bankprivatizáció. Magyar Privatizációs Társaság. 23-29. p.
15. BREADLEY – MYERS (2005): Modern vállalati pénzügyek. Budapest. Panem Könyvkiadó. 1175 p.
16. C. A. NORTHCOTT (2004): Competition in Banking: A rewieweof the literature. Working Paper. 2004-24. 44 p.
17. CZIRJÁK S .(2008) A bankok működése 1. – az elméleti háttér. 2008. február 14. 6. előadás. 13 p.
http://www.szabadsuli.hu/index.cgi?r=&v=&l=&mf=&p=szabadsuli_videok
18. C. W. NEALE, BOZSIK S. (2001): How the Hungarian State-owned Banks were Privatised. Post-Communist Economies, Vol. 13, No. .2. 23 p.
19. CSERESZNYÁK I-né., KISMARTHY L-né., JÁRAI ZS. (1987): Bankrendszerünk változásai, a kétszintű bankrendszer kialakítása. Budapest. Saldo. 109 p.
20. CSÁNYI S. (2007): A verseny és transzparencia kérdései a bankszektorban. Visegrád. II. Bankkonferencia. 2007. november 6-7.
<http://www.pszaf.hu/data/cms1562095/bankkonfII>
21. Definition of 'Herfindahl – Hirschman Index – HHI'
<http://www.investopedia.com/terms/h/hhi.asp#axzz21pT1Qye9>
22. DOBÁK M. (1992): Szervezeti formák és koordináció. Budapest. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 188 p.
23. DRECHSLER L. (1981): A hatékonyság mérése és tervezése. Budapest. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 335 p.

24. Együttműködés és verseny. Magyar Bankszövetség E-hírlevél. 2008.06.
25. ERŐSS ZS. et al. (2005): Banki kontrolling. Áttekintő jellegű házi dolgozat kontrolling tantárgyból. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. 2005. május 10. 26 p.
26. FARKAS-DALMA ZS. (2010): Verseny intenzitásának mérése a román bankpiacon: a Panzar-Rosse megközelítés. Kolozsvár. XIII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia. 2010. május 14-16. 23 p.
http://etdk.adatbank.transindex.ro/pdf/pu_farkas.pdf
27. FRIDRICH P., MITRÓ M. (2009): Hitelintézeti számvitel. Budapest. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt. 426 p.
28. GÁL Z. (2001): A magyarországi pénzügyi szektor területi szerkezetének és a bankhálózat fejlesztésének földrajzi vizsgálata. Földrajzi Konferencia, Szeged, 2001. 21 p.
<http://geography.hu/mfk2001/cikkek/Gal.pdf>
29. GYŐRIK B. (2005): A kereskedelmi bankok hitelezési, adóminősítési, behajtási gyakorlatának bemutatása különböző vállalati ügyfélszegmensekben – A K&H Bank hitelezési, adóminősítési, behajtási gyakorlatának bemutatása a kis-, a közép-, és a nagyvállalati, valamint a lakossági ügyfélkörben. Szakdolgozat. Budapest: Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Nemzetközi Kommunikáció Szak, Nappali tagozat, Szakdiplomáciai Szakirány. 75 p.
http://elib.kkf.hu/edip/D_12051.pdf
30. HAAS R. (2009): In defence of foreign banks. 28 May 2009., 2012.12.27.
<http://www.ebrdblog.com/2009/05/19/in-defense-of-foreign-banks>
31. HOMOLYA D. (2011): Operational risk of banks and firm size. PhD. Értekezés. Budapest. Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola. 148 p.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/617/1/Homolya_Daniel_dhu.pdf
32. HUSZTI E. (2001a): A hazai kétszintű bankrendszer kialakítása : A gondolattól a megvalósításig I. CEO magazin. 2001. 2. szám. 15-17. p.
33. HUSZTI E. (2001b): A hazai kétszintű bankrendszer kialakítása : A gondolattól a megvalósításig II. CEO magazin. 2001. 3. szám. 25-26. p.

34. ILLÉS I-né (2004): Bankmenedzsment. Budapest. Perfekt Gazdasági Tanácsadó Oktató és Kiadó Rt.. 290 p.
35. IMF [2010a]: „Difficult decisions will be needed not only on the revenue side – where the high financial sector levy, which is likely to adversely affect lending and growth, is planned to be temporary – but also on the spending side.” Statement by the IMF Mission to Hungary. Press Release No. 10/295, 2010. július 17.
36. J. A. BIKKER, L. SPIERDIJK, P. FINNIE (2007): Misspecification of the Panzar-Rosse Model: Assessing Competition in the Banking Industry. 2007. June 30. 31 p.
http://www.rug.nl/staff/l.spierdijk/panzar_rosse.pdf
37. JÁVOR I. (1993): A szervezetszociológia gondolati rendszerei. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó. 129 p.
38. JOÓ A., SZABÓNÉ P. É. (1997): Banküzemtan. Gyöngyös. Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Mezőgazdasági Főiskolai Kar. 300 p.
39. KERÉKES M. (2000): A '90-es években lejátszódott bankkonszolidáció, és annak hatása napjainkra, illetve a mezőgazdasági vállalkozásokra. Diplomamunka. Gödöllő: Szent István Egyetem. 53 p.
40. KERÉKES M. (2010): Bankfiók-nyitási dilemmák. Valóság, 53. évf. 11.szám. 110-114. p
41. KETSKEMÉTY L., IZSÓ L. (2006): Bevezetés az SPSS programrendszerbe. Budapest. ELTE Eötvös Kiadó Kft. 460. p.
42. KIRÁLY J. (1994): A hazai bankrendszer, mint pénzügyi közvetítő (Kérdések és ellentmondások). Külgazdaság. 1994.XXXVIII. évfolyam. 10. szám. 13-24. p.
43. KIRÁLY J. (2006): Fióknyitási lázban égnek a bankok – www.origo.hu, 2006.01.11.
44. KIS G. (2011): Egyenlőtlenség a pénzügyi stabilitási statisztikában. MNB. 2011. január 25. 14 p.
45. KONDRÁT ZS. (1998): A banki hatékonyság növelése. Bankvilág. 1998/1. 21-32. p.

46. KÓRÓDI A., LOVAS ZS. (1992): A bankrendszer jövedelmezősége és költséggazdálkodása 1987 és 1991 között. *Bankszemle*. 1992. 36. évfolyam. 9. szám. 37–50. p.
47. KÖBLI J. (1994): Bank- és adóskonszolidáció Magyarországon (1991-1994). *Külgazdaság*. 1994. XXXVIII. évfolyam. 10. szám. 25-38. p.
48. LENGYEL I. (1994): A bankhálózatok kialakulásának néhány jellemzője a Dél-Alföldön. Galovicz Mihány Nagyalföld Alapítvány. 171-190. p.
49. LIGETI S. (1991): Kockázat a kereskedelmi bankok tevékenységében. *Pénzügyi Szemle*. 1991. 8-9. szám. 631-641. p.
50. LUBLÓY Á., TÓTH E.: A közép-kelet-európai bankfúziók eredményessége, *Közgazdasági Szemle*, LVII. Évfolyam, 2010. január, 37-58. p.
51. MAJNONI G., SHANKAR R., VÁRHEGYI É. (2003): The Dynamics of Foreign Bank Ownership. Evidence from Hungary. Policy Research Working Paper, 3114. The World Bank. augusztus.
52. Megszavazták a banki különadót. www.origo.hu. 2010. július 22.
<http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20100722-megszavazta-a-bankadot-a-parlament-hatter-elozmenyek.html>, 2012. július 15.
53. Miből áll a bankok tőkéje? www.portfolio.hu, 2009. március 16.
http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/mibol_all_a_bankok_tokeje.111655.html, 2012. október 22.
54. MOLNÁR J. (1993): *Közgazdaságtan*. Budapest. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó Kft. 161 p.
55. MOLYNEAUX P. (1999): Increasing concentration and competition in European banking. The end of anti-trust? EIB Papers, Vol. 4. No. 1. 127–136. o.
56. MÓRÉ CS. (2002): Jövedelmezőségi tendenciák a bankszektorban. MNB műhelytanulmányok (26). 2002. október. 22 p.
57. MÓRÉ CS., NAGY M. (2003): Relationship between market structure and bank performance: Empirical Evidence for Central and Eastern Europe. MNB Working Paper. 49 p.

58. NAGY T. (2003): Bank és bizalom. Piac és Profit. VII. évfolyam. 2003. október, 30-33. p. - www.piac-profit.hu,
59. NOVÁK T., WISNIEWSKI A. (1999): Formálódó bankrendszerek – Tőkeerős versenytársak térségünkben. Cégvezetés. 1999. VII. évfolyam. 11. szám. 102-114. p.
60. Orbán hazai kézben látná a bankrendszer felét – <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/orban-hazai-kezben-latna-a-bankrendszer-felet-380548>. 2012.07.18.
61. PATAKI L. (1996): Az éves beszámoló elemzése. Budapest, Gödöllői Agrártudományi Egyetemi jegyzet, Kereskedelmi és Vállalkozási Akadémia, 76 p.
62. SAJTOS L., MITEV A. (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Budapest. Alinea Kiadó. 404. p.
63. SOCZÓ CS. (2005): A kereskedési könyv tőkekövetelményére vonatkozó jogszabályilag előírt módszertanok vizsgálata. PhD. Értekezés. Budapest. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Pénzügy és Számviteli Tanszék kgt.bme.hu/doktori/phds/socz_o_cs.pdf
64. SPAULDING C. W. (2011): Bank Balance Sheet: Assets, Liabilities, and Bank Capital. <http://thismatter.com/money/banking/bank-balance-sheet.htm>
65. SOÓS L. et al. (1999): A magyar nemzeti bank története I-II., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Presscon Kiadó, Budapest, 996 p.
66. SULYOK-PAP (2009): 13. A pénzügyi teljesítmény elemzése. 523-572. p. In: FAZAKAS G. (Szerk.) *Bevezetés a pénzügyi és vállalati pénzügyi számításokba*. Budapest, Tanszék Kft. Kiadó, 664 p.
67. SZAPÁRY GY. (2001): Banking Sector Reform in Hungary: Lessons Learned, NBH Working Paper. 2001/5. 2001. December. 30 p.
68. SZAPÁRY GY. (2003): Restructuring of the banking sector in Hungary. Foreign News.. BIATEC. Volume XI. 3/2003. 5 p.
69. SZAPPANOS A. (2009): Statisztikai ízelítő az SPSS-en keresztül – Statisztikai következtetések. 2009. április 15. <http://www.kfteam.hu/iromanyok/statisztika-izelito-spss.pdf>

70. SZELENYI E. (1995): A bajba jutott bankok megmentése. Budapest. MNB Titkárság. 53-73. p.
71. SZELENYI E., URSPRUNG J. (1998): A kétszintű bankrendszer tíz éve Magyarországon (1987-1996). Budapest. MNB Titkárság. 33 p.
72. SZENTE K. (2007): A pénzügyi verseny elemzése a takarékszövetkezetek szemszögéből. Szakdolgozat. Budapest. Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar. 91 p.
http://elib.kkf.hu/edip/D_13474.pdf
73. TOMKA B. (1996): A magyarországi pénzintézetek rövid története (1836-1947), Budapest. Gondolat Könyvkiadó. 183 p.
74. TAKÁCS A. (2009): Vállalatértékelés magyar számviteli környezetben. Budapest. Perfekt Gazdasági Tanácsadó Oktató és Kiadó Zrt. 200 p.
75. TAKÁCS I. (1999): Elemzés. Gödöllő: SZIE BA alapszak jegyzet. Szent István Egyetemi Kiadó. 165 p.
76. URSPRUNG J. (1996): A kétszintű bankrendszer fejlődése Magyarországon 1987-1995. Budapest. MNB. 193 p.
<http://www.ursprungjanos.hu/bankrendszer.pdf>
77. WÁGNER I. (2003): Területi bankfiók teljesítményének elemzése faktoranalízissel. Statisztikai Szemle, 81. évfolyam, 2003. 4. szám, 348-360. p.
http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2003/2003_04/2003_04_348.pdf
78. WÁGNER I. (2004a): A bankok szervezeti felépítésének jellemzői. Vezetéstudomány. XXXV. Évfolyam. 2004. 10. szám. 33-40. p.
79. WÁGNER I. (2004b): Magyar regionális bankközpontok felkutatása és azonosítása. (Exploring and Identifying of the Hungarian Regional Bank Centres), Tér és Társadalom, 18. évfolyam, 2004/2. 107-116. p.
http://epa.oszk.hu/02200/02251/00016/pdf/EPA02251_Ter_es_tarsadalom1893.pdf
80. V. PAP ZS. (2005): Erősödik a bankverseny. Gazdasági Tükörcső Magazin. 2005. október 1. 4 p.
<http://www.gtm.hu/magazin/erosodik-a-bankverseny>

81. VÁRHEGYI É. (1996): A bankrendszer átrendeződése – Töretlen a külföldiek térnyerése. Cégvezetés. 1996. IV. évfolyam. 7. szám 126-128. p.
82. VÁRHEGYI É. (1998): A magyar banktulajdonosi szerkezet sajátos vonásai. Közgazdasági Szemle. XLV. Évfolyam. 1998. október. 906-922. p.
83. VÁRHEGYI É. (2001): Külföldi tulajdon a magyar bankrendszerben. Budapest. Közgazdasági Szemle. XLVIII.Évf.2001.július-augusztus, 581-598. p
84. VÁRHEGYI É. (2002): Bankvilág Magyarországon. Budapest. Helikon (Universites) Kiadó. 256 p.
85. VÁRHEGYI É. (2003): Bankverseny Magyarországon. Közgazdasági Szemle. I. évf. 2003. december. 1027-1048. p.
86. VÁRHEGYI É. (2004): Bank competition in Hungary. Acta Oeconomica, Vol. 54 (4) pp. 403-424. p.
<http://www.penzugykutato.hu/files/Bank%20Competition%20Acta.pdf>
87. VÁRHEGYI É. (2010a): A válság hatása a magyarországi bankversenyre. Közgazdasági Szemle. LVII. Évfolyam. 2010. október, 825-846. p.
88. VÁRHEGYI É. (2010b): Ütészálló bankok – A válság hatása a hazai bankok versenyhelyzetére és magatartására. Kaleidoszkóp. Versenyhelyzet Magyarországon 2008-2009. 77 – 110. p.
http://www.penzugykutato.hu/files/KALEIDOSZKOP_2010.pdf
89. VÁRHEGYI É. (2011a): A magyar bankszektor szabályozása és versenyhelyzete a válságban. Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Központ, Közgazdaság - Tudományi Intézet. 2011. 29 p.
90. VÁRHEGYI É. (2011b): Kettős szorításban: a magyar bankszektor helyzete és kilátásai. Hitelintézeti Szemle tizedik évfolyam, 1. szám. 14 -29. p.
http://www.bankszovetseg.hu/wp-content/uploads/2012/10/HSzemle_2011_01_varhegyi_14_29.pdf
91. VERES J., GULYÁS É. (2008): Bankszámvitel. Budapest. Alinea Kiadó. 282 p.
92. VÍGH-MIKLE SZ. (2002): Változások a pénzügyi közvetítés struktúrájában. MNB műhelytanulmányok (26). 2002. október. 20 p.

93. VILLÁNYINÉ T. K. (1994): Adóskonszolidáció, hitelkonszolidáció. Hozzáadott érték '94 - Gondolatok a gazdasági válságkezeléshez. Dunaholding Rt. 161-170. p.

94. Zombi bankok Magyarországon - www.portfolio.hu - 2011.09.30.

95. ZSÁMBOKI B. (2002): A bankrendszer szabályozásának kihívásai. MNB műhelytanulmányok (26). 2002. október. 22 p.

96. ZSOLNAI A. (2011): Honnan, hová, bankrendszer? Hitelintézeti Szemle. 2011. Tizedik évfolyam. 5.szám. 481–498. p.

97. Zsugorodik a bankok fiókhálózata – www.origo.hu – 2012.02.03.

Felhasznált internetes irodalom:

www.bankarkepzo.hu

www.bankszovetseg.hu

www.bet.hu

www.ksh.hu

www.mnb.hu

www.pszaf.hu

Felhasznált egyéb dokumentumok

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Banco Popolare Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Bank of China (Hungária) Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – CIB Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Commerzbank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Deutsche Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Erste Bank Hungary Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Gránitbank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Hanwha Bank Magyarország Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – KDB Bank (Magyarország) Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Magyarországi Volksbank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Merkantil Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – MKB Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – OTP Bank Nyrt.

Éves beszámoló (2005 -2010) – Porsche Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 -2010) – Raiffeisen Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 - 2010) – Sopron Bank Zrt.

Éves beszámoló (2005 -2010) – UniCredit Bank Hungary Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) – Banco Popolare Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Bank of China (Hungária) Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - CIB Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Commerzbank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Deutsche Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Erste Bank Hungary Zrt.

Kockázatkezelési információk (2010) - Gránitbank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Hanwha Bank Magyarország Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - KDB Bank (Magyarország) Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008) - Magyarországi Volksbank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2010) - Magyarországi Volksbank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Merkantil Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - MKB Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - OTP Bank Nyrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Porsche Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Raiffeisen Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - Sopron Bank Zrt.

Kockázatkezelési információk (2008 – 2010) - UniCredit Bank Hungary Zrt.

Éves bankismertető 2005 - www.bankszovetseg.hu

Éves bankismertető 2006 - www.bankszovetseg.hu

Éves bankismertető 2007 - www.bankszovetseg.hu

Éves bankismertető 2008 - www.bankszovetseg.hu

Éves bankismertető 2009 - www.bankszovetseg.hu

Éves bankismertető 2010 - www.bankszovetseg.hu

1996. évi CXII. Törvény – a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról

1991. évi LXIX. Pénzügyi törvény

1991. évi XVIII. Számviteli törvény

1988. évi VI. törvény – a gazdasági társaságokról

M2. Jogszabály részletek

M2.1. A pénzügyi szolgáltatás és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás

1996. évi CXII. Törvény – a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról

1996. évi CXII. Törvény 3.§

3. § (1) Pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, illetőleg devizában, valutában:

a) betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz - saját tőkét meghaladó mértékű - nyilvánosságtól történő elfogadása;

b)³³ hitel és pénzkölcsön nyújtása;

c) pénzügyi lízing;

d) pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása;

e)³⁴ elektronikus pénz kibocsátása;

f)³⁵ olyan papír alapú készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (például papír alapú utazási csekk, váltó) kibocsátása, illetve az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása, amely nem minősül pénzforgalmi szolgáltatásnak;

g)³⁶ kezesség és bankgarancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása;

h)³⁷ valutával, devizával - ide nem értve a pénzváltási tevékenységet -, váltóval, illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység;

i)³⁸ pénzügyi szolgáltatás közvetítése;

j) letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás;

k) hitel referencia szolgáltatás;

l)³⁹

m)⁴⁰

n)⁴¹

M2.2. A szavatoló tőke számítása

1996. évi CXII. Törvény – a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról

1996. évi CXII. Törvény 5. számú melléklet

II. A szavatoló tőke kiszámítása

1. A szavatoló tőke számítása során az alapvető tőkeelemek együttes összegéből le kell vonni:

- a) a jegyzett tőke be nem fizetett összegét,
- b) az Szm. 22. § (3) bekezdésében meghatározott immateriális javak értékét, a pénzügyi intézmény elhelyezését szolgáló vásárolt bérleti jog Szm. szerinti értékét kivéve
- c) a visszavásárolt saját részvény Szm. szerinti értékét,
- d) a más pénzügyi intézménybe, biztosítóba, illetve befektetési vállalkozásba nem pénzbeli hozzájárulásként befizetett összeget, vagy pénzbeli hozzájárulásként befizetett összeget,
- e) a más pénzügyi intézmény, illetve befektetési vállalkozás részére nyújtott alárendelt kölcsöntőkét,
- f) a kockázati céltartalék hiányát (ideértve a könyvvizsgáló vagy a Felügyelet vizsgálata során feltárt céltartalék hiányt is), valamint
- g) a 83. § (5) bekezdésében foglaltak miatt levonásra kerülő egyes befektetések összegét.

2. A szavatoló tőke számításánál a járulékos tőkeelemeket csak olyan mértékig lehet figyelembe venni, amíg azok nem érik el az alapvető tőkeelemek összegét.

A visszavásárlási kötelezettséggel eladott részvényekből szerzett tőkét a szavatoló tőke számításánál figyelembe venni nem lehet.

M3. A vizsgálatba bevont bankok jellemzői

26. táblázat: A vizsgálatba bevont bankok jellemzői

	Tulajdonosi struktúra	Többségi tulajdonosa	Tulajdonosi arány a jegyzett tőjke százalékában	PSZÁF által alkalmazott méretkategória	Piaci részesedése a 6 év átlagában
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	Külföldi	Banco Popolare Società Cooperativa	100,00	kis- és közepes	18
Bank of China (Hungária) Zrt.	Külföldi	Bank of China Ltd.	100,00	kis- és közepes	19
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	Külföldi	GE Capital International Financing Corp. (U.S.)	99,73	nagy	8
CIB Bank Zrt.	Külföldi	Intesa Sanpaolo Holding International S.A.	93,47	nagy	4
Commerzbank Zrt.	Külföldi	Commerzbank Auslandsbanken Holding AG	100,00	kis- és közepes	11
DEUTSCHE Bank Zrt.	Külföldi	Deutsche Bank AG, Frankfurt	100,00	kis- és közepes	14
Erste Bank Hungary Zrt.	Külföldi	EGB Ceps Holding GmbH	100,00	nagy	5
GRÁNIT Bank Zrt.	Magyar	Magyar Tőketársaság	91,80	kis- és közepes	17
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	Külföldi	Hanwha Securities Co.	98,20	kis- és közepes	20
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	Külföldi	The Korea Development Bank (Dél-Korea, Szöul)	100,00	kis- és közepes	13
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	Külföldi	KBC Bank N.V.	100,00	nagy	3
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	Magyar	Takarékszövetkezetek és Takarékszövetkezetekből átalakult bankok	61,53	kis- és közepes	10
Magyarországi Volksbank Zrt.	Külföldi	Volksbank International AG	95,43	kis- és közepes	9
Merkantil Bank Zrt.	Külföldi	OTP Bank Rt.	100,00	kis- és közepes	12
MKB Bank Zrt.	Külföldi	Bayerische Landesbank, München	89,89	nagy	2
OTP Bank Nyrt.	Külföldi	Külföldi befektetők	70,90	nagy	1
Porsche Bank Zrt.	Külföldi	Porsche Bank AG, Salzburg	100,00	kis- és közepes	15
RAIFFEISEN BANK Zrt	Külföldi	Raiffeisen-RBHU Holding GmbH	100,00	nagy	6
SOPRON BANK Zrt.	Külföldi	HYPO-BANK BURGENLAND AG	100,00	kis- és közepes	16
UniCredit Bank Hungary Zrt.	Külföldi	UniCredit Bank Austria AG	100,00	nagy	7

Forrás: Saját szerkesztés, PSZÁF adatok alapján

M4. Az összehasonlítási vizsgálatához tartozó táblázatok**M4.1. A HI érték alakulása az összes bankot tekintve 2005-2010**

27. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2005

Bank neve	Méregfősszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	3 597 013	25,55	653,02	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	1 888 337	13,42	179,97	
MKB Bank Zrt.	1 644 298	11,68	136,46	
CIB Bank Zrt.	1 472 486	10,46	109,43	
Erste Bank Hungary Zrt.	1 452 904	10,32	106,54	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	1 268 761	9,01	81,25	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 003 401	7,13	50,82	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	545 887	3,88	15,04	
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	268 358	1,91	3,63	
Magyarországi Volksbank Zrt.	222 922	1,58	2,51	
Commerzbank Zrt.	178 963	1,27	1,62	
Merkantil Bank Zrt.	136 562	0,97	0,94	
DEUTSCHE Bank Zrt.	109 398	0,78	0,6	
GRÁNIT Bank Zrt.	80 475	0,57	0,33	
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	79 790	0,57	0,32	
Porsche Bank Zrt.	62 729	0,45	0,2	
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	20 431	0,15	0,02	
SOPRON BANK Zrt.	16 915	0,12	0,01	
Bank of China (Hungária) Zrt.	14 296	0,1	0,01	
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	12 021	0,09	0,01	1 343

Forrás: Saját számítás

28. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2006

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	4 470 606	26,34	693,86	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	2 098 748	12,37	152,92	
CIB Bank Zrt.	1 859 638	10,96	120,06	
MKB Bank Zrt.	1 847 953	10,89	118,56	
Erste Bank Hungary Zrt.	1 780 460	10,49	110,05	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	1 594 420	9,39	88,26	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 308 091	7,71	59,40	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	675 745	3,98	15,85	
Magyarországi Volksbank Zrt.	273 764	1,61	2,60	
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	273 104	1,61	2,59	
Commerzbank Zrt.	213 265	1,26	1,58	
Merkantil Bank Zrt.	198 864	1,17	1,37	
DEUTSCHE Bank Zrt.	104 692	0,62	0,38	
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	83 972	0,49	0,24	
Porsche Bank Zrt.	64 049	0,38	0,14	
GRÁNIT Bank Zrt.	50 623	0,30	0,09	
SOPRON BANK Zrt.	29 218	0,17	0,03	
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	18 088	0,11	0,01	
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	13 620	0,08	0,01	
Bank of China (Hungária) Zrt.	12 935	0,08	0,01	1 368

Forrás: Saját szerkesztés

29. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2007

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	5 276 378	26,06	678,88	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	2 362 949	11,67	136,15	
MKB Bank Zrt.	2 278 387	11,25	126,58	
CIB Bank Zrt.	2 256 535	11,14	124,17	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 067 599	10,21	104,24	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 020 708	9,98	99,57	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 521 802	7,51	56,47	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	807 852	3,99	15,91	
Magyarországi Volksbank Zrt.	360 855	1,78	3,18	
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	295 651	1,46	2,13	
Commerzbank Zrt.	258 749	1,28	1,63	
Merkantil Bank Zrt.	244 608	1,21	1,46	
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	146 193	0,72	0,52	
DEUTSCHE Bank Zrt.	145 300	0,72	0,51	
Porsche Bank Zrt.	67 697	0,33	0,11	
GRÁNIT Bank Zrt.	49 645	0,25	0,06	
SOPRON BANK Zrt.	44 437	0,22	0,05	
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	20 047	0,10	0,01	
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	13 701	0,07	0,00	
Bank of China (Hungária) Zrt.	11 578	0,06	0,00	1 352

Forrás: Saját számítás

30. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2008

Bank neve	<i>Mérlegfőösszeg (millió HUF)</i>	<i>Részesedés (%)</i>		<i>Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)</i>
OTP Bank Nyrt.	5 867 492	23,62	557,82	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	3 178 370	12,79	163,68	
CIB Bank Zrt.	3 051 489	12,28	150,87	
MKB Bank Zrt.	2 699 402	10,87	118,07	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 661 295	10,71	114,76	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 636 559	10,61	112,63	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 751 701	7,05	49,72	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	927 459	3,73	13,94	
Magyarországi Volksbank Zrt.	531 083	2,14	4,57	
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	366 499	1,48	2,18	
Merkantil Bank Zrt.	306 567	1,23	1,52	
Commerzbank Zrt.	279 932	1,13	1,27	
DEUTSCHE Bank Zrt.	163 831	0,66	0,43	
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	145 484	0,59	0,34	
Porsche Bank Zrt.	72 987	0,29	0,09	
SOPRON BANK Zrt.	68 907	0,28	0,08	
GRÁNIT Bank Zrt.	53 283	0,21	0,05	
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	47 057	0,19	0,04	
Bank of China (Hungária) Zrt.	18 190	0,07	0,01	
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	15 469	0,06	0,00	1 292

Forrás: Saját számítás

31. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2009

Bank neve	Mérlegfősszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	6 565 860	26,21	686,72	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	3 048 418	12,17	148,03	
MKB Bank Zrt.	2 897 590	11,56	133,74	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 845 190	11,36	128,95	
CIB Bank Zrt.	2 726 486	10,88	118,41	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 460 854	9,82	96,46	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 756 562	7,01	49,15	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	901 362	3,60	12,94	
Magyarországi Volksbank Zrt.	467 341	1,87	3,48	
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	379 888	1,52	2,30	
Merkantil Bank Zrt.	274 271	1,09	1,20	
Commerzbank Zrt.	245 974	0,98	0,96	
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	139 930	0,56	0,31	
SOPRON BANK Zrt.	80 981	0,32	0,10	
DEUTSCHE Bank Zrt.	77 362	0,31	0,10	
Porsche Bank Zrt.	58 094	0,23	0,05	
Bank of China (Hungária) Zrt.	57 188	0,23	0,05	
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	47 295	0,19	0,04	
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	13 099	0,05	0,00	
GRÁNIT Bank Zrt.	11 640	0,05	0,00	1 383

Forrás: Saját számítás

32. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2010

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	6 213 397	25,50	650,00	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	3 213 379	13,19	173,85	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 948 259	12,10	146,35	
MKB Bank Zrt.	2 749 837	11,28	127,31	
CIB Bank Zrt.	2 482 860	10,19	103,79	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 400 580	9,85	97,03	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 566 193	6,43	41,30	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	900 025	3,69	13,64	
Magyarországi Volksbank Zrt.	503 582	2,07	4,27	
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	379 938	1,56	2,43	
Merkantil Bank Zrt.	277 388	1,14	1,30	
Commerzbank Zrt.	262 298	1,08	1,16	
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	138 679	0,57	0,32	
SOPRON BANK Zrt.	97 129	0,40	0,16	
DEUTSCHE Bank Zrt.	76 208	0,31	0,10	
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	48 975	0,20	0,04	
Porsche Bank Zrt.	48 475	0,20	0,04	
Bank of China (Hungária) Zrt.	38 950	0,16	0,03	
GRÁNIT Bank Zrt.	13 081	0,05	0,00	
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	11 648	0,05	0,00	1 363

Forrás: Saját számítás

M4.2. A HI érték alakulása a nagybankok esetében 2005-2010

33. táblázat: HI érték alakulása nagybankok - 2005

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	3 597 013	25,55	653,02	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	1 888 337	13,42	179,97	
MKB Bank Zrt.	1 644 298	11,68	136,46	
CIB Bank Zrt.	1 472 486	10,46	109,43	
Erste Bank Hungary Zrt.	1 452 904	10,32	106,54	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	1 268 761	9,01	81,25	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 003 401	7,13	50,82	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	545 887	3,88	15,04	1 333

Forrás: Saját számítás

34. táblázat: HI érték alakulása a nagybankok - 2006

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	4 470 606	26,34	693,86	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	2 098 748	12,37	152,92	
CIB Bank Zrt.	1 859 638	10,96	120,06	
MKB Bank Zrt.	1 847 953	10,89	118,56	
Erste Bank Hungary Zrt.	1 780 460	10,49	110,05	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	1 594 420	9,39	88,26	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 308 091	7,71	59,40	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	675 745	3,98	15,85	1 359

Forrás: Saját számítás

35. táblázat: HI érték alakulása a nagybankok - 2007

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	5 276 378	26,06	678,88	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	2 362 949	11,67	136,15	
MKB Bank Zrt.	2 278 387	11,25	126,58	
CIB Bank Zrt.	2 256 535	11,14	124,17	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 067 599	10,21	104,24	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 020 708	9,98	99,57	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 521 802	7,51	56,47	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	807 852	3,99	15,91	1 342

Forrás: Saját számítás

36. táblázat: HI érték alakulása a nagybankok - 2008

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	5 867 492	23,62	557,82	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	3 178 370	12,79	163,68	
CIB Bank Zrt.	3 051 489	12,28	150,87	
MKB Bank Zrt.	2 699 402	10,87	118,07	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 661 295	10,71	114,76	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 636 559	10,61	112,63	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 751 701	7,05	49,72	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	927 459	3,73	13,94	1 281

Forrás: Saját számítás

37. táblázat: HI érték alakulása a nagybankok - 2009

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	6 565 860	26,21	686,72	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	3 048 418	12,17	148,03	
MKB Bank Zrt.	2 897 590	11,56	133,74	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 845 190	11,36	128,95	
CIB Bank Zrt.	2 726 486	10,88	118,41	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 460 854	9,82	96,46	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 756 562	7,01	49,15	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	901 362	3,60	12,94	1 374

Forrás: Saját számítás

38. táblázat: HI érték alakulása a nagybankok - 2010

Bank neve	Mérlegfőösszeg (millió HUF)	Részesedés (%)		Herfindahl index (a százalékos piaci részarányok négyzetösszege)
OTP Bank Nyrt.	6 213 397	25,50	650,00	
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	3 213 379	13,19	173,85	
Erste Bank Hungary Zrt.	2 948 259	12,10	146,35	
MKB Bank Zrt.	2 749 837	11,28	127,31	
CIB Bank Zrt.	2 482 860	10,19	103,79	
RAIFFEISEN BANK Zrt.	2 400 580	9,85	97,03	
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1 566 193	6,43	41,30	
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	900 025	3,69	13,64	1 353

Forrás: Saját számítás

M4.3. A bankfiókok elhelyezkedése régióként

39. táblázat: A bankfiókok száma – nagybankok (BB, CIB, Erste, K&H)

Bank neve	Régió	Bankfiókok száma
Budapest Bank	Dél-Alföld	9
	Dél-Dunántúl	10
	Észak-Alföld	10
	Észak-Magyarország	11
	Budapest	31
	Közép-Dunántúl	9
	Közép-Magyarország	13
	Nyugat-Dunántúl	8
CIB Bank	Dél-Alföld	14
	Dél-Dunántúl	7
	Észak-Alföld	9
	Észak-Magyarország	10
	Budapest	53
	Közép-Dunántúl	12
	Közép-Magyarország	14
	Nyugat-Dunántúl	10
Erste Bank	Dél-Alföld	17
	Dél-Dunántúl	13
	Észak-Alföld	23
	Észak-Magyarország	17
	Budapest	63
	Közép-Dunántúl	18
	Közép-Magyarország	15
	Nyugat-Dunántúl	16
K&H Bank	Dél-Alföld	33
	Dél-Dunántúl	21
	Észak-Alföld	29
	Észak-Magyarország	23
	Budapest	41
	Közép-Dunántúl	32
	Közép-Magyarország	32
	Nyugat-Dunántúl	24

Forrás: Saját szerkesztés

40. táblázat: A bankfiókok száma – nagybankok (MKB, OTP, Raiffeisen, UniCredit)

Bank neve	Régió	Bankfiókok száma
MKB Bank	Dél-Alföld	11
	Dél-Dunántúl	5
	Észak-Alföld	6
	Észak-Magyarország	11
	Budapest	26
	Közép-Dunántúl	11
	Közép-Magyarország	10
	Nyugat-Dunántúl	8
OTP Bank	Dél-Alföld	59
	Dél-Dunántúl	42
	Észak-Alföld	57
	Észak-Magyarország	39
	Budapest	93
	Közép-Dunántúl	34
	Közép-Magyarország	41
	Nyugat-Dunántúl	31
Raiffeisen Bank	Dél-Alföld	18
	Dél-Dunántúl	8
	Észak-Alföld	12
	Észak-Magyarország	12
	Budapest	40
	Közép-Dunántúl	16
	Közép-Magyarország	11
	Nyugat-Dunántúl	14
UniCredit Bank	Dél-Alföld	11
	Dél-Dunántúl	7
	Észak-Alföld	9
	Észak-Magyarország	8
	Budapest	61
	Közép-Dunántúl	10
	Közép-Magyarország	12
	Nyugat-Dunántúl	12

Forrás: Saját szerkesztés

41. táblázat: A bankfiókok száma – kis- és közepes bankok

Bank neve	Régió	Bankfiókok száma
Banco Popolare Hungary	Budapest	7
	Közép-Magyarország	3
Bank of China	Budapest	1
Commerzbank	Dél-Alföld	2
	Dél-Dunántúl	1
	Észak-Alföld	1
	Észak-Magyarország	1
	Budapest	1
	Közép-Dunántúl	1
	Nyugat-Dunántúl	1
Deutsche Bank	Budapest	1
Gránit Bank	Budapest	1
Hanwha Bank	Budapest	1
KDB Bank	Észak-Alföld	1
	Budapest	6
	Közép-Dunántúl	1
Magyar Takarékszövetkezeti Bank	Észak-Alföld	1
	Észak-Magyarország	11
	Budapest	1
Magyarországi Volksbank	Dél-Alföld	4
	Dél-Dunántúl	6
	Észak-Alföld	4
	Észak-Magyarország	3
	Budapest	25
	Közép-Dunántúl	4
	Közép-Magyarország	4
	Nyugat-Dunántúl	12
Merkantil Bank	Budapest	1
Porsche Bank	Budapest	1
Sopron Bank	Dél-Dunántúl	1
	Budapest	2
	Közép-Dunántúl	6
	Nyugat-Dunántúl	11

Forrás: Saját szerkesztés

M4.4. A bankfiókok elhelyezkedése település kategóriánként

42. táblázat: A bankfiókok száma – nagybankok (BB, CIB, Erste, K&H)

Bank neve	Település kategória	Bankfiókok száma
Budapest Bank	főváros	31
	nagyváros	12
	középváros	42
	kisváros	15
	nagyközség	1
CIB Bank	főváros	53
	nagyváros	17
	középváros	50
	kisváros	8
	nagyközség	1
Erste Bank	főváros	63
	nagyváros	23
	középváros	59
	kisváros	34
	község	3
K&H Bank	főváros	41
	nagyváros	18
	középváros	59
	kisváros	106
	nagyközség	2
	község	9

Forrás: Saját szerkesztés

43. táblázat: A bankfiókok száma – nagybankok (MKB, OTP, Raiffeisen, UniCredit)

Bank neve	Település kategória	Bankfiókok száma
MKB Bank	főváros	26
	nagyváros	13
	középváros	38
	kisváros	9
	nagyközség	1
	község	1
OTP Bank	főváros	93
	nagyváros	34
	középváros	74
	kisváros	149
	nagyközség	7
	község	39
Raiffeisen Bank	főváros	40
	nagyváros	19
	középváros	53
	kisváros	18
	község	1
UniCredit Bank	főváros	61
	nagyváros	20
	középváros	44
	kisváros	5

Forrás: Saját szerkesztés

44. táblázat: A bankfiókok száma – kis- és közepes bankok (2012. január)

Bank neve	Település kategória	Bankfiókok száma
Banco Popolare Hungary	főváros	7
	középváros	2
	nagyközség	1
Bank of China	főváros	1
Commerzbank	főváros	1
	nagyváros	7
Deutsche Bank	főváros	1
Gránit Bank	főváros	1
Hanwha Bank	főváros	1
KDB Bank	főváros	6
	középváros	1
	nagyváros	1
Magyar Takarékszövetkezeti Bank	főváros	1
	nagyváros	2
	középváros	4
	kisváros	1
	község	5
Magyarországi Volksbank	főváros	25
	nagyváros	9
	középváros	18
	kisváros	6
	község	4
Merkantil Bank	főváros	1
Porsche Bank	főváros	1
Sopron Bank	főváros	2
	nagyváros	2
	középváros	12
	kisváros	4

Forrás: Saját szerkesztés

M4.5. Az elemzés során alkalmazott mutatók

45. táblázat: ROA alakulása – 2005-2010 (adózott eredménnyel számolva)

Bank	Adózott eredmény/összes eszköz (MFÖ)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	0,43	-0,65	-22,60	-0,92	-2,36	-2,14
Bank of China (Hungária) Zrt.	1,90	1,35	1,88	3,24	1,25	2,26
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	0,98	0,58	1,95	1,32	1,11	0,88
CIB Bank Zrt.	0,98	0,86	0,83	0,85	0,17	-0,61
Commerzbank Zrt.	1,36	0,79	1,16	0,43	-0,96	-0,05
DEUTSCHE Bank Zrt.	2,03	0,94	1,33	1,67	4,24	1,39
Erste Bank Hungary Zrt.	1,32	1,14	1,29	1,03	0,65	0,19
GRÁNIT Bank Zrt.	0,13	0,09	0,77	0,13	-6,37	-7,89
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	0,89	1,48	1,45	1,04	0,47	-4,95
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	0,97	0,61	0,82	0,45	0,59	0,78
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	0,94	0,57	1,37	0,42	0,60	0,90
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	0,37	0,43	0,43	0,22	0,39	0,16
Magyarországi Volksbank Zrt.	0,33	0,47	0,40	0,36	-0,65	-0,30
Merkantil Bank Zrt.	1,32	2,54	2,97	2,50	1,03	-1,30
MKB Bank Zrt.	1,01	0,61	1,00	0,23	0,01	-4,10
OTP Bank Nyrt.	3,85	4,16	2,27	0,92	1,56	1,75
Porsche Bank Zrt.	1,14	0,58	0,23	-0,35	-1,54	-2,72
RAIFFEISEN BANK Zrt.	1,23	1,35	1,16	0,84	0,18	-0,45
SOPRON BANK Zrt.	-0,99	-0,05	0,08	0,01	0,35	0,29
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1,60	1,21	1,20	1,48	0,65	0,77

Forrás: Saját számítás

46. táblázat: ROA alakulása – 2005-2010 (adózás előtti eredménnyel számolva)

Bank	Adózás előtti eredmény/összes eszköz (MFŐ)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	0,57	-0,65	-22,60	-0,92	-2,36	-2,14
Bank of China (Hungária) Zrt.	2,34	1,62	2,34	4,02	1,55	2,71
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	1,11	0,66	1,98	1,50	1,26	1,04
CIB Bank Zrt.	1,26	1,05	1,00	1,04	0,19	-0,61
Commerzbank Zrt.	1,61	0,94	1,44	0,51	-0,96	-0,05
DEUTSCHE Bank Zrt.	2,41	1,13	1,64	2,06	5,25	1,67
Erste Bank Hungary Zrt.	1,63	1,44	1,37	1,15	0,74	0,14
GRÁNIT Bank Zrt.	0,18	0,09	0,94	0,25	-6,37	-7,89
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	1,04	1,94	1,79	1,17	0,55	-4,95
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	1,29	0,80	1,04	0,55	0,72	0,94
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	1,12	0,66	1,66	0,59	0,77	1,09
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	0,45	0,51	0,54	0,25	0,46	0,19
Magyarországi Volksbank Zrt.	0,43	0,64	0,60	0,49	-0,65	-0,30
Merkantil Bank Zrt.	1,47	3,10	3,40	2,80	1,03	-1,30
MKB Bank Zrt.	1,30	0,79	1,23	0,02	0,01	-4,10
OTP Bank Nyrt.	4,48	4,75	2,69	0,98	1,74	1,83
Porsche Bank Zrt.	1,48	0,74	0,25	-0,31	-1,54	-2,72
RAIFFEISEN BANK Zrt.	1,59	1,70	1,37	0,98	0,23	-0,45
SOPRON BANK Zrt.	-0,99	-0,05	0,09	0,03	0,44	0,36
UniCredit Bank Hungary Zrt.	1,87	1,43	1,52	1,83	0,77	1,02

Forrás: Saját számítás

47. táblázat: ROE alakulása – 2005-2010 (adózott eredménnyel számolva)

Bank	Adózott eredmény/saját tőke					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	3,67	-5,13	-86,29	-4,95	-14,66	-16,03
Bank of China (Hungária) Zrt.	7,59	4,67	5,50	12,94	13,58	14,33
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	9,16	6,26	20,22	13,55	10,01	7,35
CIB Bank Zrt.	15,51	15,37	15,22	14,16	1,97	-7,08
Commerzbank Zrt.	12,93	8,18	12,77	4,83	-10,53	-0,59
DEUTSCHE Bank Zrt.	19,66	8,71	17,05	23,59	28,34	9,17
Erste Bank Hungary Zrt.	24,35	20,09	22,23	21,05	13,05	3,86
GRÁNIT Bank Zrt.	1,23	0,52	4,15	0,72	-29,06	-49,66
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	1,85	3,36	3,20	2,54	0,95	-9,90
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	5,13	2,31	5,16	2,72	3,35	4,17
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	12,52	8,42	20,27	8,11	10,09	24,68
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	12,34	13,23	12,57	6,44	11,38	4,21
Magyarországi Volksbank Zrt.	6,75	6,82	5,86	4,08	-6,88	-3,54
Merkantil Bank Zrt.	13,57	28,90	34,84	28,65	10,42	-16,75
MKB Bank Zrt.	16,13	7,65	11,12	3,07	0,13	-80,33
OTP Bank Nyrt.	33,94	33,66	17,81	7,44	12,25	11,75
Porsche Bank Zrt.	10,14	5,02	2,02	-3,52	-12,03	-17,73
RAIFFEISEN BANK Zrt.	20,05	23,35	19,54	16,83	3,13	-7,67
SOPRON BANK Zrt.	-6,58	-0,45	1,11	0,18	4,26	4,05
UniCredit Bank Hungary Zrt.	17,00	16,59	16,06	21,95	8,91	8,88

Forrás: Saját számítás

48. táblázat: ROE alakulása – 2005-2010 (adózás előtti eredménnyel számolva)

Bank	Adózás előtti eredmény/saját tőke					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	4,84	-5,13	-86,29	-4,95	-14,66	-16,03
Bank of China (Hungária) Zrt.	9,38	5,61	6,84	16,06	16,78	17,19
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	10,38	7,17	20,57	15,43	11,36	8,68
CIB Bank Zrt.	20,03	18,75	18,37	17,21	2,28	-7,06
Commerzbank Zrt.	15,28	9,75	15,77	5,80	-10,53	-0,59
DEUTSCHE Bank Zrt.	23,30	10,50	21,04	29,22	35,08	10,99
Erste Bank Hungary Zrt.	29,92	25,27	23,72	23,50	14,97	2,83
GRÁNIT Bank Zrt.	1,64	0,52	5,08	1,44	-29,06	-49,66
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	2,16	4,41	3,96	2,85	1,12	-9,90
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	6,81	3,05	6,54	3,35	4,05	5,08
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	14,98	9,68	24,49	11,21	12,89	29,87
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	15,01	15,66	15,66	7,40	13,37	5,01
Magyarországi Volksbank Zrt.	8,98	9,19	8,70	5,49	-6,88	-3,53
Merkantil Bank Zrt.	15,18	35,27	39,91	32,06	10,49	-16,75
MKB Bank Zrt.	20,70	9,81	13,63	0,26	0,15	-80,35
OTP Bank Nyrt.	39,56	38,42	21,10	7,87	13,66	12,27
Porsche Bank Zrt.	13,17	6,39	2,20	-3,11	-12,03	-17,73
RAIFFEISEN BANK Zrt.	25,93	29,45	23,06	19,59	4,11	-7,67
SOPRON BANK Zrt.	-6,58	-0,45	1,23	0,51	5,39	5,00
UniCredit Bank Hungary Zrt.	19,85	19,65	20,48	27,16	10,58	11,81

Forrás: Saját számítás

49. táblázat: Eszköz – Forrás kapcsolat alakulása – 2005-2010

Bank	Teljes hitelállomány / teljes betétállomány					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	69,11	82,02	67,56	154,62	183,20	138,09
Bank of China (Hungária) Zrt.	2,13	16,66	29,45	18,50	386,88	190,20
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	120,32	117,63	144,00	141,67	130,31	138,59
CIB Bank Zrt.	168,92	143,99	158,38	165,20	184,39	187,26
Commerzbank Zrt.	217,29	240,15	229,05	249,86	207,69	193,05
DEUTSCHE Bank Zrt.	20,82	22,00	30,48	53,12	28,06	19,34
Erste Bank Hungary Zrt.	152,04	178,45	182,62	216,19	178,60	190,94
GRÁNIT Bank Zrt.	75,78	78,16	102,09	242,10	7,40	9,33
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	169,87	336,40	437,19	238,89	295,40	358,47
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	130,53	119,59	176,63	189,44	178,50	197,60
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	120,73	129,40	128,39	107,14	115,48	124,75
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	358,59	402,85	454,53	485,98	326,85	441,40
Magyarországi Volksbank Zrt.	137,84	139,57	128,96	153,85	159,98	170,17
Merkantil Bank Zrt.	292,68	471,97	614,35	739,09	699,35	988,94
MKB Bank Zrt.	149,68	149,34	173,99	207,31	188,20	172,66
OTP Bank Nyrt.	65,60	87,29	106,72	109,33	101,11	97,33
Porsche Bank Zrt.	735,11	840,89	812,22	1,098.34	957,22	827,17
RAIFFEISEN BANK Zrt.	120,90	123,23	131,78	129,47	132,13	131,90
SOPRON BANK Zrt.	225,47	277,64	325,30	335,46	368,22	288,50
UniCredit Bank Hungary Zrt.	125,40	108,83	145,30	137,79	98,60	111,41

Forrás: saját számítás

50. táblázat: Hitelek aránya – 2005-2010

Bank	Hitelek / összes eszköz					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Banco Popolare Hungary Bank Zrt.	55,43	61,40	44,52	72,42	74,33	68,49
Bank of China (Hungária) Zrt.	1,52	10,72	17,31	11,87	74,35	61,32
Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.	72,20	72,22	79,28	83,62	74,79	73,31
CIB Bank Zrt.	82,71	77,12	76,74	67,27	82,41	85,34
Commerzbank Zrt.	66,80	71,70	69,64	73,07	70,03	64,98
DEUTSCHE Bank Zrt.	11,33	13,50	16,04	22,71	14,07	13,27
Erste Bank Hungary Zrt.	67,09	73,46	75,02	73,74	67,30	68,99
GRÁNIT Bank Zrt.	26,32	24,36	30,46	54,36	4,89	6,99
Hanwha Bank Magyarország Zrt.	74,67	69,90	75,34	81,32	70,59	72,32
KDB Bank (Magyarország) Zrt.	70,33	57,22	67,86	81,69	82,28	83,34
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	74,76	73,28	67,44	56,90	53,70	49,21
Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.	24,44	32,47	41,67	44,12	38,89	42,00
Magyarországi Volksbank Zrt.	74,21	72,18	74,29	69,59	75,28	75,16
Merkantil Bank Zrt.	83,95	84,70	86,14	88,99	85,19	88,55
MKB Bank Zrt.	76,68	76,71	79,10	79,72	73,46	74,65
OTP Bank Nyrt.	45,06	48,70	53,81	55,48	47,13	47,53
Porsche Bank Zrt.	89,81	92,86	96,70	96,01	87,48	87,30
RAIFFEISEN BANK Zrt.	79,19	81,39	77,10	72,00	68,94	69,13
SOPRON BANK Zrt.	67,35	83,13	88,78	86,72	88,32	85,06
UniCredit Bank Hungary Zrt.	67,06	59,69	66,56	68,84	60,21	67,68

Forrás: saját számítás

M5. Ábrajegyzék

1. ábra: A pénzügyi intézmények típusai	11
2. ábra: A bankműködés alapelvei és a közöttük lévő kapcsolat	41
3. ábra: A kereskedelmi bankok célrendszere és a menedzsment döntéseinek összefüggései	51
4. ábra: A hitel- és betétállomány alakulása 2005-2010	71
5. ábra: A bankok mérlegfőösszeg szerinti piaci részesedésének alakulása	73
6. ábra: A kis- és közepes méretkategóriájú bankok mérlegfőösszeg szerinti piaci részesedése 2005 és 2010 között	74
7. ábra: A magyar és külföldi tulajdonú bankok piaci részesedésének alakulása	75
8. ábra: A nyolc nagybank adózás előtti eredményének alakulása 2005 és 2010 között	76
9. ábra: A bankok mérlegfőösszegének alakulása 2005-2010	80
10. ábra: Magyarország statisztikai régiói	86
11. ábra: Bankfiókok számának alakulása a nagybankok és a kis- és közepes bankok esetében 2005 és 2010 között	87
12. ábra: A kereskedelmi bankok országos lefedettsége	88
13. ábra: A nagybankok bankfiókjainak és alkalmazottainak száma 2005-2010	90
14. ábra: A bankok szavatoló tőkéjének időbeli alakulása	112

M6. Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Konszolidációs kötvények kibocsátása (milliárd HUF).....	30
2. táblázat: Külföldi bankok piacra lépése 1994-ig (darab).....	32
3. táblázat: A banki kockázatok rendszerezése.....	45
4. táblázat: A hitelintézeti mérleg felépítése.....	47
5. táblázat: A hitelintézeti eredménykimutatás felépítése.....	49
6. táblázat: A magyar bankpiac koncentrációjának alakulása.....	64
7. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményei az összes bankot vizsgálva - ENTER eljárás.....	67
8. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményeinek szignifikáns változói az összes bankot vizsgálva.....	67
9. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményei méretkategóriánként - ENTER eljárás.....	68
10. táblázat: A kamatjövedelem-egyenlet becslési eredményei szignifikáns változói méretkategóriánként.....	69
11. táblázat: A piacvezető bankok Közép-Kelet-Európában.....	77
12. táblázat: A vizsgálatba bevont bankok névsora, tulajdonosi struktúrája és méretkategóriája.....	79
13. táblázat: A kereskedelmi bankok bankfiók számának alakulása.....	81
14. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata - egytényezős varianciaanalízissel (ROA – adózott eredmény).....	97
15. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata - egytényezős varianciaanalízissel (ROA – adózás előtti eredmény).....	98
16. táblázat: A nagy, illetve a kis- és közepes bankok jövedelmezőségének vizsgálata – komplex mutatószámokkal.....	100
17. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata – komplex mutatószámokkal – méretkategóriánként.....	101
18. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata – a modell magyarázata.....	102
19. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok jövedelmezőségi vizsgálata - a modell magyarázó erejének részletezése.....	103
20. táblázat: A hazai és külföldi bankok hatékonyságának vizsgálata – komplex hatékonysági mutatószámmal – ENTER eljárás.....	105
21. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok hatékonyságának vizsgálata – FORWARD eljárás.....	106
22. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok hatékonyságának vizsgálata – FORWARD eljárás.....	107
23. táblázat: A hazai és külföldi tulajdonú bankok hatékonyságának vizsgálata - a modell magyarázó erejének részletezése.....	108
24. táblázat: A vizsgált bankok szavatoló tőkelemeinek aránya – 2008 – 2010.....	114
25. táblázat: A kutatási hipotéziseim.....	119
26. táblázat: A vizsgálatba bevont bankok jellemzői.....	146
27. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2005.....	147
28. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2006.....	148
29. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2007.....	149
30. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2008.....	150
31. táblázat: HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2009.....	151

32. táblázat: <i>HI érték alakulása az összes bankot tekintve - 2010</i>	152
33. táblázat: <i>HI érték alakulása nagybankok - 2005</i>	153
34. táblázat: <i>HI érték alakulása a nagybankok - 2006</i>	153
35. táblázat: <i>HI érték alakulása a nagybankok - 2007</i>	154
36. táblázat: <i>HI érték alakulása a nagybankok - 2008</i>	154
37. táblázat: <i>HI érték alakulása a nagybankok - 2009</i>	155
38. táblázat: <i>HI érték alakulása a nagybankok - 2010</i>	155
39. táblázat: <i>A bankfiókok száma – nagybankok (BB, CIB, Erste, K&H)</i>	156
40. táblázat: <i>A bankfiókok száma – nagybankok (MKB, OTP, Raiffeisen, UniCredit)</i>	157
41. táblázat: <i>A bankfiókok száma – kis- és közepes bankok</i>	158
42. táblázat: <i>A bankfiókok száma – nagybankok (BB, CIB, Erste, K&H)</i>	159
43. táblázat: <i>A bankfiókok száma – nagybankok (MKB, OTP, Raiffeisen, UniCredit)</i>	160
44. táblázat: <i>A bankfiókok száma – kis- és közepes bankok (2012. január)</i>	161
45. táblázat: <i>ROA alakulása – 2005-2010 (adózott eredménnyel számolva)</i>	162
46. táblázat: <i>ROA alakulása – 2005-2010 (adózás előtti eredménnyel számolva)</i>	163
47. táblázat: <i>ROE alakulása – 2005-2010 (adózott eredménnyel számolva)</i>	164
48. táblázat: <i>ROE alakulása – 2005-2010 (adózás előtti eredménnyel számolva)</i>	165
49. táblázat: <i>Eszköz – Forrás kapcsolat alakulása – 2005-2010</i>	166
50. táblázat: <i>Hitelek aránya – 2005-2010</i>	167

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetemet fejezem ki **Dr. Székely Csaba Professzor Úrnak**, témavezetőmnek, aki tanácsaival és támogatásával mind végig segítette kutatásaimat és a disszertációm elkészítését.

Köszönöm opponensemnek, **Dr. Vági Ferenc Róbertnek** a munkahelyi vitára készített részletes bírálatát, és a sok hasznos, a dolgot jobbitó javaslatát.

Külön köszönöm **Dr. Pataki László** értékes szakmai tanácsait és támogatását.

Köszönöm **kollégáimnak**, hogy tanulmányaim kezdetén és alatt, hasznosítható információkkal és tanácsokkal hozzájárultak az értekezés végleges formába öntéséhez.

Köszönettel tartozom **Férjemnek**, aki tudásával és véleményével szakmai társként segítette munkámat, munkám során szeretettel és türelemmel mind végig mellettem állt.

Köszönöm **Szüleimnek és Gyermekeimnek**, akik türelemmel voltak irántam és mindenben támogattak.